

Ainevaldkond „Sotsiaaalained“ põhikoolis

Sotsiaalvaldkondlik pädevus

Ainevaldkonna õppeainete õpetamise eesmärk põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane sotsiaalvaldkondlik pädevus: suutlikkus mõista ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi; tunda ning austada inimõigusi ja demokraatiat; vallata teadmisi kodanikuõigustest ja -vastutusest ning käituda nendega kooskõlas; ära tunda kultuurilist eripära; järgida üldtunnustatud käitumisreegleid; olla huvitatud oma kogukonna, rahva, riigi ja maailma arengust; kujundada oma arvamust ning olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik; tunda ja kasutada lihtsamaid sotsiaalteaduste uurimismeetodeid; tunda huviümbritseva maailma vastu.

Sotsiaaalainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) mõistab ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi;
- 2) valdab adekvaatset minapilti, oskab analüüsida oma võimalusi ja kavandab neist lähtuvalt tulevikuplaane;
- 3) tunneb ning austab demokraatiat ja inimõigusi, teab kodanikuõigusi ja -kohustusi, järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas;
- 4) huvitub iseenda, oma kogukonna, rahva ja maailma arengust, kujundab oma arvamust ning mõistab oma võimalusi olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik;
- 5) tunneb lihtsamaid uurimismeetodeid ja kasutab neist mõnda õppes;
- 6) teadvustab kultuurilist eripära ning suhtub lugupidavalt individuaalsetesse, kultuurilistesse ja maailmavaatelistesse erinevustesse juhul, kui need pole inimväärikust alandavad;
- 7) käitub üldtunnustatud sotsiaalsete normide ja suhtlemistavade järgi, mis aitavad toime tulla eakaaslaste hulgas, perekonnas, kogukonnas ning ühiskonnas, väärtustades neid;
- 8) on omandanud teadmisi ja oskusi enesekontrolli, enesekasvatuse, oma võimete arendamise, tervist tugevdava käitumise ja tervisliku eluviisi kohta ning suhtub positiivselt endasse ja teistesse;

9)hindab vabadust, inimväarikust, võrdõiguslikkust, ausust, hoolivust, sallivust, vastutustunnet, õiglust ja isamaalisust ning tunneb austust enda, teiste inimeste ja keskkonna vastu.

Ainevaldkonna õppeained

Ainevaldkonna õppeained on ajalugu, ühiskonnaõpetus ja inimeseõpetus. Ajalugu õpitakse alates 5. klassist, inimeseõpetust 2. klassist ning ühiskonnaõpetust 6.klassist. Õppeainete kavades esitatud taotletavaid õpitulemusi ja õppesisu koostades on aluseks võetud arvestuslik nädalatundide jagunemine kooliastmeti ning aineti alljärgnevalt:

õppeaine	I kooliaste	II kooliaste	III kooliaste
inimeseõpetus	2	2	2
ühiskonnaõpetus	-	1	2
ajalugu	-	3	6

Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaalainete vahendusel kujundatakse õpilastes oskusi näha ühiskonna arengus põhjuse-tagajärje seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalinormidest. Õppe vältel kujundatakse õpilastes tahet toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikme ning isiksusena. Valdkonnasisese lõiminguga taotletakse, et õpilane areneks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest ning näeb ja mõistab ühiskonnas toimuvat.

Ajalugu õppides omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks vajalikke teadmisi oma kodukoha ja maailma minevikust ning kultuuripärandist. Aine vahendusel suunatakse õpilane teadvustama, analüüsima ja kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajaloõpetus aitab kaasa teistes õppeainetes

õpitava tervikuks sidumisele ning kujundab oskust mõista minevikunähtuste mõjul toimuvat arengut.

Inimeseõpetus lõimib õppesisu kõigis kooliastmeis, toetades õpilase toimetulekut eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas ning aitab õpilasel kujuneda sotsiaalselt küpseks ja teovõimeliseks isiksuseks. Inimeseõpetuse üldeesmärk on aidata kaasa õpilase sotsiaalses elus vajalike toimetulekuoskuste arengule, mille elluviimiseks kujundatakse õpilases terviklikku isiksust, sotsiaalset kompetentsust, terviseteadlikkust ja ausust, hoolivust, vastutustunnet ning õiglust. Inimeseõpetuse kaudu kujundatakse esmased teadmised ja hoiakud soolise võrdsuse osas.

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased sotsiaalse kirjaoskuse: teadmised, oskused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused kodanikuidentiteedi ja ühiskonna sidususe tugevdamiseks ning aktiivse kodaniku kujunemiseks.

Kõik sotsiaalvaldkonna ained on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärgi, sobival viisil väljendada oma tundeid, aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes; ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi. Sotsiaalvaldkonna õppeainete kaudu õpitakse tundma ning järgima ühiskondlikke väärtusi, norme ja reegleid, omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid sotsiaalselt aktsepteeritud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ning ühiskonnas. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse alusmaailmavaatelse mitmekesisusega arvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erinevate maailmavaadete esindajatega. Sotsiaalainetes käsitletavate õppeteemade kaudu kujundatakse õpilastes esmane valmisolek märgata naiste ja meeste ebavõrdsust ühiskonnas ja aidata kaasa soolise võrdõiguslikkuse edendamisele. Kõigi sotsiaalvaldkonna õppeainete seisukohalt on tähtis inimese koostööoskus ja töötamine rühmas, kes omab oskusi ja on valmis ühiskonnaellu sekkuma ning selles osalema.

Sotsiaalainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Sotsiaalained on teiste ainevaldkondadega seotud valdkonnapädevuste kujundamise kaudu.

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled. Kujundatakse oskust väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult; lugeda ja mõista erinevaid tekste. Õpilasi juhitakse kasutama kohaseid keelevahendeid, ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgima õigekeelsusnõudeid. Tähtsustatakse teksti kriitilise analüüsi oskust, meediakirjaoskust, teabe hankimist, selle kriitilist hindamist, tööde vormistamist ning intellektuaalse omandi kaitset. Sotsiaalainete õppimise kaudu täiendatakse õpilaste teadmisi erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest. Õpilasi suunatakse märkama oma kultuuri ja teiste kultuuride erinevusi ning neist lugu pidama. Juhitakse tähelepanu erinevate suhtluskeskkondade reeglitele ning ühiskondlikule mitmekesisusele. Selgitatakse võõrkeelse algupäraga mõisteid, võõrkeeleoskust arendatakse ka lisamaterjali otsimisel ja mõistmisel.

Matemaatika. Kujundatakse järgmisi oskusi: ajaarvamine; ressursside plaanimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskus probleeme seada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida ning tulemuse tõesust kontrollida; oskus loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada ning väärtustada matemaatilist käsitlust, mõista selle sotsiaalset, kultuurilist ja personaalset tähendust.

Loodusained. Õpitakse mõistma looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule, inimese arengut ja rahvastikuprotsesse; majanduse ressursse; ühiskonna jätkusuutlikku säästlikku tarbimist, üleilmastumist, globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamist ja mõistmist ning jätkusuutliku ja vastutustundliku eluviisi väärtustamist.

Tehnoloogia. Käsitletavate teemade kaudu kujundatakse oskust hinnata tehnoloogia rakendamisega kaasnevaid võimalusi ja ohte; rakendada nüüdisaegseid tehnoloogiaid tõhusalt ning eetilisel oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonda kujundades; kasutada tehnovahendeid eesmärgipäraselt ja säästlikult, järgides ohutuse ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

Kunstiained. Käsitletakse Eesti, Euroopa ja maailma erinevate rahvaste kultuuriteemasid, iluhinnangute muutumist ajas; esteetilist arengut ja eneseteostuse võimalusi, rahvakultuuri ning loomingulist eneseväljendusoskust.

Kehaline kasvatus. Kujundatakse oskust mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana eri ajastuil; arendatakse sallivat suhtumist kaaslastesse ning koostööpõhimõtteid tervislikku eluviisi järgides.

Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonna õppeainetes

Sotsiaalainete valdkonna õppeainete õppimise kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise – kujundamisel on kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud, suhtlemis- ja sotsiaalsed oskused loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

Kultuuri-ja väärtuspädevuse ning sotsiaalse ja kodanikupädevuse kujundamist toetavad kõik ainevaldkonna õppeained erinevate rõhuasetuste kaudu. Suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja ühiskonna jätkusuutliku arengu põhimõtteid ning nendest oma tegutsemises juhendada toetavad ajalugu ja ühiskonnaõpetus. Kõik sotsiaalsed süvendavad lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse. Oskus seista vastu kesksete normide rikkumisele ning sotsiaalse õigluse ja eri soost inimeste võrdse kohtlemise põhimõtete järgimine on üks õppekava üldeesmärke, mille kujundamisel on suurem rõhk ühiskonnaõpetusel ja inimeseõpetusel.

Enesemääratluspädevuse aluseks on suutlikkus mõista ja hinnata iseennast; hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse; järgida tervislikke eluviise; lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme. Pädevuse kujundamist toetab peamiselt inimeseõpetus, ent rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundajana teisedki valdkonna õppeained.

Õpipädevus. Iga sotsiaalvaldkonna õppeaine kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise plaanimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades. Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

Suhtluspädevus. Kõik valdkonna õppeained kujundavad suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja

sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust. Väljendusrikast keelt taotlevad kõik valdkonna õppeained.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus. Kõik valdkonna õppeained toetavad oskust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades. Õpitakse eristama sotsiaalteadusi loodusteadustest (sh mõistma nendes kasutatavate uurimismeetodite eripära). Õpitakse otsima teavet, kasutades tehnoloogilisi abivahendeid, ja tegema saadud teabe alusel tõendus põhiseid otsuseid.

Digipädevus. Kõik valdkonna õppeained toetavad digivahendite ning veebipõhise õpikeskkondade kasutamist. Pööratakse tähelepanu digiinfo haldamisele, sisuloomele, turvalisusele, ja suhtlemisele digikeskkondades.

Ettevõtlikkuspädevus. Ennekõike ühiskonnaõpetus, kuid ka teised valdkonna õppeained õpetavad nägema probleeme ja neis peituvaid võimalusi, seadma eesmärged, genereerima ideid ning neid ellu viima. Aineõpetuse kaudu kujundatakse algatusvõimet ja vastutustunnet, et teha eesmärkide saavutamiseks koostööd; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega; õpitakse ideede teostamiseks valida sobivaid ja loovaid meetodeid, mis toetuvad olukorra, enda suutlikkuse ja ressursside adekvaatsele analüüsile ja tegevuse tagajärgede prognoosile ning on kooskõlas eesmärkidega.

Läbivad teemad

Elukestev õpe ja karjääri plaanimine. Kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on tähtis alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisele. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse hoiakuid, mida on õpilasele vaja tulevases tööelus. Õpilastele tutvustatakse sotsiaalvaldkonnaga enim seotud ameteid, erialasid ja edasiõppimisvõimalusi. Kujundatakse arusaama ühiskonnas toimuvate muutuste põhjustest ja tagajärgedest ning sellest, mil moel mõjutavad need õpilase valikuid ja tulevikku määravaid otsuseid. Erinevate õppetegevuste kaudu saavad õpilased ülevaate tööturu üldisest olukorrast ja tulevikuprognoosidest, tööõigusest, erinevatest töödest eri tegevusvaldkondade ameti- ja kutsealadel ning kasutada seda infot nii tulevast õpitavat eriala valides kui ka pikemaajalist karjääri plaanides. Erinevaid ameteid ja elukutseid tutvustades pööratakse tähelepanu töö iseloomule, töökeskkonnale, töötingimustele ning vajalikele teadmistele, oskustele ja isiksuseomadustele. Õpe annab

õpilasele teadmised sellest, et erinevate tööde tegemisel on erinevad nõuded ja töötingimused. Õpilast juhatakse analüüsima, millised on tema eeldused huvipakkuva töö tegemiseks, sh sobiv tervises seisund, füüsiline vorm, füsioloogilised eeldused. Õpilane hakkab analüüsima oma võimeid, oskusi ja väärtusi ning seostama neid tulevase haridustee ja tööelu valikutega, koostades esmase karjääriplaani.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning on kaasatud kohaliku kogukonda käsitlevate otsuste tegemisse.

Kultuuriline identiteet. Toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumise laadi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast nii ühiskonna ja terviku tasandil (rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte- jms kultuur; subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

Teabe keskkond. Toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat infokeskkonda ning suudab seda kriitiliselt analüüsida ja selles toimida olenevalt oma eesmärkidest ning ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetikast.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutama oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvates tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Tervis ja ohutus. Toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda.

Väärtused ja kõlblus. Toetatakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes mõistab üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

Üldpädevuste ja läbivate teemade rakendamine

	Sündmused	Eesmärgid	Tegevused
1	Aktused ja kogunemised Kooliaasta avaaktus	Lua pidulik meeleolu ning kujundada valmisolek algavaks kooliaastaks.	Õpilane väärtustab traditsioone. Üksteise tunnustamine. Käitumisreeglitest, normidest ja tavadest kinni pidamine. Õpilased esitavad luuletusi, laule. 1. klassi õpilastele antakse kätte õpilaspiletid. Õpilastele tutvustakse uusi õpetajaid. Avaaktusele järgneb klassijuhatajatund.
	Matriklite kätteandmine	Väärtustada gümnaasiumiõpilaseks olemise staatust.	Õpilane töötab käituda gümnaasiumiõpilase vääriliselt. Õpilane peab kõne.
	Iseseisvuspäev	Kasvatada isamaalisust ja tähtsustada meie riigi iseseisvust, mälestada Vabadussõjas langenuid.	Õpilased liiguvad rongkäigus Vabadussõja ausamba juurde. Lauldakse koos hümnid, õpilased esinevad kõnega, ausambale asetatakse lilled ja küünlad.
	Lõpukell Õppeaasta ning kooli lõpuaktused.	Tunnustada õpilasi ja õpetajaid, teha kokkuvõtte eelnevast. Kasvatada ühtsustunnet, saada esinemiskogemust ning väärtustada kooli traditsioone. Väärtustada kooli traditsioone, tunnustada õpilasi ning õpetajaid. Teha kokkuvõtteid mööduvast õa-st.	12. kl õpilased jätavad koolikaaslastega hüvasti, Esimene klass loeb luuletusi ning soovivad abiturientidele head teed, abiturientid laulavad lahkumislaulu. Õpilased esitavad kõnesid, laule, kujundavad saali, tunnustavad õpetajaid, kaasõpilasi. 8. klass ja 11. klassid organiseerivad lõpuaktuse.
	Kogunemised	Märgata ja tunnustada õpilaste ning õpetajate saavutusi. Kasvatada ühtsustunnet, tunnustada ja teadvustada saavutusi, tekitada õpilastes eduelamusi	Kogunemised toimuvad üks kord kuus. Õpilastele antakse tagasiside jooksul kuu tegevustest koolis, eelinformatsioon algavaks kuuks ning tunnustatakse õpilasi ja õpetajaid kordaläinud ja

			märkimisväärsete tegevuste ja tulemuste eest kooli ja maakonna tasandil.
2	Tervis ja ohutus Spordipäevad, sh talispordinädal	Kujundada õpilastes sportlikku ja tervislikku elukäsitlust. Kinnistada kehalise kasvatusetundides õpitut. Arendada koostöö oskusi.	Õpilased osalevad erinevatel spordialadel, võrdlevad oma saavutusi eelmise perioodiga.
	Koolidevahelised kergejõustikuvõistlused	Järgida tervislikke eluviise, õpilasel on võimalus saada võistluskogemust ja positsioneerida oma taset eakaaslastega. Teha koostööd naaberkoolidega.	Kaks korda õa-s korraldatakse kergejõustikuvõistlused, kuhu kaasatakse naaberkoolid. Õpilastel on võimalus osaleda individuaalaladel.
	Klassidevahelised sportmängud (jalgpall, rahavastepall, saalihoki, korvpall)	Propageerida liikumisharrastusi, tervislikke eluviise, meeskonnatööd ja saada võistluskogemusi.	Õpilased moodustavad meeskonnad ning osalevad klassi meeskonnaga koolisisestel võistlustel.
	Tüdrukute tantsupidu	Arendada loovust, koostööoskust ja saada esinemiskogemust. Propageerida liikumisharrastusi.	Iga õa novembris/detsembris toimub võimlemispidu. Õpilased valmistavad kehalise kasvatusetundides ette võimlemiskavad.
	Lurichi kevadjooks	Väärtustada kooli traditsioone, arendada koostööoskusi ja tervislikke eluviise.	Õpilased moodustavad võistkonnad, Lurichi mälestuskivi juurde viiakse küünlad ja lilled, teatevõistlus on väga pikkade traditsioonidega.
	Liiklusnädal	Kujundada õpilastes liiklusharjumusi ja liiklusreegleid.	Õpilased harjutavad liiklusreeglite täitmist, vaatavad õppefilme ning kuulavad praktilisi loenguid.
3	Tähtpäevad Kooli sünnipäev Sünnipäeva nädal	Väärtustada ja hoida au sees kooli traditsioone.	Sünnipäeva nädalal toimuvad: aastapäevajooks- klassidevaheline teatejooks (jooksudistantsi pikkus on kooli hetkevanus meetrites); vilistlastund- külla kutsutakse endisi õpetajaid ja vilistlasi erinevatest lendudest, kes räägivad õpilastele oma saavutustest ning kooli ajaloo seonduvatest teemadest. Õpilased osalevad sünnipäevanädala tegevustes.

Gümnaasiumi nimepäev	Väärtustada gümnaasiumi staatust, kooli ajalugu ning kooli lipukirja.	Gümnaasiumi nimepäeval toimub kooli konverents ning aktus, kus tunnustatakse „Teadmiste konkursi“ võitjaid.
Kooli vilistlaspidu	Tutvustada vilistlastele kooli hetkeolukorda, korraldada koosviibimine erinevatele põlvkondadele ning hoida au sees kooli tavad ja kombed.	Kooli vilistlaspidu toimub iga viie aasta järel. Vilistlaspeo raames toimuvad aktus, näitused, antakse välja kooli almanahh jms.
Õpetajate päev	Väärtustada õpetaja elukutset, tunnustada õpetajaid ning anda gümnaasiumiõpilastele võimalus olla õpetajarollis. Kujundada vastutustunnet.	Õpilane planeerib koos aineõpetajaga koolipäeva, viib läbi ainetunnid, analüüsib oma tegevust. Õpilane organiseerib kooliperele piduliku aktuse ning muud traditsioonilised tegevused.
Sõbrapäev	Väärtustada inimestevahelisi suhteid ja tähtsustada sõprade olemasolu.	Õpilane tunnustab kaasõpilasi ning õpetajaid, valmistab sõbrapäevakaarte, osaleb võistlustel jms.
Rahvakalendri tähtpäevad	Tutvustada ja au sees hoida meie rahvakombeid.	Õpilane osaleb erinevatel rahvakalendri tähtpäevadel- mardija kadripäev, vastlapäev. Õpitakse erinevate tähtpäevade kombeid. Võisteldakse, esinetakse laulude ja tantsudega.
4	Koostöö lastevanematega	
Isadepäev Emadepäev	Väärtustada perekondlikke suhteid. Tihendada koostööd kooli ja kodu vahel.	Õpilased esinevad isadele eeskavaga, toimuvad ühised võistlused meisterdamised jms.
Lastevanemate vastuvõtt	Tunnustada ja tänada lapsevanemaid.	Õpilased esinevad emadele eeskavaga, toimub lastevanemate tänamine.
Jõululaat (algklasside majas) Jõulukohvik-galerii (gümnaasiumihoones)	Arendada loovust, kooli ja kodu koostööd, saada esinemis- ja ärisuhtluskogemust, algatada heategevuslikke ettevõtmisi, kujundada õpilastes hoolivust ja oskust märgata abivajajaid.	Õpilane valmistab esemeid jms müügiks, osaleb müügiprotsessis. Õpilased astuvad üles erinevate esinemiskavadega.
Jumalateenistus	Teadvustada kristlikke jõulutraditsioone. kultuurilist mitmekesisust.	Õpilane külastab kirikut, õpib kiriku ajalugu ja traditsioone ning jõululaule.

5	Kaunid kunstid Muusikalektuuriumid Tantsupäev Näitused	Arendada kultuurilist maailmapilti ning õpilaste silmaringi ja kuulamisoskust. Kujundada õpilastes rahvatantsu harjumusi, hoida kooli traditsioone, anda tantsurühmadele esinemisvõimalusi. Tuua esile parimate õpilaste kunsti- ja käsitööd, fotod jms. Inspiratsioon ja motivatsioon.	Õppeaastas korraldatakse õpilastele erinevaid kontserte jms. Tutvutakse erinevate kultuuridega. Väärtustatakse teiste loomingu. Rahvatantsuringis osalevad õpilased esinevad koolikaaslastele esinemiskavaga. Väärtustatakse traditsioone, oma rahvakultuuri, teiste loomingu. Õppeaasta jooksul koostatakse õpilastöödest erinevaid näitusi, väljapanekuid jms. Peetakse kinni autoriõigustest. Väärtustatakse teiste loomingu.
6	Õppeaineteüleused tegevused Teadmiste konkurss Kooli mälumäng Koolikonverents Projektipäev	Selgitada välja laiema silmaringiga õpilane. Õpilane saab tagasisidet silmaringi kohta. Õpilane seostab õpitud varasemate teadmistega, analüüsib õpitud. Õpilane oskab töötada meeskonnas, oma tugevusi ja arengukohti hinnata. Õpilasel laieneb silmaring, saab esinemiskogemust. Kujundada õpilastes praktilisi oskusi, õppeainetevaheline lõimingu.	Gümnaasiumiosas selgitatakse välja laiema silmaringiga õpilane, põhikooliosas on võistlus meeskondlik. Õpilased lahendavad lõimitud ülesandeid jms. Õpilane lahendab meeskonnas viktoriini. Õpilased kuulavad ja teevad ka ise ettekandeid. Uurimistööde ettekanne nii meeskondlikult kui individuaalselt. Õpilased osalevad õppekäigul, matkal jms.
7	Sotsiaaalained, karjääriõpe Kooli tutvustamine piirkonna üldhariduskoolides Ettevõtete	Kujundada kooli mainet. Tutvuda erinevate ametitega.	Õpilane esindab kooli, jagab informatsiooni ning oma kogemusi, tutvustab kooli ajalugu ja traditsioone Õpilane esindab oma kooli, küsib

	külastamine		endale huvipakkuvaid küsimusi.
	Töövarjupäev	Olla töövarjaks (õpilase valikul) ühe tööpäeva jooksul.	Õpilane valib välja inimese, kelle töövarjaks ta soovib olla ning osaleb koolipäeva vältel tema töövarjuna.
	Kodanikupäev	Kujundada õpilastes arusaamu oma õigustest ja kohustustest. Tutvustada kodanikuühiskonna põhimõtteid.	Õpilane lahendab kodanikupäeva viktoriini, joonistab, arutleb oma õiguste ning kohustuste üle.
8	Raamatukogu Näitused/teemanädalad Rahvusvahelise lasteraamatupäeva tähistamine Kohtumised kirjanikega Ettelugemispäev Raamatukogutunni d 1., 5. ja 7. kl. Muinasjuttude jutustamine kordkuus (algkool) Viktoriinid jms	Arendada õpilaste silmaringi, kinnistada õppetundides õpitut. Kujundada ja väärtustada lugemisharjumust. Õpetada kuulamisoskust. Luua võimalus kohtumiseks erinevate kirjanikega.	Õpilane külastab näituseid, osaleb viktoriinidel, mängudes, võistlustel. Õpilastel on võimalus kohtuda kirjanikega, esitada neile küsimusi jms. Õpilased saavad tutvuda raamatukogu tööga, õpivad kogusid kasutama jms.
9	Teemanädalad/-päevad Eduard Lepiku võistlusmatk Matemaatikanädal Matemaatikavõistlus Känguru Inglise keele nädal Vene keele päev Lemmikloomapäev Muusikanädal Emakeele nädal	Kinnistada ainetundides õpitut, anda õpilastele võimalus osaleda erinevatel konkurssidel, võistlustel. Laiendada õpilaste silmaringi.	Õpilane kirjutab omaloomingulisi töid, soovi korral/võimalusel esitab neid. Õpilane jagab oma arvamust, vastab silmaringi hindavatele päevaküsimustele. Õpilane kohtub külalisesinejatega, esitab küsimusi, osaleb aruteludes.
10	Koolisisesed olümpiaadid, ainealased võistlused, kaitsmised Aineolümpiaadid, konkursid	Selgitada välja parimad ainetundjad.	Õpilased osalevad erinevatel ainealastel konkurssidel võistlustel jms.
	8. kl loovtööde kaitsmine	Õpilane väärtustab oma seotust teiste inimeste, ühiskonnaga.	Õpilane püstitab probleemi, eesmärgistab töö, planeerib

	11. kl uurimus- ja praktiliste tööde kaitsmine	<p>Õpilane näeb probleeme ja neis peituvaid võimalusi, aitab kaasa probleemide lahendamisele ning ennetamisele.</p> <p>Õpilane suudab organiseerida õppekeskkonda, planeerida õppimist ja seda plaani järgida; kasutada õpitut erinevates olukordades ja probleeme lahendades; seostada omandatud teadmisi varemõpituga ning tööd analüüsida.</p> <p>Õpilane leiab ja säilitab digivahendite abil infot ning hindab selle asjakohasust ja usaldusväärsust; osaleb digitaalses sisuloomes.</p> <p>Õpilane kasutab korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustab õigekeelsust ja väljendusrikast keelt.</p>	<p>protsesse, koostab loovtöö ja ettekande ning esitleb tulemusi teistele.</p> <p>Õpilane püstitab probleemi, eesmärgid, planeerib protsesse, koostab uurimustöö ja ettekande ning esitleb tulemusi teistele.</p>
--	--	---	---

Õppetegevuse kavandamine ning korraldamine

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvialadega tegelda;
- 3) võimaldatakse nii üksi- kui ka ühisõpet (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd ning teised kooperatiivse õppimise vormid), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaiks õppijaiks ning loovaiks ja kriitiliselt mõtlevaiks ühiskonnaliikmeiks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;

- 6) arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid, sealjuures on põhirõhk hoiakute kujundamisel;
- 7) arvestatakse õpilaste võimeid ja suutlikkust, kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
- 8) kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, arutelu, diskussioon, juhtumianalüüs, paaristöö, projektõpe, rollimäng, rühmatöö, väitlus, ajurünnak; ajaloolise kujutluse loomine, tegevuspõhine õpe (nt dramatiseeringud, mudelite ja makettide valmistamine, ühistegevus ja vabatahtlik töö, heategevusprojekt);
- 9) luuakse võimalused koostada referaat, ajajoon, õpimapp ja uurimistö, teha praktilisi uurimistöid (nt töö allikate ja kaardiga, töölehtede ja kontuurkaardi täitmine, küsitluse korraldamine, loovtöö/arutluse/arvamusloo kirjutamine, töö esitlemine, infootsing teabeallikatest, infoanalüüs, klassielu reeglite, päevaplaani ja isikliku eelarve koostamine, statistika ning juriidilise dokumendi lugemine, dokumendiplankide täitmine), osaleda temaatilistes mängudes (nt tarbijakaitse), kriitiliselt analüüsida reklaami, teemakohaseid filme jms;
- 10) laiendatakse õpikeskkonda: sotsiaal-kultuuriline ja ajaloolis-kultuuriline keskkond (muistised, ehitised), arvutiklass, asutused, muuseumid, näitused, raamatukogu, looduskeskkond, kohaliku omavalitsuse ja riigiasutused, ettevõtted, mittetulundusühingud, arhiivid jm;
- 11) võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga (kohtuda erinevate inimestega, kaasata vanemaid jne), et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane.

Hindamine

Hindamise põhiülesanne on toetada õpilase arengut, et kujuneks positiivne minapilt ja adekvaatne enesehinnang. Ainekavas on kirjeldatud õppeaine õpitulemused kooliastmete kaupa kahel tasemel: üldised õpitulemused õpetamise eesmärkidena ning osaoskuste õpitulemused. Hinnatakse õpilasetadmisi ja oskusi suuliste vastuste, sh esituste ning kirjalike tööde alusel, arvestades teadmiste ja oskuste vastavust ainekavades taotletavatele õpitulemustele ning õpilase individuaalseid iseärasusi ja mõtlemise arengut. Hindamisel lähtutakse vastavates t põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest. Hoiakute ja väärtuste kohta (nt huvi tundmine, tähtsuse mõistmine, väärtustamine, vajaduste arvestamine, reeglite järgimine) antakse tagasisidet.

Õpitudemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnatega. Õpitudemuste hindamise vormid on mitmekesised. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Tähtsal kohal on kujundav hindamine, mis keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. Hindamise kriteeriumid ja viiepallisüsteemist erinev hindamise korraldus täpsustakse kooli õppekavas. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Aineteadmisi ja -oskusi ning hoiakuid hinnates on põhiohk kujundaval hindamisel.

Õpitudemusi hinnates kasutatakse mitmekesiseid ja õpitudemustega vastavuses olevaid vorme, mis sisaldavad suulisi, kirjalikke ja praktilisi ülesandeid. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla. Praktiliste tööde puhul hinnatakse mitte ainult tulemust, vaid ka protsessi kulgu.

Suuliste ja kirjalike ülesannete puhul õpilane:

- 1) selgitab ning kirjeldab mõistete sisu ja nendevahelisi seoseid;
- 2) selgitab oma arvamusi, hinnanguid, seisukohti ja suhtumisi, seostades neid omandatud teadmistega;
- 3) eristab, rühmitab, võrdleb ja analüüsib olukordi, seisundeid, tegevusi ning tunnuseid lähtuvalt õpitudemustest;
- 4) demonstreerib faktide, mõistete ning seaduspärasuste tundmist, lähtudes õpiülesannete sisust.

Praktiliste ülesannete puhul õpilane:

- 1) rakendab õpituatsioonis teoreetilisi teadmisi praktiliselt;
- 2) demonstreerib õpitudemustes määratud oskusi õpituatsioonis;
- 3) kirjeldab õpitudemustes määratud teadmiste ja oskuste rakendamist igapäevaelus.

Inimeseõpetuses tähendab hindamine konkreetsete õpitudemuste saavutatuse ja õppija arengu toetamist, kusjuures põhiohk on õpilase arengu toetamisel, seejuures pakkudes võimalusi enesehindamiseks. Aineteadmiste ja -oskuste kõrval antakse kujundavat tagasisidet ka väärtuste ning hoiakute kohta. Väärtuste ja hoiakute hindamist võimaldavad rollimängud, juhtumianalüüsid ning rühmatöö.

Ajaloo õpitudemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade ajalooõpetuse õpitudemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet

õppe tulemuslikumaks kavandamiseks. Õpitulemusi kontrollides tuleb jälgida teadmiste (ajaloolise sõnavara) ja oskuste tasakaalu.

Hindamise vormid sisaldavad 5. klassis suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartide, allikmaterjali ja piltidega, loovtööd ning jutustuse kirjutamist, samuti allika usaldusväarsust info edasikandmisel. Üksikfaktide tundmisele tuleb eelistada olulisemate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid. Lühijutu ning kirjelduse puhul hinnatakse ülesehituse loogikat ja terviklikkust, mõistete ning märksõnade sobivust konteksti, stiili ja ainealast õigekirja. 5. klassis ei kontrollita kontrolltöödega enam kui üht õpitud teemat korraga.

Õpitulemuste kontrollimise ja hindamise vormid III kooliastmes peavad olema mitmekesised, sisaldama suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartide, dokumentide, allikmaterjali ja piltidega, referaadi ja uurimistöö koostamist, loovtööd ning arutluse kirjutamist. Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle hindamist ja võrdlemist, katkendi põhjal vastamist, kommenteerimist ning usaldusväarsuse üle otsustamist. Üksikfaktide teadmisele tuleb eelistada tähtsamate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid. Arutluse puhul hinnatakse vastavust teemale, ajastu ja teemakohaste faktide tundmist, analüüsi, võrdlemise ja seoste loomise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud hinnangute kaudu. III kooliastmes sobivad kontrolliks ja hindamiseks nii avatud kui ka etteantud vastusega ülesanded.

Ühiskonnaõpetuses tuleb hindamisel II kooliastmes arutlusoskust kujundavaid ja kontrollivaid ülesandeid koostades järgida jõukohasuse põhimõtet märksõnadest lahendamist toetava selgituseni ning täpse juhendini. Kokkuvõtvaks hindamiseks sobivad arvamusalgu ja juhtumianalüüs, dokumendi ja kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded, mõiste ja selgituse kokkuviiimine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms) ning info leidmine, kasutamine ja rühmitamine.

III kooliastmes sobivad kokkuvõtvaks hindamiseks probleemküsimuste avamine, arvamusalgu, uurimus ja juhtumianalüüs, dokumendi, statistiliste andmete ja karikatuuri analüüs, kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded: mõiste ja selgituse kokkuviiimine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms) ning info rühmitamine.

Praktiliste tööde puhul hinnatakse töö plaanimise, tegemise, tulemuste tõlgendamise, järeldamise, põhjendamise ning tulemuste esitamise oskust.

Õpilase ja õpetaja koostöös hinnatakse ka õpilase õpitulemusi koolivälises mitteformaalses õppes, kui seal omandatu vastab taotlevatele õpitulemustele (nt osavõtt projektidest, tegevus õpilasesinduses või kodanikuühendustes jm).

Füüsiline õpikeskkond

Kool korraldab valdava osa õpest klassis, kus on:

- 1) mööbli ümberpaigutamise võimalus rühmatööks ja ümarlauavestluseks ning toetavad demonstratsioonivahendid;
- 2) internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus.

Kool võimaldab:

- 1) korraldada õppe sidumiseks igapäevaeluga õpet ja õppekäike väljaspool klassiruumi (muuseumis, arhiivis, näitusel, raamatukogus jm);
- 2) kasutada klassiruumis ainekava eesmärke toetavaid õppematerjale ja -vahendeid:
 - a) Eesti Vabariigi põhiseadus;
 - b) ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon;
 - c) ÜRO lapse õiguste konventsioon;
 - d) ajalooatlased, kontuur- ja seinakaardid;
 - e) allikakogumikud, käsiraamatud, erialased teatmeteosed;
 - f) elulooraamatud ja teabekirjandus;
 - g) auvised, digitaliseeritud andmebaasid ja arhiivid;
 - h) illustratiivne pildimaterjal (fotod, karikatuurid);
 - i) IKT-põhised õppematerjalid;
 - j) ajalehed ja ajakirjad;
 - k) statistilised ja metoodilised materjalid.

PÕHIKOOLI AJALOO AINEKAVA

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb huvi mineviku vastu;
- 2) tunneb oma kodukoha ajalugu, Eesti ajalugu, Euroopa ning maailma ajalugu ajastut kõige enam iseloomustavate sündmuste ja isikute kaudu;
- 3) kasutab ajaloo põhimõisteid õiges kontekstis, eristab ajaloofakti tõlgendusest ning arvamusest, näeb ja sõnastab probleeme ning esitab neist lähtudes küsimusi ja pakub lahendusteid;
- 4) leiab, üldistab, tõlgendab, kasutab ja hindab kriitiliselt ajalooteavet ning allikate usaldusväärsust;
- 5) väärtustab kultuurilist mitmekesisust ja oma rolli kultuuripärandi säilitajana ning määratleb end oma rahva liikmena;
- 6) mõistab ühiskonna mitmekesisust, kujundab ning põhjendab oma arvamust, analüüsib ja hindab oma tegevust ning näeb ja korrigeerib oma eksimusi;
- 7) tunneb ja kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike ja teabeallikaid, väljendab oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kasutab õppetegevuses IKT vahendeid.

Õppeaine kirjeldus

Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi.

Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Ajaloo ainekava õpisisu on alates 6. klassist avatud kohustuslike ja süvendavate ning laiendavate teemade kaudu. Niisuguse jaotuse eesmärk on anda võimalus avada käsitletavat teemat põhjalikumalt, süveneda neisse ning kujundada oskusi. See aitab õpet diferentseerida ning arvestada kohalikku eripära ja õpilaste huve. Õpitulemused põhinevad kohustuslikul ainesisul.

Eesti ajalugu õpitakse lõimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooa. Käsitlemise põhimõte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloo, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos.

Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua sild mineviku ja nüüdisaja ajaloosündmuste ja -nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust ning paljusid Eesti ajaloo probleeme.

Ajaloo mõistmisele aitavad kaasa ekskursioonid, õppekäigud, ajaloo- ja ilukirjandus, teater ja kino, meedia, internet, erinevad inimesed ning paigad. Seda kogemust koolis õpituga ühendades kujuneb õpilasel arusaam ajaloost. Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline integratsioon ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

Ajalooõpetuse kaudu kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) oskus orienteeruda ajas ning analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamine;
- 3) küsimuste esitamine ajaloo kohta ning neile vastamine;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitiline mõtlemine, arutlusoskus, järelduste tegemine ja seoste loomine ning oma seisukoha kujundamine ja põhjendamine;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüs ja töö ajalookaardiga, info leidmine erinevatest teabeallikatest, selle kasutamine ja hindamine, suuline ja kirjalik eneseväljendus ning IKT vahendite kasutamine.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning seda tehakse erinevate õppeteemade ja õppemeetodite kaudu. Oskuste taset kirjeldatakse kooliastme lõpul õpitulemustena.

Ajaloo mõistmise seisukohalt on tähtis kujundada võimet asetada end kellegi teise olukorda, vaadelda maailma kellegi teise seisukohast lähtudes. Ajalootundides peab õpilastele tutvustama erinevaid ajalookäsitlusi neist ühtki peale surumata. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ja ajalooürija seisukohast, tuleb kujundada kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse ning võrrelda ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlemist eri allikates.

Õppetegevus

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;

VMG õppekava ainevaldkond „Sotsiaallained“ põhikoolis

- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvitegevustega tegelda;
- 3) võimaldatakse õppida individuaalselt ja üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ning rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ja iseseisvateks õppijateks ning loovateks ja kriitiliselt mõtlevateks isiksusteks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) laiendatakse õpikeskkonda: muuseum, näitus, raamatukogu, arvutiklass, ajalooliskultuuriline keskkond (muistised, ehitised) jne.

Õppetegevuses on oluline rakendada mitmekesist metoodikat, mis võimaldab õpilastel aktiivselt osaleda õppetegevuses, arendada oma õpioskusi, teha järeldusi, kujundada ja väljendada oma arvamust ajaloo sündmuste või -nähtuste kohta. Ajalooprobleemide analüüsimise kaudu rikastub väärtussüsteem, kujuneb rahvuslik ja kultuuriline identiteet, sallivus ja pooldav suhtumine demokraatlikesse väärtustesse, areneb õpilase ajalooline mõtlemine ning rikastub ajalooteadvus.

Füüsiline õpikeskkond

Kasutatakse õppematerjale, mis aitavad õpitavat illustreerida, täiendada ja rakendada.

Õpikeskkonda kujundades saab õpetaja kasutada järgmisi materjale:

- ✓ töövihik, töölehed;
- ✓ ajalooatlas;
- ✓ ETV saadete arhiiv (<http://etv.err.ee/arhiiv.php>), filmid, dokumentaalfilmid, ajaloolised sarjad, raadiosaated
- ✓ IKT-põhine õppematerjal: interaktiivsed materjalid, nt www.koolielu.ee ja www.miksike.ee; andmebaasid.
- ✓ seinakaardid, skeemid ja tabelid, illustratiivne materjal (esemed, fotod, maketid);
- ✓ temaatiline lisakirjandus: allikad, ajaloolugemikud, aimekirjandus, temaatiline ilukirjandus.
- ✓ Võimaluste järgi muuseum, ajalooline keskkond: keskaegne linn, kirik, muuseum, arhiiv, arheoloogilised paigad, muinaslinnused, ordu- ja piiskopilinnused, arheoloogiakeskus jm.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest. Ajaloo õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade ajalooõpetuse õpitulemuste saavutatuselt ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks. Hinnatakse nii teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekava taotletavatele õpitulemustele.

Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Õpitulemusi kontrollides tuleb jälgida teadmiste (ajaloolise sõnavara) ja oskuste tasakaalu. Kirjalikke töid koostades peab õpetaja arvestama õpitulemust, mille saavutatust kontrollida tahetakse. Ta peab jälgima, et ülesanded oleksid mitmekesised, erineva raskusastmega ja kontrolliks teadmiste kõrval ka arendatud oskusi (nt kaarditundmine, allikaanalüüs, kriitiline mõtlemine, ajaloolises ajas orienteerumine jms). Ligikaudu 20% ülesannetest võiks olla äratundmistasandil, 30% reprodutseerimistasandil ning 50% rakendustasandil: analüüs, üldistamine, hinnangu andmine. Keerukamate ülesannete lahendamise eest peaks õppija saama rohkem punkte kui pelgalt faktiteadmisi eeldavate ülesannete eest.

Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla. Õpitulemuste hindamisel kasutatakse sõnalisi hinnanguid ja numbrilisi hindeid. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid. Kooliastme spetsiifilised hindamise vormid ja põhimõtted esitatakse vastava kooliastme juures.

Õppe- ja kasvatusesmärgid II kooliastmes

6. klassi õpilane:

- 1) kasutab asjakohaselt aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase;
- 2) tunneb mõningaid iseloomulikke sündmusi kodukoha ja Eesti ajaloost ning seostab neid omavahel;
- 3) teab mõnda ajaloolist asunit, selle tekkimise ja kujunemise põhjusi;
- 4) hindab materiaalsel keskkonda kui ajaloosündmuste peamist kandjat;
- 5) toob näiteid muinasaja ja vanaaja kohta;
- 6) mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ning esitab näiteid erinevate kultuurivaldkondade kohta;
- 7) mõistab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed, ning loob lihtsamaid seoseid mõne sündmuse näitel;
- 8) teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega ja hindab neid kriitiliselt;
- 9) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava, lühijuttu ja kirjeldust ning kasutab ajalookaarti.

Õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

Ajaloo algõpetus (5. klass 35 tundi)

1. Ajaarvamine ja ajalooallikad (18 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kasutab kontekstis mõisteid, lühendeid ja fraase *sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number rooma number, kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas*;

- 2) teab ajaloo periodiseerimise üldisi põhimõtteid;
- 3) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;
- 4) kasutab ajalookaarti ning töötab lihtsamate allikatega.

Õppesisu

Ajaarvamisega seotud mõisted ja ajaloo perioodid: muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu.

Ajalugu ja ajalooallikad. Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv. Ajatelg.

Ajaloosündmused, ajaloolised isikud ja eluolu (17 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab mõnda kodukohas aset leidnud minevikusündmust ja inimeste eluolu minevikus;
- 2) teab kodukohast pärit silmapaistvaid isikuid ja nende saavutusi;
- 3) kirjeldab eluolu erinevusi maal ja linnas, sõja ja rahu ajal ning nende erinevusi minevikus ja nüüdisajal;
- 4) oskab koostada lihtsamat ajaliini ja lühijuttu ajaloolisest isikust ning mineviku eluolust.

Õppesisu

Ajaloosündmused ja silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning maailmas. Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas.

Lõiming
Eesti keel ja kirjandus: funktsionaalne lugemine, intervjuu küsimuste koostamine, ürikuteksti koostamine, tähestikkirja areng, kirjalikud

VMG õppekava ainevaldkond „Sotsiaalsed“ põhikoolis

ajaloallikad, jutukeste koostamine, ajalooallikate tõlgendamine, teatrilugu (komöödia, tragöödia), müüdid, lüürika, kõrgkultuuride saavutused, ristsõnade ja mõistatuste koostamine ning lahendamine, esitluste koostamine ja ettekandmine, viitamine autorile.

Kunstiõpetus: ajalooline arhitektuur ja filmikunst, skulptuur, püramiidid, vaasimaal, reljeef, fresko, büst, skulptuur, altarimaal, ikoon, sakraalehitised, koopamaalingud arheoloogide poolt tehtavad välja kaevamiste joonised ajalooajalooajad, kunstimuuseumid, kuulsad kunstnikud ja nende teosed, esemete joonistamine, illustreerimine, fotokunst, trükikunst, sugupuu, kõrgkultuuride saavutused

Tehnoloogia, käsitöö ja tööõpetus: mõõdulint kui ajatelg, pärgamendi tegemine, skeemid, juhendid, ajalooajalooajad, teaduse ja tehnika areng, mood, rahvariided

Muusika: heli tekitamine, muusika sõnumi kandjana, ajalooajalooajad suuline allikas

Matemaatika: positiivsed ja negatiivsed arvud – töö ajateljega, ajaühikute teisendamine, rooma ja araabia numbrid, ruumilised kujundid: püramiid, geomeetria, diagrammide ja tabelite lugemine ja koostamine, arvandmete analüüs, kõrgkultuuride saavutused, teaduse ja tehnika areng

Kehaline kasvatus: olümpiamängude ajalugu, tervis, suhtumine liikumisse, tantsud läbi aegade.

Loodusõpetus, geograafia: maakaart, kontuurkaarti täitmine, atlase kasutamine, legendi lugemine, info tõlgendamine, looduslikud olud, inimeste tegevusalad, globaalprobleemid, looduskatastroofid

Ühiskonnaõpetus: demokraatia, aristokraatia, religioon, õigused ja kohustused, rikkus ja vaesus, võrdsus ja ebavõrdsus, sallivus, riik, riigi valitsemine, kodanik, kodanikuõigused, organisatsioonid, konfliktid ja nende lahendusviisid

Arvutiõpetus: Interaktiivse informatsiooni otsimine, teksti koostamine ja vormistamine, illustratsioonide loomine, diagrammide ja tabelite koostamine, illustreeriva materjali otsimine, esitluste loomine ja ette kandmine, viitamine.

Inimeseõpetus: hügieen, perekond ja perekonnaliikmete roll, naiste ja meeste roll ühiskonnas, inimõigused, sallivus, tervis, inimsuhted, konfliktid ja nende lahendusviisid

Ülekoolilised üritused: rahvakalendri tähtpäevad (mardi-, kadri-, vastlapäev, jõulud). Isadepäev, emadepäev, sõbrapäev, emakeelepäev. Kodanikupäev. EV aastapäev, Külalisesinejad.

Muinasaeg ja vanaaeg (6. klass) 70 tundi

Muinasaeg (10 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

1) kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid;

- 2) näitab kaardil ning põhjendab, miks ja mis piirkondades sai alguse põlluharimine;
- 3) teab, mis muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutusele võtmine;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, varanduslik ebavõrdsus, sugukond, hõim;
- 5) teab ning näitab kaardil Eesti ja kodukoha esimesi inimasustusalasid.

Õppesisu

Sissejuhatus, 2 tundi		
Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad
2	1. Aeg ja ajaarvamine, muinas- ja vanaaja periodiseerimine 2. Ajalugu ja ajalooallikad, kuidas allikmaterjale tõlgendada	
Muinsaaeg, 8 tundi		
8	Muinsaja arengujärgud ja nende üldiseloostus 1) kiviaja inimese tegevusalad 2) põlluharimise algus, loomade kodustamine, käsitöö areng 3) metallide kasutuselevõtmine 4) Eesti muinsaja üldiseloostus: Pulli, Kunda Kodukoha inimasustus muinsajal	1. Inimasustuse teke ja levik antropogenees 2. Taime- ja loomakasvatuse algus esimeste põlluharijate ja karjakasvatajate asulad 3. Eesti ala vanim asustus 1) viimane jääaeg – Eesti ajaloo künnis 2) keskmise kiviaja Kunda kultuuri asulad

		<p>3) Kunda kultuuri asukad ja nende päritolu</p> <p>4. Eesti nooremal kiviajal</p> <p>1) varaneoliitikum ja savinõude valmistamine</p> <p>2) kammkeraamika levik</p> <p>5. Metalliaeg Eestis</p> <p>1) ajajärgu üldiseloomustus</p> <p>2) viljelusmajanduse arenemine</p> <p>3) vanimad põllud: Saha-Loo, Rebala</p> <p>4) kindlustatud asulad</p> <p>5) kivikirstkalmed</p>
--	--	---

Teema Alateema	Märksõnad, isikud, põhimõisted	Tunde	Õpitulemused	Õpikeskkond	Lõiming
Sissejuhatus		2			
1. Maa, inimene, aeg, ajaarvamine 2. Ajalugu ja ajalooallikad, allikmaterjalide tõlgendamine	Ajaarvamine, sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, periodiseerimine,	1 1	1. Mõistab, kuidas toimib ajaarvamine. 2. Teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest. 3. Töötab lihtsamate allikatega, kasutab ajalooallikatega seonduvaid	Jooniste tegemise vahendid (joonlaud, harilik pliats jne), esitlustehnika visuaalsete materjalidega	Õppeained 1. Matemaatika: Rooma ja araabia numbrid, positiivsed ja negatiivsed arvud, ajatelg 2. Geograafia: informatsiooni leidmine kaardilt Pädevused 1. Analüüsib enda teadmisi ja oskusi.

	jääaeg, muinasaeg, vanaaeg, inimese kujunemine, kirjalikud allikad, suulised allikad, esemelised allikad		mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas.	töötamiseks	2. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet. 3. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt. Läbivad teemad 1. Teabekeskond 2. Keskkond ja jätkusuutlik areng
Muinasaeg		8			
Muinasaaja arengujärgud ja nende üldiseloostus 1. Kiviaja inimese tegevusalad 2. Põlluharimise algus, loomade kodustamine, käsitöö areng 3. Metallide kasutusele võtmine 4. Eesti muinasaaja üldiseloostus: Pulli, Kunda, kodukoht	Kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, korilus, põlluharimine, sugukond, hõim, Pulli, Kunda	8 1 3 2 1 2	1. Kirjeldab muinasaaja inimese eluviisi ja tegevusalasid. 2. Näitab kaardil ning põhjendab, miks ja mis piirkondades sai alguse põlluharimine. 3. Teab, missuguseid muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutusele võtmine. 4. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>kiviaeg</i> , <i>pronksiaeg</i> , <i>rauaaeg</i> , <i>varanduslik ebavõrdsus</i> , <i>sugukond</i> , <i>hõim</i> 5. teab ja näitab kaardil Eesti ja kodukoha esimesi inimasulaid	Seinakaart, ajalooatlas, kontuurkaart; värvilised pliiaatsid kontuurkaartide täitmiseks; visuaalsed materjalid	Õppeained 1. Loodusõpetus: aed ja põld elukeskkonnana 2. Tehnoloogia-õpetus: tehnika areng ajastute kaudu, lähtudes materjalidest ja töötlusviisidest 3. Geograafia: põlluharimise esimesed piirkonnad kaardil, kiviaja asulad Eesti alal Pädevused 1. Mõistab inimese eluviisis ajaloo jooksul toimunud arengut ja väärtushinnanguid. 2. Teeb koostööd ja arvestab teistega. Läbivad teemad 1. Tehnoloogia ja innovatsioon 2. Väärtused ja kõlblus

Vanad Idamaad (20 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, ning näitab kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat;
- 2) kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse, Mesopotaamia või Juuda riigi näitel;
- 3) tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: meditsiin, matemaatika, astronoomia, kirjandus, kujutav kunst, Egiptuse püramiidid ja Babüloni rippaiad; teab, et esimesed kirjasüsteemid olid kiilkiri ja hieroglüüfkiri;
- 4) seletab mõisteid *linnriik, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester, Vana Testament*.

Õppesisu

Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad
2	Vanaaja sisu ja üldiseloostus 1) ajalised piirid 2) looduslikud olud	
8	Vana-Egiptus 1) Egiptuse riigikorraldus. Vaarad: Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon 2) eluolu 3) religioon 4) kultuurisaavutused	1. Lähis-Ida kultuurivahendajad 1) hetiiitide kultuurisild 2) Foiniikia meresõitjad ja tähestik 3) Pärsia impeerium 2. Vana-Ida kõrgkultuuride põhijooned ja koht maailma ajaloos
8	Mesopotaamia 1) sumerite linnriigid, leiutised: ratas, potikeder 2) Hammurapi seadused 3) eluolu 4) religioon 5) kultuurisaavutused (ratas, potikeder)	1. Vana-India 1) suurlinnad Induse ääres 2) aarjalaste sisserändamine 3) kastikord 4) India kultuur: usulised tõekspidamised, budism ja selle levik, kunst, kirjandus, arvutussüsteem, male 2. Vana-Hiina

Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad
2	Iisraeli ja Juuda riik 1) ainujumala usk 2) Vana Testament, kümme käsku	1) riikide tekkimine 2) Hiina keisririigi algus 3) Hiina Hani dünastia ajal 4) Hiina kultuur 5) Hiina müür 6) Siiditee

Teema/alateema	Mõisted, iskud	Maht	Õpitulemused	Õpikeskkond	Lõiming
Vanaaja sisu ja üldiseloostus 1. Ajalised piirid 2. Looduslikud olud	Tsivilisatsioon, Egiptus, Alam-Egiptus, Ülem-Egiptus, Mesopotaamia	2 2	1. Selgitab miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid ning näitab kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat.	Kaart, ajalooatlas, kontuurkaart, visuaalsed materjalid	Õppeained 2. Loodusõpetus, geograafia-looduslikud olud, inimeste tegevusalad, maakaart 3. Matemaatika- ajaarvamine, rooma ja araabia numbrid Pädevused Analüüsib põhjusi ja tagajärgi. Läbivad teemad Keskkond ja jätkusuutlik areng
Vana-Egiptus 1. Egiptuse riigikorraldus 2. Egiptus võimsuse tipul: Thutmosis III, Ramses II, Thutanhamon 3. Egiptlaste eluolu 4. Egiptlaste	Vaarao, preestrid, piltkiri, silpkiri, templid, püramiidid, ametnikud, orjad, hieroglüüfid, papüurus, palsameerimine, sarkofaag,	8 1 2 1 2 2	1) selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, ning näitab kaardil Egiptust; 2) kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse, riigi näitel; 3) tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi:	Erinevad visuaalsed õppematerjalid; esitlus Egiptuse usundist ja kultuurist; interaktiivsed õppematerjalid, www.miksike.ee , www.koolielu.ee ; Idamaade	Õppeained 1. Kunstiõpetus- Arhitektuur: püramiidid, templid 2. Eesti keel ja kirjandus- mütoloogia, „Sinuhe jutustus“ 3. Tehnoloogia ja tööõpetus- tehnika areng 4. inimeseõpetus- tervis, hügieen 5. Ühiskonnaõpetus- riik, riigi

religioon 5. Egiptlaste kultuurisaavutused	muumia, kalender, aritmeetika		meditsiin, matemaatika, astronoomia, kirjandus, kujutav kunst, Egiptuse püramiidid; teab, et esimesed kirjasüsteemid olid kiilkiri ja hieroglüüfkiri; 4) seletab mõisteid linnriik, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester.	ekspositsioon muuseumis	valitsemine, pluralistlik ühiskond 6. Matemaatika- püramiid, geomeetria Pädevus 1. Mõistab põhjuseid, tagajärgi ning nendevahelisi seoseid. 2. Analüüsib oma teadmisi ja oskusi. 3. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi. 4. Mõistab minevikus toimunu seoseid tänapäevaga. Läbivad teemad 1. Keskkond ja jätkusuutlik areng 2. Kultuuriline identiteet 3. Tehnoloogia ja innovatsioon 4. Väärtused ja kõlblus
Mesopotaamia 1. Sumerid: linnad ja linnriigid, leiutised (ader, potikeder, ratas) 2. Babüloonia: Hammurapi seadused 3. Kultuurisaavutused Mesopotaamias, religioon 4. Eluolu	Sumerid, linnriik, semiidid; Babüloonia, Hammurapi, seaduste kogu, rippuvad aiad; kiilkiri, ennustuskunst, astroloogia, tsikuraat, Istar, Marduk, savitahvel, linnad	7 2 1 2 2	1) selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, ning näitab kaardil Mesopotaamiat; 2) kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni, Mesopotaamia riigi näitel; 3) tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: meditsiin, matemaatika, astronoomia, kirjandus, kujutav kunst, ja Babüloni rippaiad; teab, et esimesed kirjasüsteemid olid kiilkiri	Kaart, ajalooatlas; esitlus: Mesopotaamia; pildimaterjal Katked Hammurapi seadustest	Õppeained 1. Tehnoloogia-õpetus: ratas kui pöördeline leiutis inimkonna ajaloos 2. Kunstiõpetus: keraamika. Skulptuur. Skulptuuride modelleerimine savist. Reljeef 3. Eesti keel ja kirjandus: Hammurapi seaduste tõlgendamine 4. Ühiskonnaõpetus: riik, seadusandlus, varanduslik ebavõrdsus, võrdsus seaduse ees, seaduse ülimuslikkus Pädevused

			ja hieroglüüfkiri; 4) seletab mõisteid linnriik, , tempel, püramiid, preester.		1. Mõistab põhjuseid ja tagajärgi ning nendevahelisi seoseid. 2. Analüüsib oma teadmisi ja oskusi. 3. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi. 4. Mõistab minevikus toimunu seoseid tänapäevaga. Läbivad teemad 1. Keskkond ja jätkusuutlik areng 2. Kultuuriline identiteet 3. Tehnoloogia ja innovatsioon 4. Väärtused ja kõlblus
<i>Israeli ja Juuda riik</i> 1. Ainujumala usk 2. Vana Testament. Kümme käsku	Esiisa Abraham, jumal Jahve, Mooses, Israel, Vana Testament, kümme käsku, prohvetid	2 1 1	1) selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, 2) kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Juuda riigi näitel; 3) tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi 4) seletab mõisteid linnriik, tempel,, preester, Vana Testament	Seinakaart, ajalooatlas, visuaalsed õppematerjalid	Õppeained Eesti keel ja kirjandus: piiblilood, erinevate rahvaste müüdid Ühiskonnaõpetus: maailma usundid, tolerantsus, repressioonid Läbivad teemad 1. Teabekeskond 2. Kultuuriline identiteet 3. Väärtused ja kõlblus Ülekoolilised üritused: Jõulud (ajalooline algus)
Kokkuvõte Idamaade ajaloost		1	Mõistab, mida ühist ja iseloomulikku on Idamaade tsivilisatsioonides.		Pädevus 1. Mõistab põhjuseid ja tagajärgi ning nendevahelisi seoseid. 2. Analüüsib oma teadmisi ja oskusi. 3. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi.

					<p>4. Mõistab minevikus toimunu seoseid tänapäevaga.</p> <p>Läbivad teemad</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Keskkond ja jätkusuutlik areng 2. Kultuuriline identiteet 3. Tehnoloogia ja innovatsioon 4. Väärtused ja kõlblus <p>Ülekooolilised üritused:</p> <p>Koolimaja kaunistamine üritusteks</p>
--	--	--	--	--	--

Vana-Kreeka

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat ja Spartat;
- 2) teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist;
- 3) kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport;
- 4) võrdleb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateenas ja Spartas näitel;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid polis, rahvakoosolek, akropol, agoraa, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos, olümpiamängud, teater, tragöödia, komöödia, skulptuur, Trooja sõda, hellenid, tähestik.

Õppesisu

Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad
3	Vanim kõrgkultuur Euroopas 1) Kreeka loodus ja rahvastik 2) Kreeta ja Mükeene kultuur	
8	Kreeka linnriigid 1) ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas	1. Vana-Kreeka kolonisatsioon 1) Kreeka kolooniad Vahemere ja Musta mere rannikul

Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad
	2) linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale 3) Aleksander Suure sõjaretk ja maailmariigi tekkimine	2) kreeklased ja barbarid 2. Kreeka linnriikide kaubanduslikud ja kultuurisidemed kohalike hõimudega ning Kreeka-Pärsia sõjad 1) pärslaste vallutused Väike-Aasias 2) Maratoni, Termopüülide ja Salamise lahingud
9	Vana-Kreeka kultuur ja eluolu 1) kultuur ja religioon Hellase maailma ühendajana 2) olümpiamängud 3) religioon ja mütoloogia 4) Homerose kangelaseepika 5) ajalookirjutus: Herodotos 6) teater 7) kunst: arhitektuur (Ateena akropol), skulptuur, vaasimaal 8) hellenite igapäevaelu 9) hellenistlik kultuur 10) Vana-Kreeka kultuuri tähtsus	1) Vana-Kreeka näitekirjandus, kõnekunst, filosoofia (Demokritos, Sokrates, Platon, Aristoteles), skulptorid (Pheidias, Myron), muud teadused 2) maailmaimed

Teema/alateema	Mõisted, isikud	Maht	Õpioskused	Õpikeskkond	Lõiming
Vanim kõrgkultuur Euroopas 1. Kreeka loodus ja rahvastik 2. Kreeta ja Mükeene kultuur	Hellas, barbarid, Kreeta, Kreeka, Balkani poolsaar, Ateena, Sparta, Mükeene loss	2 2	1) näitab kaardil Kreetat, Kreetat, Balkani poolsaart, Ateenat ja Spartat; 2) teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist; 3) kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja	Seinakaart, ajalooatlas, kontuurkaart; visuaalsed materjalid; interaktiivsed õppematerjalid, www.miksike.ee , www.koolielu.ee	Pädevus 1. Analüüsib oma teadmisi ja oskusi. 2. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi. Läbivad teemad 1. Keskkond ja jätkusuutlik areng 2. Kultuuriline identiteet 3. Tehnoloogia ja innovatsioon

			eluolu iseloomulikke jooi järgmistes valdkondades: kirjandus, religioon, kunst, sport;		4. Väärtused ja kõlblus
Kreeka linnriigid 1. Ühiskonna- korraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas 2. Linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale 4. Aleksander Suure sõjaretk ja maailmariigi tekkimine	Ateena, Sparta, kodanikud, poliitika, demokraatia, türann, polised, Soloni reformid, strateeg, Perikles, spartiaat, perioik, heloot, lakooniline, faalanks; Peloponnesose sõda, Makedoonia riik; Aleksander Suur, palgasõdurid, Aleksandria	8 3 2 2 1	1) näitab kaardil Kreetat, Kreetat, Balkani poolsaart, Ateenat ja Spartat; 2) kirjeldab Vana- Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooi järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport; 3) võrdleb Vana- Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel; 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid polis, rahvakoosolek, akropol, agoraa, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos, olümpiamängud, teater, tragöödia, komöödia, skulptuur, Trooja sõda,	Kaart, kontuurkaart, materjalid ajalooatlas, visuaalsed	Õppeained Eesti keel ja kirjandus: teater Ühiskonnaõpetus: riigi juhtimine, kodanikud ja nende õigused, pluralistlik ühiskond, lasteõigused (Sparta ja Ateena võrdlus) Ülekoolilised üritused: Kodanikupäev

			hellenid, tähestik		
Vana-Kreeka kultuur ja eluolu 1. Kultuur ja religioon Hellase maailma ühendajana 2. Religioon ja mütoloogia: Homerose kangelaseepika 3. Olümpiamängud 4. Ajalookirjutus ja filosoofia 5. Kreeka teater 6. Kunst: arhitektuur (Ateena akropol), skulptuur, vaasimaal 7. Hellenite igapäevaelu 8. Hellenistlik kultuur 9. Vana-Kreeka kultuuri tähtsus	Kolonisatsioon, kreeka tähestik, Zeus, Hera, Poseidon, Delfi oraakel, Homeros, „Ilias”, „Odüsseia”, Herakles, atleet, Olümpia, staadion, ülekreealine vaherahu, Herodotos, filosoofia, Sokrates, Platon, Aristoteles, Homeros, lüüra, teater, orkestra, tragöödia, komöödia, arhitektuur, templid, skulptuur, maalikunst, akropol, agoraa, pottsepp, Atika, mõis, kõnekunst, kitoon	10 1 1 1 1 1 1 1 1 1 2	1) näitab kaardil Kreetat, Kreetat, Balkani poolsaart, Ateenat ja Spartat; 2) kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport; 3) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid polis, rahvakoosolek, akropol, agoraa, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos, olümpiamängud, teater, tragöödia, komöödia, skulptuur, Trooja sõda,	Esitlused: Kreeka kangelased, olümpiamängud Vana-Kreekas; pildid, videokatkendid (nt leitavad www.youtube.com); töölehed	Õppeained 1. Kehaline kasvatus: olümpiamängude ajalugu 2. Eesti keel ja kirjandus: teater, müüdid, eepos, dramatisering, filosoofid ja nende ütlused 3. Ühiskonnaõpetus: sooline võrdõiguslikkus, rahu- ja sõjaaeg, pluralistlik ühiskond 4. Kunstiõpetus, tööõpetus, tehnoloogia: skulptuur, skulptuuride modelleerimine savist Pädevused 1. Mõistab põhjuseid ja tagajärgi ning nendevahelisi seoseid. 2. Analüüsib oma teadmisi ja oskusi. 3. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi. 4. Mõistab minevikus toimunu seoseid tänapäevaga. Läbivad teemad 1. Tervis ja ohutus 2. Kultuuriline identiteet 3. Väärtused ja kõlblus Ülekoolilised üritused: Kooli olümpiamängud Koolimaja kaunistamine üritusteks

					Näidendid, lavastused
--	--	--	--	--	-----------------------

Vana-Rooma(20 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot, Roomat, Konstantinoopolit, Ida-Roomat ja Lääne-Roomat;
- 2) teab Rooma riigi tekkelugu ning oskab tingmärkidest juhindudes näidata kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist;
- 3) iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid vabariik, foorum, kapitoorium, Colosseum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, kodusõda, kristlus, piibel, provints, Ida-Rooma, Lääne-Rooma, Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel.

Õppesisu

Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad
3	Rooma riigi tekkimine 1) looduslikud olud 2) Rooma linna tekkimine 3) kuningad 4) vabariigi algus	Etruskid 1) linnriigid 2) kultuur
4	Rooma vabariik 1) ühiskondlik korraldus 2) Rooma võimu laienemine Vahemere maades. Hannibal 3) kodusõjad Roomas. Caesar. Vabariigi lõpp	Orjandus ja talupoegade laostumine 1) orjus Roomas ja Spartacuse ülestõus 2) vendade Gracchuste reformiliikumine
4	Rooma keisririik 1) ühiskondlik korraldus. Augustus 2) Rooma impeerium ja selle lõhenemine	suur rahvasterändamine ja Lääne-Rooma riigi lõpp

Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad
9	Vana-Rooma kultuur ja eluolu 1) rahvas ja eluolu 2) Rooma kui impeeriumi keskus ja antiikaja suurlinn 3) kunst ja arhitektuur 4) avalikud mängud 5) Rooma õigus 6) ristiusu teke. Uus Testament	1. Vana-Rooma 1) kõnekunst ja kirjandus: Cicero, Caesar, Vergilius 2) teadus: Tacitus 3) usund 4) kultuuripärand, kreeka kultuuri mõju 2. Ristiusu levik Rooma riigis 1) Jeesus Kristuse elu 2) kristlaste suhted Rooma riigivõimuga 3) Uus Testament

Teema/alateema	Mõisted, isikud	Maht	Õpitulemused	Õpikeskkond	Lõiming
Rooma riigi tekkimine 1. Looduslikud olud 2. Rooma linna tekkimine 3. Kuningad, vabariigi algus	Apenniini poolsaar, Vahemeri, etruskid, roomlased, Itaalia, Latium, Tiber, Rooma, Romulus ja Remus	8 1 1 1	1) näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Roomat; 2) teab Rooma riigi tekkelugu ning oskab tingmärkidest juhindudes näidata kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist; 3) iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis; 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid foorum, kapitoorium.	Seinakaart, ajalooatlas, kontuurkaart; visuaalsed materjalid	Õppeained Loodusõpetus ja geograafia- looduslikud olud, inimeste tegevusalad, kaart Eesti keel ja kirjandus- müüdid ja legendid Kunst-skulptuur, seinamaal, arhitektuur, haudehitised, maalid, ajaloolised objektid ja monumendid Ühiskonnaõpetus- riik ja selle juhtimine, pluralistlik ühiskond, varanduslik ebavõrdsus, seaduse ülimumslikkus, sooline võrdõiguslikkus
Rooma vabariik 1. Rooma vallutab Itaalia.	Ladina keel, Romulus, patriitsid, plebeid,	4 1	1) näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot,	Kaart, ajalooatlas, kontuurkaart; töölehed;	

2. Rooma vallutused Ida-Vahemere maades 3. Kodusõjad Roomas, Caesar, vabariigi lõpp 4. Kordamine	vabariik, senat, konsul, foorum, Kapitoolium, gallid, samniidid, leegion, Kartaago, Puunia sõjad, Hannibal, Cannae lahing, provints, asevalitseja, triumf, vendade Gracchuste reformid, kodusõda, diktaator, Caesar	1 1 1	Roomat 2) teab Rooma riigi tekkelugu ning oskab tingmärkidest juhindudes näidata kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist; 3) iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis; 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid gladiaator, leegion, kodusõda.	suured lehed, värvilised pliiatsid, virtuaalsed õppematerjalid, www.miksike.ee , www.koolielu.ee	Võõrkeeled: ladina tähestik, keeleruum Matemaatika: rooma ja araabia numbrid Pädevused 1. Analüüsib oma teadmisi ja oskusi. 2. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi. Läbivad teemad 1. Keskkond ja jätkusuutlik areng 2. Kultuuriline identiteet 3. Tehnoloogia ja innovatsioon 4. Väärtused ja kõlblus Ülekoolilised üritused Kodanikupäev EV aastapäev
Rooma keisririik 1. Ühiskondlik korraldus. Augustus 2. Rooma impeerium ja selle lõhenemine	Keiser, Augustus, Traianus, Daakia, Partia, Nero, provints, triumf, asevalitseja, lääneprovintsid, idaprovintsid, Lääne-Rooma keisririik, Ida- Rooma keisririik, Constantinus, rahvaste- rändamine, Konstantinoopol	4 2 2	1) näitab kaardil Roomat, Konstantinoopolit, Ida- Roomat ja Lääne- Roomat; 2) teab Rooma riigi tekkelugu ning oskab tingmärkidest juhindudes näidata kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist; 3) iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis; 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kodusõda, kristlus, piibel,	Esitlus, visuaalsed materjalid	

			provints, Ida-Rooma, Lääne-Rooma, Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel.		
Vana-Rooma kultuur ja eluolu 1. Rahvas ja eluolu 2. Rooma kui impeeriumi keskus ja antiikaja suurlinn 3. Avalikud mängud 4. Rooma õigus 5. Kunst ja arhitektuur 6. Ristiusu teke. Uus Testament 7. Kordamine 8. Üldistav kordamine	Maailmalinn, akvedukt, termid, amfiteatrid, patriits, plebei, patroon, klient, proletaar, ori; Rooma õigus, juristid, gladiaatorid, latifundiumid; Cicero, kirjandus, Vergilius, kunst ja arhitektuur, Colosseum; Palestiina, Pontius Pilatus, kristlased, kristlus, apostlid, kogudused, Piibel, Vana Testament, evangeeliumid	9 2 1 1 1 1 1 1 1	1) näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerde, Roomat, Konstantinoopoli, Ida-Roomat ja Lääne-Roomat; 2) teab Rooma riigi tekkelugu ning oskab tingmärkidest juhindudes näidata kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist; 3) iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis; 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid Colosseum, patriits, plebei, amfiteater, gladiaator, kristlus, piibel, provints, ladina keel.	Esitlus, roomlaste eluolu, Rooma ehituskunst; visuaalsed materjalid	Õppeained 1. Eesti keel ja kirjandus: müüdid, piiblilood, kõnekunst 2. Kunstiõpetus: arhitektuur, skulptuur Pädevused Teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi. Läbivad teemad 1. Kultuuriline identiteet 2. Tehnoloogia ja innovatsioon 3. Väärtused ja kõlblus <u>Ülekoolilised üritused</u> Koolimaja kaunistamine

Hindamine

Ajaloo õpitulemusi hinnates lähtutakse õppekava üldosas ning teistes hindamist reguleerivate õigusaktide hindamiskäsitlusest. Ajaloo õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade ajalooõpetuse õpitulemuste saavutusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks.

Hinnatakse nii teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekava taotletavate õpitulemustele.

Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

Õpitulemuste hindamisel kasutatakse sõnalisi hinnanguid ja numbrilisi hindeid. Õpilasele antakse teada, mida ja millal hinnatakse ning milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid.

Õpitulemuste kontrollimise vormid on mitmekesised: suuline ja kirjalik küsitlus, töö erinevate infoallikatega, kaarti lugemine ja täitmine, pikaajaliste projektide (referaadid, esitlused), arutluse ja kirjelduse kirjutamine.

Üksikfaktide tundmisele eelistatakse olulisemate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid.

Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Jälgitakse teadmiste (ajaloolise sõnavara) ja oskuste tasakaalu.

Projektülesannete hindamisel jälgitakse ka töö valmimise protsessi (andmete kogumine, selekteerimine, analüüsimine, töö vormistamine, klassis ettekandmine), mitte ainult lõpptulemust.

Kirjalik arutus, kirjeldus. 5. klassis kirjutatakse esialgu etteantud märksõnade abil. Hinnatakse vastavust teemale, orienteerumist ajas, töö loogilist ülesehitust, märksõnade õiget kasutust. Oluline on oma arvamuse põhjendamine. Õigekirja vead parandatakse, kuid ei arvestata.

Kirjelduse ja lühijutu hindamismudeli näide (18 punkti):

	Vormistus	Teemakohasus	Orienteerumine ajas	Ülesehitus	Märksõnade kasutamine/ lausete arv/ faktid	Arvamuse avaldamine ja põhjendamine
3	Töö on vormistatud	Töö tervikuna vastab	Ajastut on kirjeldatud	Töö on ülesehitatud	Kõik märksõnad on	Arvamus on

VMG õppekava ainevaldkond „Sotsiaalsed“ põhikoolis

	korrektselt	teemale.	täpselt. Õpilane orienteerub ajas.	loogiliselt.	avatud ja neid on kasutatud õiges kontekstis. Tekst on nõuetekohase pikkusega Faktivigu ei esine.	avaldatud ja põhjendatud arusaadavalt.
2	Töö vormistuses esinevad väiksed puudused, ebatäpsused	Töö ei vasta täies ulatuses teemale. Väike kõrvalekalle.	Õpilane orienteerub ajastus, kuid esinevad mõned väiksed ebatäpsused (ajab segamini sündmuste toimumise järjekorra)	Töös esineb ebatäpsusi ülesehituses, tekstiosa on puudu.	Märksõnad on osaliselt avatud ja kasutatud õiges kontekstis. Tekstipikkus on rohkem kui pool. Esinevad üksikud faktivead.	Seisukoht on avaldatud, kuid seda pole piisavalt põhjendatud.
1	Töö vormistuses esinevad puudused	Enamus tööst ei vasta nõuetele. Kõrvalekalded teemast.	Enamus tööst ei vasta ajastule (lisab mõne sündmuse, mis ei toimunud käsitletavas ajas)	Tööl tervikuna puudub loogiline ülesehitus. Töös on üksikuid seostatud mõtteid.	Märksõnadest on avatud ja kasutatud õiges kontekstis pooled. Tekstipikkus on alla pool. Pooled faktidest on õiged.	Esitatud on ainult seisukoht. Arvamus ja põhjendus ei ühti.
0	Töö vormistus ei vasta nõuetele. Plagiaat.	Töö ei vasta teemale.	Õpilane kirjeldab vale ajajärku	Töös puudub loogiline ülesehitus. Esitatud tekst on seosesetu	Rohkem kui pooled märksõnad on tekstis avamata. Tekstipikkus on lühem kui pool. Eksitud on rohkem kui pooltes faktides.	Nii seisukoht kui ka selle põhjendus on esitamata.

Ajalooallikatega töötades analüüsitakse lisaks allika sisule allika usaldusväärsust informatsiooni edasikandmisel.

Pildi- või fotoülesande puhul hinnatakse äratundmist, ajaloolise kontekstiga seostamist ning iseloomustamist.

VMG õppekava ainevaldkond „Sotsiaalsed“ põhikoolis

Kaardiülesandes kontrollitakse kaardilt informatsiooni leidmist ning kaardile kandmist.

Hindamise süsteemi töötab oma klassi jaoks välja ajalooõpetaja ise. Õpetaja otsustab, missugune on kontrolltööde ja muude hinnete osakaal kokkuvõtva hinde panemisel. Hindamissüsteemi tutvustab vastava õppeaine õpetaja õppetrimestri algul. Õppetrimestri õpitulemuste omandamist kontrollivate kontrolltööde aeg kavandatakse kooskõlastatult teiste õppeainete õpetajatega ja kantakse e-kooli kontrolltööde plaani. Kontrolltöö toimub 5. klassis ühe teema piires.

Teadmiste ja oskuste hindamisel kasutatakse hindeid viiepallisüsteemi ja kujundavat hindamist.

Kujundava hindamisena mõistetakse õppe kestel toimuvat hindamist, mille käigus analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist, antakse tagasisidet õpilase seniste tulemuste ning vajakajäämistele kohta, innustatakse ja suunatakse õpilast edasisele õppimisele ning kavandatakse edasise õppimise eesmärgid ja teed. Kujundav hindamine keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. See kirjeldab õpilase tugevaid külgi ja vajakajäämisi ning sisaldab ettepanekuid edaspidisteks tegevusteks, mis toetavad õpilase arengut. Õpetaja töötab välja vastavad kriteeriumid.

Viiepallisüsteemis hinnatavate kirjalike tööde kriteeriumid:

5	Hindega «5» («väga hea») hinnatakse suulist vastust (esitust) ja kirjalikku tööd (edaspidi <i>õpitulemus</i>), kui see on täiel määral ainekava nõuetele vastav. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindega «5», kui õpilane on saanud 90–100% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.
4	Hindega «4» («hea») hinnatakse õpitulemust, kui see on üldiselt ainekava nõuetele vastav, kuid pole täielik või esineb väiksemaid eksimusi. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindega «4», kui õpilane on saanud 75–89% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.
3	Hindega «3» («rahuldav») hinnatakse õpitulemust, kui see on üldiselt ainekava nõuetele vastav, kuid esineb puudusi ja vigu. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindega «3», kui õpilane on saanud 50–74% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.

2	Hindega «2» («puudulik») hinnatakse õpitulemust, kui see on osaliselt ainekava nõuetele vastav, esineb olulisi puudusi ja vigu. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindega «2», kui õpilane on saanud 20–49% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.
1	Hindega «1» («nõrk») hinnatakse õpitulemust, kui see ei vasta ainekava nõuetele. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindega «1», kui õpilane on saanud 0–19% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.

Kui õpilase teadmisi on hinnatud hindega „2“, „1“ või on hinne jäänud välja panemata („x“), on õpilasel võimalus 10 õppepäeva jooksul saada konsultatsiooni ja järele vastata vastavalt aineõpetaja konsultatsiooni- ja vastamisaegadele.

Kui hindamisel tuvastatakse kõrvalise abi kasutamist või mahakirjutamist õpilase poolt, võib selle töö tulemust hinnata hindega „1“, ka tegemata tööd võib hinnata hindega „1“.

Trimestrihinne pannakse välja õppetrimestri lõpul antud trimestri jooksul saadud hinnete alusel. Iga hinde väärtus sõltub tehtud tööde raskusastmest, mille määrab aineõpetaja (e-koolis on olulisemad tööd märkida kontrolltööna). Kui õpilane on saanud trimestrihindeks „1“, „2“ või on hinne jäänud välja panemata, on õpilasel võimalus kokkuleppel aineõpetajaga võlgnevus likvideerida.

Aastahinne pannakse välja antud õppeaasta jooksul saadud trimestrihinnete alusel enne õppeperioodi lõppu.

Hindamisprotseduuri oluliseks osaks on töötulemuste analüüs ja vajaduse korral hinnete põhjendamine.

III kooliaste

Õppe- ja kasvatusesmärgid

9. klassi lõpetaja:

- 1) kirjeldab ajaloo põhietappe näidete kaudu;
- 2) mõistab eri ajastute kultuuripanust ning iseloomustab tähtsamaid ajaloosündmusi, isikuid ja kultuurinähtusi;
- 3) võrdleb ajaloosündmusi ja -nähtusi, leiab sarnasusi ja erinevusi, toob esile põhjusi ja tagajärgi, arutleb märksõnade/küsimuste toel, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 4) teab Eesti ühiskonna arengujärke ja tähtsamaid ajaloosündmusi, seostab kodukoha, Eesti ja Euroopa ajalugu maailma ajalooga ning saab aru, et ajaloosündmusi võib tõlgendada mitmeti;
- 5) töötab mitmesuguste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt;
- 6) otsib, analüüsib ja kasutab ajalooinfot, koostab kava ja mõistekaarti, ajalooreferaati ja lühiuurimust, esitleb seda suuliselt ja kirjalikult ning IKT vahendeid kasutades;
- 7) töötab kaardiga ja koostab lihtsamaid skeeme;
- 8) oskab asetada end minevikus elanud inimese olukorda ja mõistab nii ametite kui ka töö sisu muutumist ajas;
- 9) mõistab ajalooteadmiste vajalikkust igapäevaelus ning teab ajalooga seotud erialade õppimise võimalusi.

Ajaloo õpitulemused ja õppesisu

KESKAEG JA VARAUUSAEG (7. KLASS)

1. Maailm keskajal 476–1492

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) iseloomustab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust, talupoegade ja feodaalide elulaadi;
- 2) teab kiriku osa keskaja ühiskonnas ning kultuuripärandi säilitajana kui ka maailmapildi kujundajana;
- 3) teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad, iseloomustab keskaegse linna eluolu;
- 4) iseloomustab Frangi riigi osatähtsust varakeskaegses ühiskonnas ja Frangi riigi jagunemise tagajärgi;
- 5) iseloomustab araabia kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablaste vallutusi;
- 6) kirjeldab viikingite elu, nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi;
- 7) toob esile ristisõdade eesmärgid ja tulemused;
- 8) nimetab Eesti muinasmaakondi ja suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ja muistset vabadusvõitlust;
- 9) teab, kuidas kujunes Bütsantsi riik ning tekkis Vana-Vene riik;
- 10) seletab mõisteid paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, romaani stiil, gooti stiil, koraan, Muhamed, mošee, Meka;
- 11) teab, kes olid Karl Suur ja Justinianus I, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Keskaegse maailmapildi mõju maailma ajaloole, keskaja ühiskonna üldiseloomustus ja periodiseering. Läänikord ja eluolu.

Kiriku ja kultuuri osa keskajal, ristiusu õpetuse alused, ristisõjad, keskaja ülikoolid ja teadus, romaani ja gooti stiil.

VMG õppekava ainevaldkond „Sotsiaalsed“ põhikoolis

Frangi riik, Frangi riigi teke, riik Karl Suure ajal, Frangi riigi jagunemine, kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa.

Araablased. Araabia ühiskond, Muhamed. Islam, araabia kultuur ja selle mõju Euroopale.

Bütsants, Bütsantsi tugevuse põhjused, Justinianus I, Vana-Vene riik.

Linnad ja kaubandus, linnade teke ja eluolu, hansakaubandus Põhja-Euroopas, tsunftikord, linnade valitsemine.

Põhja-Euroopa ja Eesti. Skandinaavia eluviis ja ühiskond, viikingite retked.

Keskaja ühiskond Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel. Saksa-Rooma keisririik, parlamendi kujunemine Inglismaal, Prantsusmaa ühendamine. Eluolu keskajal.

Asustus, tegevusalad ja eluolu kodukohas muinasaja lõpul.

Maailm keskajal 476–1492, 50 tundi		
Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad
4	Keskaegse maailmapildi mõju maailma ajaloole 1) keskaja ühiskonna üldisloomustus 2) periodiseering 3) läänikord 4) eluolu ja maailmapilt	1. Keskaja ajaloo allikad: kroonikad ja ürikud 2. Keskaja probleem väljaspool Euroopat
8	Kirik ja kultuuri osa keskajal 1) ristiusu õpetuse alused 2) ristisõjad 3) keskaja ülikoolid ja teadus 4) romaani ja gooti stiil	1) ristiusu levik 2) kirikuinstitutsioonid 3) paavstivõimu tugevnemine, Innocentius III 4) ketserid ja inkvisitsioon 5) Ida-Lääne kiriku vastuolu 6) vaimulikud rüütliordud 7) rüütli- ja talurahvakultuur
5	Frangi riik 1) Frangi riigi teke 2) riik Karl Suure ajal	karolingide renessanss

Maailm keskajal 476–1492, 50 tundi		
Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad
	3) Frangi riigi jagunemine 4) kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa	
4	Araablased 1) Araabia ühiskond 2) Muhamed. Islam 3) araabia kultuur ja selle mõju Euroopale	kalifaat
6	Bütsants 1) Bütsantsi tugevuse põhjused 2) Justinianus I 3) Vana-Vene riik	1) Ida-Rooma eriseisund barbarite ekspansiooni ajal 2) ristiusk Bütsantsis 3) Bütsantsi kultuuri- ja teadussaavutused 4) Bütsantsi võitlus naabritega 5) eremiidid. Püha Antonius 6) ketserlikud liikumised
6	Linnad ja kaubandus 1) linnade teke ja eluolu 2) hansakaubandus Põhja-Euroopas 3) tsunftikord 4) linnade valitsemine	
3	Põhja-Euroopa ja Eesti 1) Skandinaavia eluviis ja ühiskond 2) viikingite retked	1) muistsete skandinaavlaste maailmapilt ja jumalad 2) viikingid ja Ameerika avastamine
8	Eesti keskajal 1) eluolu muinasaja lõpus 2) muinasmaakonnad 3) muistne vabadusvõitlus ja ristiusustamine	1) Saksa Ordu 2) Jüriöö ülestõus

Maailm keskajal 476–1492, 50 tundi		
Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad
	4) ühiskonna struktuur. Valitsemine 5) Liivi ordu. Linnad Asustus, tegevusalad ja eluolu kodukohas muinasaja lõpul	
6	Keskaja ühiskond Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel 1) Saksa-Rooma keisririik 2) parlamendi kujunemine Inglismaal 3) Prantsusmaa ühendamine 4) eluolu keskajal	1) Saksamaa killustatus 2) tugev kuningavõim Inglismaal 3) 100-aastane sõda

Teema Alateemad	Tunde	Märksõnad	Õpitulemused	Õpikeskkond	Lõiming
Keskaja koht maailma ajaloo 1. Keskaja ühiskonna üldiseloostus 2. Keskaja periodiseering 3. Ühiskonnakorraldus 4. Läänikord 5. Keskaja eluolu ja maailmapilt	4	Keskaeg, lään, läänikord, feodaal, pärisori, naturaalmajandus, vasall, senjöö, rüütel	1. Kirjeldab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust ning talupoegade ja feodaalide elulaadi. 2. Seletab mõisteid <i>senjöö</i> , <i>vasall</i> , <i>feodaal</i> , <i>pärisori</i> .	Tekstid, pildid, temaatiline lisakirjandus, visuaalsed materjalid	Õppeained Kunst, muusika: eluolu Pädevused Mõistab keskaja inimese eluviisi ja väärtushinnanguid. Läbivad teemad Keskajal ja jätkusuutlik areng
Kirik ja kultuur keskajal 1. Ristiusu õpetuse alused	8	Paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, risticõda,	1. Iseloomustab kiriku osa keskaja ühiskonnas kultuuripärandi säilitajana ja maailmapildi kujundajana.	Visuaalsed materjalid, erinevad tekstilised allikad;	Õppeained Kunst, muusika: kirik kui sakraalehtis, kunstistiilid, eluolu Eesti keel ja kirjandus: ristiusu õpetuse

2. Kiriku osa ühiskonnas 3. Ristisõjad 4. Keskaja ülikoolid ja teadus 5. Romaani ja gooti stiil		romaani stiil, gooti stiil	2. Nimetab ristisõdade eesmärgid ja tulemused. 3. Kasutab kontekstis mõisteid <i>paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, romaani stiil, gooti stiil</i> .	interaktiivsed õppematerjalid, www.miksike.ee , www.koolielu.ee	alused, töö eri liiki kirjandusega Ühiskonnaõpetus: religioon, tolerantsus Inimeseõpetus: Hügieen, tervis, religioon Pädevused Teeb koostööd ning arvestab teisi. Ülekoolilised üritused Jõulujumalateenistus kirikus
Frangi riik 1. Frangi riigi teke 2. Riik Karl Suure ajal 3. Frangi riigi jagunemine 4. Kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa	5	Frangi riik, Karl Suur, keiser, keisririik	1. Iseloomustab Frangi riigi osatähtsust varakeskaegses ühiskonnas. 2. Teab, kes oli Karl Suur, ning kirjeldab tema tegevust. 3. Iseloomustab Frangi riigi jagunemise tagajärgi.	Ajalooatlased, seinakaart, kontuurkaart, temaatiline lisakirjandus, visuaalsed materjalid	Õppeained 1. Geograafia: informatsiooni leidmine kaardilt 2. Kunst, kirjandus: kultuur Karl Suure ajal Pädevused Analüüsib enda teadmisi ja oskusi.
Araablased 1. Araabia ühiskond 2. Muhamed. Islam 3. Araabia kultuur ja selle mõju Euroopale	4	Araablased, islam, Muhamed, koraan, Meka	1. Iseloomustab araabia ühiskonda, kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablaste vallutusi. 2. seletab mõisteid <i>koraan, mošee, Meka</i> . 3. Teab, kes oli Muhamed, iseloomustab tema tegevust.	Atlas, kontuurkaart, temaatiline lisakirjandus, visuaalsed materjalid	Õppeained Geograafia: araablaste vallutused Ühiskonnaõpetus: religioon, tolerantsus Kunst, muusika: araabia kultuur Loodusõpetus: beduiinide elu kõrbes Pädevused Peab lugu erinevate rahvaste traditsioonidest. Läbivad teemad Tervislik eluviis
Bütsants 1. Bütsantsi tugevuse põhjused 2. Justinianus I	6	Bütsants, Ida-Rooma, Konstantinoopol, ikoon, mosaiik,	1. Teab, kuidas kujunes Bütsantsi riik ning tekkis Vana-Vene riik. 2. Teab, kes oli Justinianus	Ajalooatlased, seinakaart, kontuurkaart, temaatiline	Õppeained Geograafia: Bütsants ja Vana-Vene kaardil Vene keel: Vana-Vene riigi teke,

3. Vana-Vene		Hagia Sophia, Justinianus I, Vana-Vene riik, Kiiev	1, ning kirjeldab tema tegevust. 3. Teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad, ning kirjeldab keskaegse linna eluolu	lisakirjandus: ajaloolugemik, H. Palamets „Bütsantsi ja Araabia kalifaadi kultuurist ja olustikust	Bütsantsi kultuurimõjutused, õigeusk Pädevused Mõistab ühiskonnas kehtivaid norme ja väärtusi. Ülekoolilised üritused Vene keele päev
Linnad ja kaubandus 1. Linnade teke ja eluolu 2. Hansakaubandus Põhja-Euroopas 3. Tsunftikord 4. Linnade valitsemine	6	Käsitöö, kaubandus, raad, raekoda, Tallinn, Reval, tsunft, gild, Hansa Liit	1. Teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad, iseloomustab keskaegse linna eluolu, tsunftikorda, linnade valitsemist, Hansa Liidu tegevust. 2. Kasutab kontekstis mõisteid <i>raad</i> , <i>tsunft</i> , <i>gild</i> , <i>Hansa Liit</i> .	Atlased, seinakaart, temaatiline lisakirjandus, keskaegne linn, muuseum, interaktiivsed õppematerjalid, www.koolielu.ee , www.miksike.ee	Õppeained Kunst, muusika: eluolu Geograafia: keskaegsed linnad kaardil Pädevused Mõistab erinevate keskkondade reegleid. Läbivad teemad Keskkond ja jätkusuutlik areng
Põhja-Euroopa 1. Skandinaavia eluviis ja ühiskond 2. Viikingite retked	3	Skandinaavilased, viikingid, viikingite laevad, reisid Islandile, Gröönimaale ja Ameerikasse	Kirjeldab viikingite elu ning nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi.	Atlased, seinakaart, kontuurkaart, Interneti materjalid	Õppeained Geograafia: viikingite retked Kunst: ruunikiri Kirjandus: saagad Ühiskonnaõpetus: religioon, ühiskonnakorraldus Pädevused Näeb probleeme ja otsib neile lahendusi.
Eesti keskajal 1. Eluolu muinasaja lõpus 2.	8	Muinasmaakonnad, ristiusk, Mõõgavendade Ordu, Liivi	1. Nimetab Eesti muinasmaakondi, suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste	Kaart, kontuurkaart, temaatiline lisakirjandus,	Õppeained 1. Geograafia: Eesti muinasmaakonnad 2. Kirjandus, kunst: muistne vabadusvõitlus

Muinasmaakonnad 3. Muistne vabadusvõitlus ja ristiusustamine 4. Ühiskonna struktuur 5. Valitsemine 6. Liivi ordu. Linnad 7. Asustus, tegevusalad ja eluolu kodukohas muinasaja lõpul		Ordu	eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ja muistset vabadusvõitlust. 2. Seletab mõisteid <i>Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu</i> .	Henriku Liivimaa kroonika, muuseumi ekspositsioon, muinaslinnus, ordu- või piiskopilinnus, arheoloogiline paik, ETV saadete arhiiv (www.etv.ee), Muinas-TV „Keskaegne maja“, CD-ROM „Maailma ja Eesti ajalugu. Keskaeg“	Pädevused Analüüsib põhjusi ja tagajärgi. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlik areng Ülekoollised üritused Rahvakalender Külalisesineja Väike-Maarja muuseumist
Keskaja ühiskond Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel 1. Saksa-Rooma keisririik 2. Parlamendi kujunemine Inglismaal 3. Prantsusmaa ühendamise 4. Eluolu keskajal	6	Inglise parlament, generaalstaadid, katk, must surm, keskvoimu tugevnemine	1. Iseloomustab keskaegset ühiskonda Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel. 2. Kasutab kontekstis mõistet <i>Inglise parlament</i> .	Atlased, kaart, kontuurkaart, illustratiivne pildimaterjal	Õppeained Inglise keel: keskaegne Inglismaa, eluolu Ühiskonnaõpetus: riigi valitsemisvormid Inimeseõpetus: hügieen, tervislik eluviis Geograafia: kaardilt info lugemine Pädevused Mõistab keskaegse ühiskonna reegleid ning analüüsib neid.

II Maailm varauusajal 1492–1600

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused, tehnoloogia areng ja reformatsioon;
- 2) kirjeldab Eesti arengut 16. sajandil, majanduse ja linnade arengut ning reformatsiooni mõju;
- 3) seletab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi;
- 4) seletab mõisteid maadeavastused, reformatsioon, protestandid, luteri usk, renessanss, humanism;
- 5) teab, kes olid Kolumbus, Martin Luther ja Leonardo da Vinci, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Ühiskond varauusajal, tehnoloogia, uue maailmapildi kujunemine. Tehnoloogia areng, majandussuhted, humanism, kujutav kunst, Leonardo da Vinci.

Suured maadeavastused. Ameerika avastamine, maadeavastuste tähendus Euroopale ja Euroopa mõju avastatud maades.

Reformatsioon Saksamaal. Martin Luther.

Eesti 16. sajandil, reformatsioon, haldusjaotus ja linnad. Liivi sõja põhjused ja tagajärjed.

Maailm varauusajal 1492–1600, 20 tundi		
Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad
5	Ühiskond varauusajal 1) uue maailmapildi kujunemine 2) tehnoloogia areng 3) majanduslikud suhted 4) humanism 5) kujutav kunst, Leonardo da Vinci	
5	Suured maadeavastused 1) Ameerika avastamine 2) maadeavastuste tähendus Euroopale ja Euroopa mõju avastatud maades	1) Indiasse viiva mereteede avastamine 2) esimene ümbermaailmareis
5	Reformatsioon reformatsioon Saksamaal. Martin Luther	1) vastureformatsioon ja katoliku kiriku uuenedmine 2) Jesuiitide ordu 3) ususõjad Euroopas
5	Eesti 16. sajandil 1) reformatsioon 2) haldusjaotus ja linnad 3) Liivi sõja põhjused ja tagajärjed	jesuiidid Eestis

Teema Alateemad	Tunde	Märksõnad	Õpitulemused	Õpikeskkond	Lõiming
<i>Ühiskond varauusajal</i> 1. Tehnoloogia 2. Uue maailmapildi kujunemine:	5	Tulirelvad, kompass, gloobus, trükikunst, manufaktuur; humanistid, Leonardo da Vinci,	1. Teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused ja	Visuaalsed materjalid, interaktiivsed materjalid, www.miksike.ee , www.koolielu.ee , Avita	Õppeained Kunst, muusika: renessanss, trükikunst Leonardo da Vinci

tehnoloogia areng, majandussuhted, humanism 3. Kujutav kunst, Leonardo da Vinci		renessanss	tehnoloogia areng. 2. Teab, kes oli Leonardo da Vinci, ning iseloomustab tema tegevust. Seletab mõisteid <i>renessanss</i> ja <i>humanism</i> .	AUVIS	Ühiskonnaõpetus, inimeseõpetus: Tehnoloogia arengu mõjud Geograafia: gloobus, kompass Kirjandus: trükikunsti lugu Pädevused Oskab võrrelda eri ajastute väärtushinnanguid ning aktseptib neid. Läbivad teemad Tehnoloogia Ülekooolilised üritused Leppiku matk (tehnoloogia kasutamine)
Suured maadeavastused 1. Ameerika avastamine 2. Maade-avastuste tähendus Euroopale ja Euroopa mõju avastatud maades	5	Maadeavastused, Kolumbus	1. Teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused ja tehnoloogia areng 2. Teab, kes oli Kolumbus, ning iseloomustab tema tegevust. 3. Seletab mõistet <i>maadeavastused</i> .	Atlased, seinakaart, kontuurkaart, temaatiline lisakirjandus, visuaalsed materjalid, kaart	Õppeained Geograafia: maadeavastused Loodusõpetus: taimed, loomad, mis on Euroopasse jõudnud Ameerikast Pädevused Mõistab tehnoloogiliste komponentide osa ühiskonna arengus. Läbivad teemad Tehnoloogia ja innovatsioon

Reformatsioon 1. Reformatsioon Saksamaal 2. Martin Luther	5	Reformatsioon, protestandid, luteri usk, Martin Luther	1. Teab, kuidas mõjutas reformatsioon varauusaegset ühiskonda. 2. Teab, kes oli Martin Luther, ning iseloomustab tema tegevust. 2. Seletab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>reformatsioon, protestandid, luteri usk</i> .	Infoportaalid, temaatiline lisakirjandus	Õppeained: Geograafia: info lugemine kaardilt Ühiskonnaõpetus: religioon, tolerantsus Pädevused Väärtustab ühiskonnas toimunut ning oskab rakendada teavet õppetöös. Ülekooolilised üritused Jõulujumalateenistus Väike-maarja kirikus
Eesti 16. sajandil 1. Reformatsioon 2. Haldusjaotus ja linnad 3. Liivi sõja põhjused ja tulemused	5	Vana-Liivimaa, Liivi sõda, Liivi Ordu, sõjast osavõtjad, tulemused osavõtjatele	1. Kirjeldab Eesti arengut 16. sajandil, majanduse ja linnade arengut ning reformatsiooni mõju. 2. Seletab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi.	Atlas, seinakaart, temaatiline lisakirjandus	Õppeained Geograafia: Eesti haldusjaotus 16. sajandil Pädevused Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlik areng

Õppetegevus

Võimaluse korral korraldatakse õppekäike, ekskursioone ning õppetunde muuseumis ja arhiivis. Selleks on Eesti muinas- ja keskaja õppimiseks palju võimalusi. Õppekäigud ning ekskursioonid ajaloolises keskkonnas tekitavad suuremat huvi kodukoha ajaloo vastu. Siit võiks alata esimese uurimusliku töö kirjutamine.

Aktiivse õppetegevuse kaudu õpitakse nägema ühiskonna arengus olulisi seoseid ja probleeme, neid analüüsima, tegema järeldusi, pakkuma lahendusi, kujundama oma seisukohta ning seda põhjendama.

Õpitakse leidma kaardil Frangi riigi asukohta ja selle jagunemist, viikingite retkede põhisuundi, araablaste asuala ja vallutusi ning võrreldakse tänapäeva kaardiga. Õpitakse tundma ja iseloomustama feodaalse ühiskonna tunnusjooni ning võrreldakse erinevate seisuste elulaadi. Iseloomustatakse kiriku osa ja tegevust keskaegses ühiskonnas, õpitakse tundma islami usu põhitunnuseid ning araabia kultuuri eripära. Käsitletakse eestlaste eluolu ja tegevusalasid muinasaja lõpus, võitlust võõrvõimude sissetungi vastu ning muistse vabadusvõitluse tagajärgi. Õpilasi suunatakse otsima jõukohast lisamaterjali keskaegse ja varauusaegse ühiskonna kohta. Õpitakse koostama kava, lühijuttu ja referaati ning neid ette kandma, sh IKT vahendeid rakendades. Õpitakse tundma riikidevahelise sõjategevuse põhjusi, tulemusi ja tagajärgi Inglismaa ning Prantsusmaa näitel. Iseloomustatakse ja võrreldakse romaani ja gooti stiili ning renessansi. Analüüsitakse maadeavastuste eeldusi ja põhjusi ning suunatakse õpilasi leidma ja selgitama maadeavastuste mõju ühiskonna edasisele arengule ning uue maailmapildi kujunemisele. Õpitakse tundma reformatsiooni tähendust ja mõju keskaja ühiskonna, majanduse ning kultuuri arengule. Käsitletakse ajalooliste isikute tegevust ning nende rolli erinevates ajaloosündmustes.

Õpikeskkond

Kasutatakse õppematerjale, mis aitavad õpitavat illustreerida, täiendada ja rakendada. Õpikeskkonda kujundades saab õpetaja kasutada järgmisi materjale:

- 1) töövihik, töölehed;
- 2) ajalooatlas;
- 3) ETV saadete arhiiv (<http://etv.err.ee/arhiiv.php>), nt Muinas-TV „Keskaegne maja”;
- 4) IKT-põhine õppematerjal: interaktiivsed materjalid, nt www.koolielu.ee ja www.miksike.ee;

- 5) seinakaardid, skeemid ja tabelid, illustratiivne materjal;
- 6) temaatiline lisakirjandus: allikad, ajaloolugemikud, aimekirjandus, temaatiline ilukirjandus.
- 7) muuseum, ajalooline keskkond: keskaegne linn, kirik, muuseum, arhiiv, arheoloogilised paigad, muinaslinnused, ordu- ja piiskopilinnused, arheoloogiakeskus jm.

UUSAEG (8. klass)

I Maailm 1600–1815

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, mis muutused toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile;
- 2) selgitab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism;
- 3) selgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju;
- 4) toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad;
- 5) teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid, ja kirjeldab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust;
- 6) kirjeldab baroki ja klassitsismi põhijooni;
- 7) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid valgustus, valgustatud absolutism, reform, revolutsioon, restauratsioon, absolutism, parlamentarism;
- 8) teab, kes olid Napoleon, Louis XIV, Peeter I ja Voltaire, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Uusaja ühiskonna põhijooned Euroopas, absolutismi kujunemine, Louis XIV, valgustusfilosoofia, Inglise kodusõda ja restauratsioon, Inglismaa ja Prantsusmaa, 18. sajandi valgustatud absolutism Preisimaa näitel, Friedrich II.

Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus, valitsemine, keskvoim ja aadli omavalitsus, Balti erikord, Põhjasõda, Peeter I, Eesti talurahvas 17. ja 18. sajandil, muutused majanduses ja poliitikas, vaimuelu (religioon, haridus, kirjasõna).

USA iseseisvumine, Iseseisvussõda, USA riiklik korraldus.

Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu. Prantsuse revolutsiooni põhjused ja kulg, Napoleoni reformid, Viini kongress ja poliitilised muutused Euroopa kaardil Vestfaali rahu ning Viini kongressi tulemusena, Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähtsus Euroopa ajaloos.

Kultuur: barokk, klassitsism.

Asustus ja eluolu paikkonnas 17.–18. sajandil.

Maailm 1600–1815, 35 tundi		
Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad
10	Uusaja ühiskonna põhijooned Euroopas 1) absolutismi kujunemine, Louis XIV 2) valgustusfilosoofia 3) Inglise kodusõda ja restauratsioon 4) Inglismaa ja Prantsusmaa 5) 18. sajandi valgustatud absolutism Preisimaa näitel, Friedrich II	1) valgustatud absolutism Venemaa näitel, Katariina II 2) Joseph II ja Austria 3) Euroopa 17. ja 18. sajandi sõdades
10	Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus 1) valitsemine: keskõim ja aadli omavalitsus, Balti erikord 2) Põhjasõda, Peeter I 3) Eesti talurahvas 17. ja 18. sajandil 4) muutused majanduses ja poliitikas 5) vaimuelu (religioon, haridus, kirjasõna)	1) halduskorraldus 2) keskõimu tugevnemine Karl XI ja Katariina II ajal 3) teised rahvusrühmad Eestis
4	USA iseseisvumine 1) Iseseisvussõda 2) USA riiklik korraldus	Inglise kolooniad Põhja-Ameerikas

Maailm 1600–1815, 35 tundi		
Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad
8	Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu 1) Prantsuse revolutsiooni põhjused ja kulg 2) Napoleoni reformid 3) Viini kongress ja poliitilised muutused Vestfaali rahu ning Viini kongressi tulemusena 3) Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähtsus Euroopa ajaloos	1) jakobiinid 2) konsulaat ja keisririik 3) koalitsioonisõjad ning 1812. aasta Vene-Prantsuse sõda 4) revolutsiooni mõju eluolule ja kultuurile
3	Kultuur 1) barokk 2) klassitsism Asustus ja eluolu paikkonnas 17.-18. sajandil	

Teema Alateema	Tunde	Märksõnad	Õpitulemused	Õpikeskkond	Lõiming
Sissejuhatus	1				
Sissejuhatus	1	Euroopa riigid ja rahvad 17. sajandil	Tuletab meelde olukorda keskaja lõpus.	Poliitiline kaart	Pädevus Analüüsib oma teadmisi.
Uusaegse ühiskonna põhijooned Euroopas	9				
1. Absolutismi kujunemine	1	Absolutism, selle tunnused, seisused;	1. Selgitab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik	Illustratsioonid allikmaterjalina; kaart	Õppeained 1. Kunstiõpetus: Versailles' loss
2. Absolutism	2	Louis XIV, Versailles;			

Prantsusmaal, Louis XIV 3. Valgustusfilosoofia 4. Inglise kodusõda ja restauratsioon 5. Inglismaa ja Prantsusmaa 18. sajandil 6. Valgustatud absolutism Preisimaa näitel, Friedrich II	1 1 2 1 1	valgustus, selle põhijooned, Voltaire, valgustuse levik, kodusõda, parlamentarism, Cromwell, restauratsioon; ülevaade; valgustatud absolutism, Friedrich II	riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism 2. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>valgustus, valgustatud absolutism, reform, revolutsioon, restauratsioon, absolutism, parlamentarism</i> . 3. Teab, kes olid Louis XIV, Voltare, Friedrich II ning iseloomustab nende tegevust. 4. Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad.		2. Geograafia: kaardiõpetus 3. Inglise keel: riiklikud sümbolid, riigi ülesehitus 4. Kirjandus: valgustajate tekstinäited Pädevus 1. Näeb probleeme ja otsib lahendusi. 2. Teeb koostööd ning arvestab teisi. 3. Analüüsib oma teadmisi. Läbivad teemad Väärtused ja kõlblus; jätkusuutlikkus Ülekoolilised üritused Inglise keele nädal
Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus	9				
1. Valitsemine: keskvõim ja aadli omavalitsus 2. Põhjasõda 3. Peeter I, Balti erikord 4. Eesti talurahvas 17. ja 18. sajandil 5. Muutused	1 1 1 1	Vestfaali rahu järgsed muutused, Eestimaa ja Liivimaa keskvõim, aadli omavalitsus; Põhjasõda, selle tulemused, Peeter I, Balti erikord; talurahva eluolu, koormised, vakuraamat,	1. Teab, mis muutused toimusid Rootsi ha Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile. 2. Teab, kes oli Peeter I ning iseloomustab tema tegevust.	Kaart, kontuurkaart; Peeter I majamuseum; koduloolised materjalid, Internet http://www.poltsamaaturism.ee/index.php?mode=ajalugu ; H. Piirimäe, S. Vahtre. Meie kaugem minevik. Valgus, 1983; koduloolised materjalid, muuseumid	Õppeained 1. Geograafia: Läänemere maad, Põhjasõja kulg kaardil 2. Eesti keel ja kirjandus: talurahvakoolid, nõiaprotsessid, rahvaluule Pädevus 1. Võrdleb erinevate ajastute

majanduses ja poliitikas 6. Vaimuelu (religioon, haridus, kirjasõna) 7. Asustus ja eluolu paikkonnas 17.-18. sajandil	2 2	õiguslik olukord; manufaktuurid, Katariina II reformid; luteri usk, vennastekogudused, Forselius, talurahvakoolid, Tartu Ülikool, Gustav II Adolf			väärtushinnanguid ning aktsepteerib neid. 2. Teeb koostööd ja arvestab teisi. 3. Analüüsib oma teadmisi. Läbivad teemad 1. Kultuuriline identiteet – omakultuuri väärtustamine 2. Teabekeskond – oskus leida informatsiooni ja seda kriitiliselt hinnata
USA iseseisvumine	4				
1. Iseseisvumise eeldused 2. Iseseisvussõda 3. USA riiklik korraldus	1 1 2	Kolooniad Põhja-Ameerikas; Iseseisvussõda, iseseisvusdeklaratsioon, T. Jefferson, president, Kongress, G. Washington	1.. Teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid, ja kirjeldab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust.	Internet, kaart; History Channel, kaart, kontuurkaart	Õppeained Geograafia: kaardiõpetus Läbiv teema Teabekeskond – oskus leida informatsiooni ja seda kriitiliselt hinnata Pädevus Analüüsib põhjusi ja tagajärgi.
Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu	10				
1. Prantsuse revolutsiooni põhjused 2. Revolutsiooni algus, vabariik, jakobiinide diktatuur,	1 2 3	III seisus, õukond; revolutsioon, Bastille Vabariik, diktatuur ja terror, jakobiinid, Robespierre; Napoleon, reform, konsulaat ja keisririik,	1. Iselgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi, mõju. 2. Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja	H. Piirimäe. Suur Prantsuse revolutsioon. 1989; esitlused Internetist; visuaalsed materjalid revolutsiooni juhtide kohta; kaart, kontuurkaart	Õppeained Kunst: eluolu Geograafia. Kaardiõpetus, info tõlgendamine kaardilt, Pädevus 1. Analüüsib põhjusi ja tagajärgi.

revolutsiooni lõpp 3. Napoleon Bonaparte, tema reformid, Napoleoni sõjad 4. Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähtsus Euroopa ajaloos 5. Viini kongress	2 1	100 päeva, restauratsioon; valitsemine, kultuur, majandus, eluolu, rahvuslus; Euroopa poliitiline kaart, ümberkorralduse põhimõtted, Püha Liit	revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad. 3. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>reform</i> ja <i>revolutsioon</i> . 4. Teab, kes oli Napoleon ja iseloomustab tema tegevust.		2. Mõistad seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad 1. Kultuuriline identiteet – teadlik suhtumine teistesse kultuuridesse 2. Väärtused ja kõlblus – mõtlemise ja argumenteerimis- oskuse arendamine, asjakohase teabe kogumine ning üldistuste tegemine 3. Teabekeskond – oskus leida informatsiooni ja seda kriitiliselt hinnata 4. Kodanikualgatus
Kultuur	2				
Barokk, klassitsism	2	Barokk, klassitsism	Iseloomustab baroki ja klassitsismi stiilide põhijooni	Internet, Miksike – baroki ja klassitsismi võrdlus	Õppeained Kunstiõpetus, muusika: baroki ja klassitsismi iseloomulikud jooned, näited Läbivad teemad 1. Kultuuriline identiteet – omakultuuri väärtustamine, teadlik suhtumine teistesse kultuuridesse 2. Väärtused ja kõlblus 3. Teabekeskond – oskus leida informatsiooni ja seda kriitiliselt hinnata

II Maailm 1815–1918

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite;
- 2) kirjeldab rahvuslikku liikumist Eestis ja Euroopas;
- 3) selgitab Eesti iseseisvumist;
- 4) teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi;
- 5) iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *rahvusriik, monopol, linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia, Antant, Kolmikliit, liberalism, konservatism, sotsialism*.

Õppesisu

Industriaalühiskonna kujunemine, tööstuslik pööre, vabrikutootmine, linnastumine, industriaalühiskonna sotsiaalne pale, 19. sajandi poliitilised õpetused.

Rahvuslus ja rahvusriigid, rahvusluse kasv Euroopas, rahvusriigi loomine Saksamaa näitel, Saksa keisririik.

Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul, Vene impeeriumi äärealade poliitika, talurahvaseadused, rahvuslik ärkamine, selle eeldused, liidrid ja üritused, venestusaeg, 1905. aasta revolutsiooni tagajärjed.

Esimene maailmasõda, uue jõudude vahekorra kujunemine Euroopas, sõja põhjused, kulg ja tagajärjed, maailmasõja mõju Eestile. Eesti iseseisvumine: autonoomiast Vabadussõjani.

Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul: eluolu, ajakirjandus, seltsiliikumine, sh kodukohas.

Maailm 1815–1918, 35 tundi		
Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad
4	Industriaalühiskonna kujunemine 1) tööstuslik pööre 2) vabrikutootmine 3) linnastumine 4) industriaalühiskonna sotsiaalne pale 5) 19. sajandi poliitilised õpetused	1) tehnilised leiutised 2) majandusõpetused 3) koloniaalimpeeriumide rajamine 4) maailmamajanduse kujunemine
4	Rahvuslus ja rahvusriigid 1) rahvusluse tõus Euroopas 2) rahvusriigi loomine Saksamaa näitel 3) Saksa keisririik	1) rahvuslik vabadusliikumine Itaalias 2) Põhja-Ameerika 19. sajandil 3) Inglismaa ja Prantsusmaa 19. sajandil
10	Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul 1) Vene impeeriumi äärealade poliitika 2) talurahvaseadused 3) rahvuslik ärkamine, selle eeldused, liidrid ja üritused 4) venestusaeg 5) 1905. aasta revolutsiooni tagajärjed	Venemaa 19. sajandil 1) usuvahetusliikumine ja väljarändamine 2) seltsiliikumine
13	Esimene maailmasõda 1) uue jõudude vahekorra kujunemine Euroopas 2) sõja põhjused, kulg ja tagajärjed	1) Compiègne'i vaherahu 2) 1917. aasta revolutsioonid Venemaal ja Eestis

Maailm 1815–1918, 35 tundi		
Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad
	3) maailmasõja mõju Eestile 4) Eesti iseseisvumine: autonoomiast Vabadussõjani	
4	Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul (sh kodukohas) 1) eluolu 2) ajakirjandus 3) seltsiliikumine	kunst, muusika, teater, kirjandus, teadus ja tehnika

Teema alateema	Maht	Märksõnad	Õpitulemused	Õpikeskkond	Lõiming
Industriaalühiskonna kujunemine 1. Tööstuslik pööre, vabrikutootmine	4 2	Tööstuslik pööre, kapitalism, vabrik, industriaalühiskond, uued energiaallikad, tehnikasaavutused, transport, urbaniseerumine, konservatism, liberalism, sotsialism, proletariaat, kodanlus	1. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>monopol, linnastumine, liberalism, konservatism, sotsialism</i> .	Kaart, temaatiline lisakirjandus, visuaalsed materjalid	Õppeained 1. Tehnoloogia-õpetus 2. Kirjandus, kunst- eluolu 3. Inimeseõpetus- hügieen, tervislik eluviis Pädevus 1. Analüüsib põhjusi ja tagajärgi. 2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad 1. Tehnoloogia 2. Väärtused ja kõlblus 3. Jätkusuutlik areng
2. Linnastumine, sotsiaalsed olud	1		2. Iseloomustab tööstusliku pöördega seotud muutusi linnaelus ning toob esile muudatused sotsiaalsetes oludes.	Temaatiline lisakirjandus, visuaalsed materjalid	Ülekoollised üritused Varivalimised (KOV, Riigikogu)

3. 19. sajandi poliitilised õpetused	1		3. Seletab ja kasutab mõisteid <i>liberalism, konservatism, sotsialism</i> .	Temaatiline lisakirjandus	
Rahvuslus ja rahvusriigid 1. Rahvusluse tõus Euroopas 2. Rahvusriigi loomine Saksamaa näitel 3. Saksa keisririik	4 2 1 1	Rahvas, rahvus, riik, rahvuslik liikumine, impeerium, kolonialism, maailmapoliitika, sõda, Otto von Bismarck	1. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>rahvusriik, rahvuslik liikumine</i> . 2. Kirjeldab rahvuslikku liikumist Euroopas.	Ajalooatlas, pildid, lisakirjandus; ajalooatlas, videofilm Saksamaa ajaloost (ERR/ETV arhiiv); ajalooatlas, kontuurkaart, lisakirjandus	Õppeained 1. Kunst: eluolu 2. Kirjandus: elulood, olustikukirjeldus 3. Muusika: rahvushümnid 4. Emakeel: tekstianalüüs, suuline eneseväljendus-oskus Pädevus 1. Mõistab ühiskonnas kehtivaid norme ja väärtusi. 2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad 1. Kultuuriline identiteet 2. Kodanikualgatus
Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul 1. Vene impeeriumi äärealade poliitika 2. Talurahvaseadused 3. Rahvuslik ärkamine: eeldused, liidrid, üritused 4. Venestusaeg 5. 1905. aasta revolutsiooni	10 1 3 4 2 1	Seadus, reform, pärisorjus, vallakogukond, seltsiliikumine, Eesti Aleksandrikool, laulupidu, J. V. Jannsen, L. Koidula, J. Hurt, C. R. Jakobson, venestamine, K. Päts, J. Tõnisson,	1. Kirjeldab rahvuslikku liikumist Eestis 2. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>rahvusriik, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia</i> . 3. Iseloomustab 19. sajandi peamisi kultuurisaavutusi.	Seinakaart, õppetekstid, allikmaterjal; temaatiline lisakirjandus; temaatiline lisakirjandus, (ajakirjandus), heliteosed, visuaalsed materjalid; temaatiline lisakirjandus,	Õppeained 1. Kirjandus: teksti analüüs 2. Geograafia: Eesti ja Euroopa kaart 3. Kunst: olustik 4. Emakeel: suuline eneseväljendusoskus 5. Muusika: rahvuslik muusika, laulupidu Pädevus Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.

tagajärjed		revolutsioon		visuaalsed materjalid, võimaluse korral katkendid filmist „Jõulud Vigalas”	Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlik areng; kodanikualgatus – kampaaniad, seltsiliikumine, kultuuriline identiteet – rahvusliku ärkamisaja üritused
I maailmasõda 1. Uue jõudude vahekorra kujunemine Euroopas 2. Sõja põhjused, käik ja tagajärjed 3. Maailmasõja mõju Eestile 4. Eesti iseseisvumine	13 2 4 2 5	Antant, Kolmikliit, leping, sõjaplaan, positsioonisõda, autonoomia	1. Näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite ning iseloomustab riikide rahvusvahelist positsiooni ja suhteid. 2. Teab Esimese maailmasõja põhjusi, käiku ja tagajärgi. 3. Teab Eesti iseseisvumise protsessi ja kirjeldab sündmusi.	Visuaalsed materjalid, tekstid, seinakaart, ajalooatlas; ajalooatlas, visuaalsed materjalid, tekstid, videofilm Ajalooatlas, lisakirjandus, DVD-film „Maapäev”, „Nimed marmortahvil“;	Õppeained: 1. Geograafia: Euroopa ja maailma kaart 2. Kirjandus: olustik, ilukirjandus, biograafiline inimene sõjas valikute ees 3. Loodusteadused: teaduse ja tehnika areng 4. Kunstiõpetus: realism, impressionism Pädevused 1. Mõistab ühiskonnas kehtivaid norme ja väärtusi. 2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. 3. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid seisukohti. Läbivad teemad 1. Tehnoloogia 2. Väärtused ja kõlblus Ülekoollised üritused Kodanikupäev EV aastapäev
Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul	4		Iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse	õppetekstid, teemaatiline	Õppeained Muusika, kunst, kehaline kasvatus-

Eluolu Ajakirjandus Seltsiliikumine Kodukoht			peamisi kultuurisaavutusi.	lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatkendid	kultuurisaavutused sajandivahetusel Kirjandus- sajandivahetus tekstides Ülekooolilised üritused emakeelepäev
---	--	--	-------------------------------	--	---

Õppetegevus

Õpitakse tundma valgustusajastul toimunud muutusi riikide valitsemises. Analüüsitakse poliitiliste reformide mõju ühiskonna arengule, käsitledes seda erinevate inimeste vaatevinklist. Tuvastatakse erinevusi reformide ja revolutsioonide kaudu toimunud muutustes. Võrreldakse USA riiklikku korraldust Euroopa uusaegsete riikide omaga ning õpitakse tundma uusaegse ühiskonna põhijooni Euroopas. Õpitakse tundma Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade põhjusi, tagajärgi ning mõju Euroopale, tööstusliku pöörde mõju majandusele ja ühiskonnale 19. sajandil ning rahvusriikide kujunemist Saksamaa näitel; Eesti rahvusliku liikumise eeldusi, sündmusi ja liidreid. Analüüsitakse ning õpitakse tundma Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi ning Eesti iseseisvumisega seotud sündmuste käiku. Kaardil vaadatakse Esimese maailmasõja eel tekkinud liitusid, sõja käiku ja osalenud riike ning Versailles' rahu tulemusel kujunenud Euroopa riikide piire, võrreldes seda olukorda tänapäeval valitsevaga. Kolmandas kooliastmes on oluline omandada uurimistöö koostamise kogemus. 8. klassis sobivad selleks kodukoha ajalooa seotud teemad.

Õpikeskkond

Õpiku kõrval tuleb kasutada muid õppematerjale, mis aitavad õpitavat illustreerida, täiendada ja rakendada. Õpikeskkonda kujundades võib õpetaja kasutada järgmisi materjale:

- 1) töövihik, töölehed;

- 2) ajalooatlased „Ajaloos atlas põhikoolile“, „Eesti ajaloo atlas“, „Maailma ajalugu“;
- 3) filmid ERRi saadete arhiivist (www.etv.ee/arhiiv.php), näiteks „Eesti aja lood“;
- 4) IKT-põhised õppematerjalid: interaktiivsed töölehed, www.koolielu.ee ja www.miksike.ee, internet;
- 5) seinakaardid, skeemid, tabelid jm illustratiivne materjal;
- 6) temaatiline lisakirjandus: allikad, ajaloolugemikud, populaarteaduslik kirjandus, ilukirjandus;
- 7) ajalooline keskkond, muuseum.

LÄHIAJALUGU (9. KLASS) 70 tundi

I Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi;
- 2) iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
- 3) kirjeldab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul;
- 4) kirjeldab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu;
- 6) teab, kes olid Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson. ' .

Õppesisu

Rahvusvaheline olukord, Pariisi rahukonverents, poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, Versailles' süsteem. Rahvasteliidu tegevus ja mõju, sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas.

Maailmamajandus, ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed.

Demokraatia ja diktatuuri põhijooned. Demokraatia Ameerika Ühendriikide näitel, autoritarism Itaalia näitel, totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel.

Eesti Vabariik, Vabadussõda, Asutav Kogu, maareform ja põhiseadus, demokraatliku parlamentarismi aastad, vaikiv ajastu, majandus, kultuur ja eluolu, välispoliitika.

Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel, uued kultuurinähtused, teadus, tehnika areng, aatomiuuringud, auto ja lennuk, raadio, kino ja film, kirjandus ja kunst, uued propagandavahendid.

Kultuur ja eluolu paikkonnas 20. sajandi algul.

Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939, 25 tundi		
Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad
3	Rahvusvaheline olukord 1) Pariisi rahukonverents 2) poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda 3) Rahvasteliidu tegevus ja mõju 4) sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas	1) Saksamaa taasrelvastumine 2) Berliini-Rooma telg 3) Antikominterni pakt 4) kodusõda Hispaanias
2	Maailmamajandus ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed	majanduskriisi mõju erinevatele riikidele
8	Demokraatia ja diktatuurid 1920.–1930. aastail 1) demokraatia ja diktatuuri põhijooned 2) demokraatia Ameerika Ühendriikide näitel 3) autoritarism Itaalia näitel 4) totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel	1) demokraatia laienemine 2) demokraatlikud ja mittedemokraatlikud liikumised 3) demokraatia Suurbritannia ja Prantsusmaa näitel 4) diktatuuririikide vägivallapoliitika: näljahäda Ukrainas, repressioonid, rassipoliitika Saksamaal
8	Eesti Vabariik 1) Vabadussõda 2) Asutav Kogu: maareform ja põhiseadus 3) demokraatliku parlamentarismi aastad 4) vaikiv ajastu 5) majandus 6) kultuur ja eluolu 7) välispoliitika	1) 1. detsember 1924 2) Eesti Vabariigi poliitikud K. Päts, J. Tõnisson, A. Larka, J. Laidoner, J. Poska 3) Eesti Vabariigi põhiseadused 4) Balti Liit
4	Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel	

Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939, 25 tundi		
Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad
	1) uued kultuurinähtused 2) teadus 3) tehnika areng: aatomiuuringud, auto ja lennuk, raadio, kino ja film 4) kirjandus ja kunst 5) uued propagandavahendid	1) mood, muusika, tants 2) kirjandus ja kunst 3) naine ja ühiskondlik elu 4) propaganda

Teema Alateemad	Tunde	Põhimõisted	Õpitulemused	Õpikeskkond	Lõiming
Maailm kahe maailmasõja vahel 1919–1939	25				
<i>Rahvusvaheline olukord Esimese maailmasõja järel</i> 1. Pariisi rahukonverents 2. Poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda 3. Rahvasteliidu tegevus ja mõju 4. Sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas.	3	Versailles' süsteem. Rahvasteliit	1. Näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud territoriaalseid muutusi (Versailles' süsteem). 2. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>Rahvaste Liit, Versailles* süsteem</i>	Ajalookaardid, kontuurkaardid; tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked	Pädevused 1. Mõistab sõjajärgse inimese eluviisi ja väärtushinnanguid. 2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlikkus Õppeained Geograafia: Euroopa ja maailma poliitiline kaart
<i>Maailmamajandus</i> Ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed	2			Tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid),	Pädevused Näeb probleeme, analüüsib põhjusi ja tagajärgi. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlikkus,

				temaatiline lisakirjandus, IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked	tehnoloogia ja innovatsioon Õppeained Kirjandus: kirjeldused majanduskriisist Ühiskonnaõpetus: majanduskriisi põhjused, tagajärjed, inflatsioon Matemaatika: statistilised andmed, graafikud
Demokraatia ja diktatuurid 1920.–1930. aastail 1. Demokraatia ja diktatuuri põhijooned 2. Demokraatia Ameerika Ühendriikide näitel 3. Autoritarism Itaalia näitel 4. Totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel	8	Demokraatia, parlamentarism, ideoloogia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, repressioon, fašism, kommunism, natsionaal-sotsialism; F. D. Roosevelt, B. Mussolini, J. Stalin, A. Hitler	1. Iseloomustab ja võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda. 2. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon</i> 3. Teab, kes olid Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt.	Ajalookaardid, kontuurkaardid; tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked	Pädevused 1. Mõistab ühiskonnas kehtivaid norme ja väärtusi. 2. Analüüsib põhjusi ja tagajärgi. 3. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlikkus Õppeained Kirjandus, muusika ja kunst: sõdadevaheline olustik Ülekooolilised üritused (holokausti mälestuspäev)
Eesti Vabariik 1. Vabadussõda 2. Asutav Kogu: maareform ja põhiseadus	8	Tartu rahu, vaikiv ajastu, K. Päts ja J. Tõnisson	1. Kirjeldab ja võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi	Ajalookaardid, kontuurkaardid; tekstid, allikmaterjalid	Pädevused 1. Mõistab sõjaaegse ja sõjajärgse inimese eluviisi ning väärtushinnanguid.

<p>3. Demokraatliku parlamentarismi aastad 4. Vaikiv ajastu 5. Majandus 6. Kultuur ja eluolu 7. Välispoliitika</p>			<p>aastatail ja vaikival ajastul. 2. Kirjeldab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi. 3. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>demokraatia, autoritarism, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu</i>. 4. Teab, kes olid Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson.</p>	<p>(illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked</p>	<p>2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlikkus Õppeained kirjandus ja kunst: eestiaege eluolu Ülekooolilised üritused Kodanikupäev EV aastapäev emakeelenädal</p>
<p>Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel 1. Uued kultuurinähtused 2. Teadus 3. Tehnika areng: aatomiuuringud, auto ja lennuk, raadio, kino ja film 4. Uued propagandavahendid Kultuur ja eluolu paikkonnas XX sajandi algul</p>	4		<p>1. Kirjeldab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas ning nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi.</p>	<p>Tekstid, allikmaterjalid, temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked</p>	<p>Pädevused Võrdleb erinevate ajastute väärtushinnanguid, oskab neid aktsepteerida ning mõista tehnoloogiliste komponentide osa ühiskonna arengus. Läbivad teemad Tervislik eluviis, tehnoloogia ja innovatsioon Õppeained 1. Reaal- ja loodusained: tehnoloogilised muutused igapäevaelus 2. Kirjandus, muusika, kunst:</p>

					olustik 3. Ühiskonnaõpetus: muutuv ühiskond
--	--	--	--	--	---

II Teine maailmasõda 1939–1945

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel;
- 2) teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda, toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjused, sõja tulemused ja tagajärjed;
- 3) kirjeldab ajalookaardile tuginedes Teise maailmasõja sõjategevuse kulgu;
- 4) selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos;
- 5) iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist;
- 6) teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ning mis riikidest moodustus Hitleri-vastane koalitsioon;
- 7) seletab mõisteid MRP, holokaust, küüditamine, baaside leping, okupatsioon, ÜRO.

Õppesisu

Rahvusvaheline olukord. Lääneriikide järeleandmised Saksamaale. München. MRP.

Sõjategevuse üldiseloomustus, sõja algus ja lõpp, sõdivad pooled. Sõjategevus, rinded: Idarinne, Läänerinne, Vaikse Ookeani ja Põhja-Aafrika piirkond. Holokaust, ÜRO asutamine.

Eesti Teise maailmasõja ajal, baaside ajastu, iseseisvuse kaotamine, juuniküüditamine, sõjategevus Eesti territooriumil, Nõukogude ja Saksa okupatsioon.

Teise maailmasõja mõjud paikkonnas.

Teine maailmasõda 1939–1945, 10 tundi		
Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad
2	Rahvusvaheline olukord 1) lääneriikide järeleandmised Saksamaale. 2) München. 3) MRP	lepituspoliitika/rahustamispoliitika ja selle mõju. Anšluss
4	Sõjategevuse üldiseloostus 1) sõja algus ja lõpp 2) sõdivad pooled, rinded 3) holokaust 4) ÜRO asutamine	1) Saksamaa ja NSV Liidu kallaletung Poolale. Katõn 2) Talvesõda 3) sõjategevus Euroopas ja NSV Liidu territooriumil 4) Saksamaa ja Jaapani kapituleerumine. Tuumarelva kasutamine USA poolt Hitleri-vastase koalitsiooni kujunemine 1. Atlandi Harta 2. Ühinenud Rahvaste deklaratsioon 3. Teherani, Jalta ja Potsdami konverentsid. F. D. Roosevelt, J. Stalin, W. Churchill
4	Eesti Teise maailmasõja ajal 1) baaside ajastu 2) iseseisvuse kaotamine 3) juuniküüditamine 4) sõjategevus Eesti territooriumil 5) Nõukogude ja Saksa okupatsioonid 6) Teise maailmasõja mõjud paikkonnas	1) eestlased Saksa ja Nõukogude sõjaväes 2) soomepoisid 3) iseseisvuse taastamise katse 4) massiline pagemine Eestist

Teine maailmasõda 1939–1945	10				
<i>Rahvusvaheline olukord</i> Läänderiikide järeleandmised	2	MRP	1. Teab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise	Ajalookaardid, kontuurkaardid; tekstid,	Pädevused Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.

Saksamaale. München. MRP			maailmasõja eel 2. Toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjusi. 3. Seletab mõisteid <i>okupatsioon ja RP</i> . 4. Selgitab MRP lepingu tähtsust Eesti ajaloos.	allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked	Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlikkus Õppeained Geograafia: Euroopa poliitiline kaart Kunst: karikatuurid kui ühiskonna peeglid
Sõjategevuse üldiseloostus 1. Sõja algus ja lõpp 2. Sõdivad pooled, rinded 3. Holokaust 4. ÜRO asutamine	4	Holokaust. ÜRO	1. Teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda. 2. Kirjeldab ajalookaardile tuginedes Teise maailmasõja sõjategevuse kulgu. 3. Toob esile Teise maailmasõja tulemused ja tagajärjed. 4. Teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ja mis riikidest moodustus Hitleri-vastane koalitsioon. 5. Seletab mõisteid <i>MRP, baaside leping, okupatsioon ja ÜRO</i> .	Ajalookaardid, kontuurkaardid; tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked	Pädevused Mõistab sõjaegse inimese eluviisi ja väärtushinnanguid. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlikkus, tehnoloogia ja innovatsioon Õppeained Geograafia: Euroopa ja maailma poliitiline kaart Matemaatika: statistika, diagrammid Ühiskonnaõpetus: rahvusvahelised organisatsioonid (ÜRO), inimsusevastased kuriteod Ülekoolilised üritused (holokausti mälestuspäev)
Eesti Teise maailmasõja	4	Baaside leping;	1. Selgitab MRP ja	Ajalookaardid,	Pädevused

ajal 1. Baaside ajastu 2. Iseseisvuse kaotamine 3. Juuniküüditamine 4. Sõjategevus Eesti territooriumil 5. Nõukogude ja Saksa okupatsioon Teise maailmasõja mõjud paikkonnas		küüditamine, okupatsioon	baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos. 2. Iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist. 3. Seletab mõisteid <i>MRP, baaside leping, holokaust, küüditamine</i>	kontuurkaardid; tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked	Peab lugu erinevate rahvaste traditsioonidest ning analüüsib põhjusi ja tagajärgi. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlikkus Õppeained Kunst ja kirjandus: eluolu, mälestused Ülekoolilised üritused EV aastapäev külalisesinejad
---	--	--------------------------	---	---	--

III Maailm pärast Teist maailmasõda 1945–2000

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab külma sõja põhijooni ning toob esile selle avaldumist ja vorme, näitab kaardil tähtsamaid külma sõja aegseid kriisikoldeid;
- 2) teab ja näitab muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastail;
- 3) kirjeldab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel;
- 4) kirjeldab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus;
- 5) toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed;
- 6) kirjeldab Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut;
- 7) iseloomustab kultuuri ja eluolu muutumist 20. sajandi vältel;
- 8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, külm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, metsavennad, plaanimajandus, massirepressioon, Atlandi Harta, Euroopa Liit, NATO, Balti kett, laulev revolutsioon;

9) teab, kes olid Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar ja Mart Laar, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Külm sõda, külma sõja põhijooned ja avaldumisvormid, kriisid ja sõjad.

Läänemaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel. USA ühiskond, sise poliitika, ühiskondlikud liikumised, välispoliitika. Saksamaa Liitvabariigi majanduse areng, Ida- ja Lääne-Saksamaa suhted. Kommunistlikud riigid, kommunistliku süsteemi teke. NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon.

Eesti Nõukogude okupatsiooni all, piiride muutumine, repressioonid, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, poliitiline juhtimine, kultuur ja eluolu.

Kommunistliku süsteemi lagunemine, perestroika ja glasnost, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Saksamaa ühinemine.

Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine. Laulev revolutsioon, Balti kett, põhiseadusliku korra taastamine.

Maailm alates 1990. aastaist, üldülevaade, Euroopa Liidu laienemine, NATO laienemine, uued vastasseisud.

Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel. Teaduse ja tehnika areng, aatomiuuringud, infotehnoloogia, massikultuur, naine ja ühiskondlik elu, muutused mentaliteedis.

Poliitilised liikumised, kultuur ja eluolu ning ajalooline mälu ja mäluasutused kodukohas.

Maailm pärast Teist maailmasõda 1945–2000, 35 tundi		
Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad
4	Külm sõda 1) külma sõja põhijooned ja avaldumisvormid 2) kriisid ja sõjad: Kuuba kriis, Berliini müür, Vietnami sõda	1) NATO moodustamine 2) Korea sõda 3) 1956. aasta ülestõus Ungaris 4) Praha kevad 1968. aastal

Maailm pärast Teist maailmasõda 1945–2000, 35 tundi		
Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad
		5) Suessi kriis, Berliini kriis 6) pingelõdvendus
4	Läänemaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel 1) USA ühiskond: sise poliitika, ühiskondlikud liikumised, välispoliitika 2) Saksamaa Liitvabariigi majanduse areng. 3) Ida- ja Lääne-Saksamaa suhted	Koloniaalsüsteemi lagunemine 1) uute sõltumatute riikide tekkimine 2) iseseisvumisjärgsed arengusuunad ja probleemid 3) J. Kennedy, R. Reagan 4) Vietnami sõja mõju 5) K. Adenauer, W. Brandt, uus idapoliitika 6) sotsiaalne turumajandus 7) Euroopa Ühenduse rajamine, laienemine ja areng
6	Kommunistlikud riigid 1) kommunistliku süsteemi teke 2) NSV Liit: stalinism, sula, stagnatsioon	kommunistlike riikide poliitika ja majanduse iseloomulikud jooned Hiina RV 1) Mao Zedong, kommunistlikud ümberkujundused 2) HRV välissuhted 3) liberaliseerimine, Deng Xiaoping 1) VLO, VMN 2) sotsialismimaad Euroopas 3) „Solidaarsus” Poolas
6	Eesti Nõukogude okupatsiooni all 1) piiride muutumine 2) repressioonid 3) kollektiviseerimine 4) industrialiseerimine 5) poliitiline juhtimine 6) kultuur ja eluolu	1) EKP KK VIII pleenum 2) vastupanuliikumine 3) Välis-Eesti
4	Kommunistliku süsteemi lagunemine	

Maailm pärast Teist maailmasõda 1945–2000, 35 tundi		
Tunde	Kohustuslikud teemad	Süvendavad/laiendavad teemad
	<ol style="list-style-type: none">1) <i>perestroika ja glasnost</i>2) Mihhail Gorbatšov3) Boriss Jeltsin4) Saksamaa ühinemine	<ol style="list-style-type: none">1) riigipöördekatse NSV Liidus2) VLO ja VMNi lagunemine3) Berliini müüri langemine4) Läti ja Leedu iseseisvuse taastamine
4	Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine <ol style="list-style-type: none">1) Laulev revolutsioon2) Balti kett3) põhiseadusliku korra taastamine	<ol style="list-style-type: none">1) fosforiidikampaania2) IME3) Eesti Muinsuskaitse Selts4) Rahvarinde moodustamine5) suveräänsusdeklaratsioon6) Eesti Vabariigi kodanike komiteede liikumine7) Põhiseaduse Assamblee moodustamine8) rahareform9) võõrvägede väljaviimine
2	Maailm 1990. aastail <ol style="list-style-type: none">1) üldülevaade2) Euroopa Liidu laienemine3) NATO laienemine4) uued vastasseisud	<ol style="list-style-type: none">1) ÜRO ülesanded ja põhitegevus nüüdismaailmas2) maailmamajandus pärast II maailmasõda3) Rahvusvaheline Valuutafond, Maailmapank
5	Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel <ol style="list-style-type: none">1) teaduse ja tehnika areng: aatomiuringud, infotehnoloogia2) massikultuur3) naine ja ühiskondlik elu4) muutused mentaliteedis <p>Poliitilised liikumised, kultuur ja eluolu ning ajalooline mälu ja mäluasutused kodukohas</p>	<ol style="list-style-type: none">1) globaalprobleemid2) kirjandus ja kunst3) kino ja film4) muusika5) mood6) tants

Maailm pärast Teist maailmasõda 1945–2000	35				
Külm sõda 1. Külma sõja põhijooned ja avaldumisvormid. 2. Kriisid ja sõjad:	4	Külm sõda. Euroopa Liit. NATO. Kriisikolle	1. Teab külma sõja põhijooni ning toob esile selle avaldumist ja vorme, näitab kaardil tähtsamaid külma sõja aegseid kriisikoldeid. 2. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>külm sõda</i> , <i>kriisikolle</i> , <i>Atlandi Harta</i>	Ajalookaardid, kontuurkaardid; tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked	Pädevused 1. Mõistab erinevate keskkondade reegleid. 2. Analüüsib põhjusi ja tagajärgi. 3. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad Jätkusuutlikkus, tehnoloogia ja innovatsioon Õppeained 1. Geograafia: Euroopa ja maailma poliitiline kaart 2. Kirjandus, kunst: inimene sõjas, valikute ees
Läänemaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel 1. USA ühiskond: sisepoliitika, ühiskondlikud liikumised, välispoliitika 2. Saksamaa Liitvabariigi majanduse areng. 3. Ida- ja Lääne-	4		Kirjeldab tööstusriikide arengut USA ja SLV näitel.	Tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked	Pädevused Näeb probleeme ning analüüsib põhjusi ja tagajärgi. Õppeained Kirjandus, muusika, kunst: elulaad Matemaatika: statistilised andmed Geograafia: Poliitiline kaart

Saksamaa suhted					
Kommunistlikud riigid 1. Kommunistliku süsteemi teke 2. NSV Liit: stalinism, sula, stagnatsioon	6	Plaanimajandus, massi-repressioon, kollektiiviseerimine, industrialiseerimine	1. Kirjeldab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel. 2. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus</i>	Ajalookaardid, kontuurkaardid; tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked	Pädevused Näeb probleeme, analüüsib põhjusi ja tagajärgi. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlikkus Õppeained Kirjandus, muusika, kunst: elulaad
Eesti Nõukogude okupatsiooni all 1. Piiride muutumine 2. Repressioonid 3. Kollektiviseerimine 4. Industrialiseerimine 5. Poliitiline juhtimine 6. Kultuur ja eluolu	6		1. Kirjeldab Eesti arengut NSV Liidu koosseisus. 2. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon, metsavennad</i>	Ajalookaardid, kontuurkaardid; tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked	Pädevused 1. Väärtustab ühiskonnas toimunut. 2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlikkus Õppeained Kirjandus, muusika, kunst: elulaad, mälestused Matemaatika: statistilised andmed Ülekoolilised üritused Külalisesinejad
Kommunistliku süsteemi lagunemine 1. <i>Perestroika</i> ja <i>glasnost</i> 2. M. Gorbatšov 3. B. Jeltsin 4. Saksamaa ühinemine	4	<i>Perestroika, glasnost, M. Gorbatšov, B. Jeltsin</i>	1. Toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed. 2. Teab, kes olid Mihhail Gorbatšov, Boriss Jeltsin, ning iseloomustab nende	Tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked	Pädevused 1. Näeb probleeme ning analüüsib põhjusi ja tagajärgi. 2. Väärtustab ühiskonnas toimunut. 3. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlikkus Õppeained

			tegevust. 3. Teab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>perestroika, glasnost</i> .		Geograafia: Euroopa ja maailma poliitiline kaart
Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine 1. Laulev revolutsioon 2. Balti kett 3. Põhiseadusliku korra taastamine	5	Laulev revolutsioon, Balti kett, E. Savisaar, A. Rüütel, L. Meri, M. Laar	1. Kirjeldab Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut. 2. Teab, kes olid Edgar Savisaar, Arnold Rüütel, Lennart meri, Mart laar, ning iseloomustab nende tegevust. 3. Seletab ka kasutab kontekstis mõisteid <i>Balti kett, laulev revolutsioon</i> .	Tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked	Pädevused 1. Näeb probleeme ning analüüsib nende põhjusi ja tagajärgi. 2. Väärtustab ühiskonnas toimunut. 3. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlikkus Õppeained Kirjandus, muusika, kunst: elulood, ühislaulud, eluolu. Geograafia: Baltikum Ühiskonnaõpetus: Põhiseadus. Parlamentaarne Vabariik. Eesti kodanik. Ülekoolilised üritused Kodanikupäev EV aastapäev
Maailm alates 1990. aastaist 1. Üldülevaade 2. Euroopa Liidu laienemine 3. NATO laienemine 4. Uued vastasseisud	2		1. Teab ja näitab kaardil muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastatel. 2. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>Atlandi Harta, NATO, Euroopa Liit</i>	Ajalookaardid, kontuurkaardid; tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked	Pädevused 1. Teeb koostööd ning peab lugu erinevate rahvaste traditsioonidest. 2. Oskab võrrelda erinevate ajastute väärtushinnanguid, aktseptib neid ning mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlikkus, tervislik

					eluviis, tehnoloogia ja innovatsioon Õppeained Ühiskonnaõpetus: NATO, Euroopa Liit, terrorism, kübersõda Geograafia: Euroopa Liidu ja NATO liikmesriigid kaardil Ülekoolilised üritused Külalisesinejad Kodanikupäev (EL kodanik)
Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel 1. Teaduse ja tehnika areng: aatomiuuringud, infotehnoloogia 2. Massikultuur 3. Naine ja ühiskondlik elu 4. Muutused mentaliteedis	4		1. Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandi II poolel.	Tekstid, allikmaterjalid (illuustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked	Pädevused 1. Mõistab tehnoloogiliste komponentide osa ühiskonna arengus ning oskab rakendada teavet õppetöös. 2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlikkus, tervislik eluviis, tehnoloogia ja innovatsioon Õppeained 1. Reaalained ja loodusained: muutused igapäevaelus 2. Kirjandus, kunst, muusika: eluolu 3. Ühiskonnaõpetus: võrdõiguslik ühiskond, massikultuur, muutuv ühiskond

Õppetegevus

Kaardi alusel õpitakse tundma, mis territoriaalsed muutused toimusid Versailles' rahulepingu järel: Saksamaa piirid, impeeriumide lagunemine, iseseisvunud riigid. Võrreldakse kaardiga enne Esimest maailmasõda. Kaardi alusel õpitakse tundma muutusi Teise maailmasõja järel: Saksamaa piirid, Saksamaa lõhestamine, iseseisvate riikide kadumine, tähtsamad rinded ja lahingud, MRP mõjusfäärid. Võrreldakse kaardiga enne Teist maailmasõda.

Õpitakse tundma rahvusvahelise elu sündmusi ja erinevate riikide välispoliitilisi taotlusi, analüüsitakse Versailles' süsteemi mõju ning ülemaailmse majanduskriisi mõju, tehakse järeldusi, miks rahvusvaheline olukord teravnes. Iseloomustatakse ja võrreldakse demokraatiat ning diktatuuri. Analüüsitakse diktatuuri eri vormide sarnasusi ja erinevusi. Õpitakse tundma Teise maailmasõja eelset rahvusvahelist olukorda ja riikidevahelisi suhteid ning esile tooma Teise maailmasõja põhjusi.

Analüüsitakse allikaid, sh dokumente, ning õpitakse tundma baaside lepingu ja MRP lisaprotokollide sisu ning olukorda, milles lepingud sõlmiti, tehakse dokumentidele tuginedes järeldusi ja antakse hinnanguid. Õpitakse tundma sündmuste kronoloogiat Eestis ning sündmuste seotust rahvusvahelise olukorraga. Analüüsitakse Eesti Vabariigi võimalusi ja valikuid Teise maailmasõja eel ning ajal.

Õpitakse tundma ajalooliste isikute elu ja tegevust. Suunatakse õpilasi ise informatsiooni otsima, erinevaid infokanaleid kasutama. Õpitakse tundma Eesti Vabariigi ajaloo põhisisu ning arengu põhijooni. Õpitakse tundma üldisi muutusi nii maailma kui ka eesti kultuuri arengus. Õpilased koostavad esitlusi individuaalselt või rühmatöö tutvustamiseks IKT vahendeid kasutades.

Ajalooalane uurimistöö võib olla elusolevate vanema põlvkonna esindajate või sugulaste elukäigu uurimine, seoste loomine õpitud lähiajaloo, pere- ja kodukoha ajaloo vahel.

Hindamine

Ajaloo õpitulemusi hinnates lähtutakse õppekava üldosas ning teistes hindamist reguleerivate õigusaktide hindamiskäsitlusest. Ajaloo õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade ajalooõpetuse õpitulemuste saavutusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks.

Hinnatakse nii teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekava taotletavate õpitulemustele.

Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

Õpitulemuste hindamisel kasutatakse sõnalisi hinnanguid ja numbrilisi hindeid. Õpilasele antakse teada, mida ja millal hinnatakse ning milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid.

Õpitulemuste kontrollimise vormid on mitmekesised: suuline ja kirjalik küsitlus, töö erinevate infoallikatega, kaarti lugemine ja täitmine, pikaajaliste projektid (referaadid, esitlused), arutluse, kirjelduse kirjutamine.

Üksikfaktide tundmisele eelistatakse olulisemate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid.

Projektülesannete hindamisel jälgitakse ka töö valmimise protsessi (andmete kogumine, selekteerimine, analüüsimine, töö vormistamine, klassis ettekandmine), mitte ainult lõpptulemust.

Esitluse ja selle ettekande hindamise näidismudel:

Kriteerium	4	3	2	1	0
Avaleht	Korrektne (teema, vastav taust, koostaja nimi)	Korrektne, kuid puudvad mõned osad.	On olemas, kuid ei vasta nõudmistele.	Puudub.	Plagiaat

Teema	Esitlusel on selge eesmärk ja vastab teemale, mis kandub läbi kogu esitluse.	Esitlusel on eesmärk ja teema, kuid sisaldab elemente, mis võivad teemast kõrvale kalduda.	Esitluse eesmärk ja teema on ebaselged või laialivalguvad.	Esitlusel pole kindlat eesmärki ja ei vasta teemale.	Plagiaat
Sisu	Sisu on põhjalik ja esitatud informatsioon on korrektne.	Materjal on peaaegu põhjalik ja korrektne.	Esineb üksikuid ebatäpsusi ja materjali võiks olla rohkem.	Sisus on palju ebatäpsusi ja/või esitatud materjal on ebapiisav.	Plagiaat
Kujundus	Esitluses on kasutatud ühesugust kujundust, tausta ja teksti värvid on hästi eristatavad ja tekst hästi loetav.	Esitluses on kasutatud ühesugust kujundust, kuid mõnel saidil ei ole tausta ja teksti värvid on hästi eristatavad ja tekst hästi loetav.	Esitluse kujundus rahuldav, kuid võib tunduda liiga tihe või igav. Võib esineda slaide, kus teksti on liiga väike või mitteloetav.	Esitlus liiga kirju või liiga igav, juhusliku kujundusega, liiga väikese või mitteloetava tekstiga.	Plagiaat
Õigekiri	Vigu ei ole.	Esinevad mõned tühiku ja/või kirjavahemärgi vead.	Esinevad mõned tühiku ja/või kirjavahemärgi ja õigekirja vead.	Esineb palju tühiku kasutamise, kirjavahemärgi ja grammatika vigu.	Plagiaat
Kasutatud materjalide loend	Korrektne ja sisaldab nõutud osi.	Korrektne, kuid puuduvad mõned osad.	On olemas, kuid ei vasta nõudmistele.	Puudub.	Plagiaat
Suuline ettekanne	Ettekanne on sorav. Vastab täielikult pildimaterjalile, annab kuulajale huvitavat informatsiooni. Ei esine ebaolulist teavet. Ei loe teksti täielikult maha	Ettekandes komistused. Esineb mõningaid ebatäpsusi faktides. Loeb teksti maha poole materjali ulatuses.	Ettekande esitlemine nõrk. Esineb puudusi. Ebatäpsused faktides. Loeb teksti maha üle poole materjali ulatuses.	Ettekande esitlemine väga nõrk. Ei suuda esitletavat materjali edastada. Loeb teksti täielikult maha.	Suuline esitlus puudub. Plagiaat.

Kirjalik arutus, kirjeldus. 7. klassis kirjutatakse esialgu etteantud märksõnade abil. Hinnatakse vastavust temale, orienteerumist ajas, töö loogilist ülesehitust, märksõnade õiget kasutust. 8. klassis on oluline oma arvamuse põhjendamine, näidete toomine. Õigekirja vead parandatakse, kuid ei arvestata. Hiljem hinnatakse vastavalt punktisüsteemile.

Näidishindeskaala 15 punkti
Töö struktuur (2 punkti)
0 – töö ei ole struktureeritud, esitatud on ainult teemaarendus;
1 – töö on struktureeritud, kuid ülesehitus ei ole loogiline: puudub sissejuhatus või kokkuvõte;
2 – töö ülesehitus on tervik (sissejuhatus, teemaarendus, kokkuvõte).
Teema avamine ja analüüs (4 punkti)
0 – töö ei ole teemakohane, tekstis esitatu on seostamata või on alla nõutava pikkuse;
1 – töö vastab temale, kuid on lihtsakoeline jutustus;
2 – teema on avatud pealiskaudselt ja ühekülgsest, põhineb valdavalt näidetel;
3 – teema on avatud piisavalt, töö on kirjeldav-jutustav;
4 – teema on avatud põhjalikult, analüüs põhineb võrdlusel ning põhjuse-tagajärje seostel.
Ajastu tundmine, orienteerumine ajas (2 punkti)
0 – õpilane asetab sündmused valesse ajajärku;
1 – õpilane orienteerub ajastus, ajab segamini sündmuste toimumise järjekorra või lisab mõne sündmuse, mis ei toimunud käsitletavas ajas;
2 – õpilane orienteerub ajas adekvaatselt.
Faktid (3 punkti)
0 – töös on rasked factivead, näiteid/fakte pole esitatud;
1 – faktid pole teemaga seotud, töös on mõned kergemad factivead;
2 – esitatud on üksikud teemaga seostatud faktid;
3 – fakte on esitatud piisavalt.
Järeldused ja hinnangud (2 punkti)
0 – järeldused ja hinnangud puuduvad, ei ole teema- või asjakohased;
1 – kirjutajal on oma seisukoht, kuid seda ei ole põhjendatud;

2 – kirjutajal on oma seisukoht, mis on argumentide ja näidetega põhjendatud.
Õigekiri ja stiil (2 punkti)
0 – teksti sõnastus ja õigekiri on puudulik, esinevad tõsised kirjavead;
1 – on üksikuid sõnastus- ja õigekirjavigu;
2 – teksti sõnastus ja õigekiri on korrektsed.

Ajalooallikatega töötades analüüsitakse lisaks allika sisule allika usaldusväärsust informatsiooni edasikandmisel.

Pildi- või fotoülesande puhul hinnatakse äratundmist, ajaloolise kontekstiga seostamist ning iseloomustamist.

Kaardiülesandes kontrollitakse kaardilt informatsiooni leidmist ning kaardile kandmist.

Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Jälgitakse teadmiste (ajaloolise sõnavara) ja oskuste tasakaalu.

Hindamise süsteemi töötab oma klassi jaoks välja ajalooõpetaja ise. Õpetaja otsustab, missugune on kontrolltööde ja muude hinnete osakaal kokkuvõtva hinde panemisel. Hindamissüsteemi tutvustab vastava õppeaine õpetaja õppetrimestri algul. Õppetrimestri õpitulemuste omandamist kontrollivate kontrolltööde aeg kavandatakse kooskõlastatult teiste õppeainete õpetajatega ja kantakse e-kooli kontrolltööde plaani.

Teadmiste ja oskuste hindamisel kasutatakse hindeid viiepallisüsteemi ja kujundavat hindamist.

Kujundava hindamisena mõistetakse õppe kestel toimuvat hindamist, mille käigus analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist, antakse tagasisidet õpilase seniste tulemuste ning vajakajäämistele kohta, innustatakse ja suunatakse õpilast edasisele õppimisele ning kavandatakse edasise õppimise eesmärgid ja teed. Kujundav hindamine keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. See kirjeldab õpilase tugevaid külgi ja vajakajäämisi ning sisaldab ettepanekuid edaspidisteks tegevusteks, mis toetavad õpilase arengut. Õpetaja töötab välja vastavad kriteeriumid.

Viiepallisüsteemis hinnatavate kirjalike tööde kriteeriumid:

5	Hindega «5» («väga hea») hinnatakse suulist vastust (esitust) ja kirjalikku tööd (edaspidi <i>õpitulemus</i>), kui see on täiel määral ainekava nõuetele vastav. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindegaga «5», kui õpilane on saanud 90–100% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.
4	Hindega «4» («hea») hinnatakse õpitulemust, kui see on üldiselt ainekava nõuetele vastav, kuid pole täielik või esineb väiksemaid eksimusi. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindegaga «4», kui õpilane on saanud 75–89% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.
3	Hindega «3» («rahuldav») hinnatakse õpitulemust, kui see on üldiselt ainekava nõuetele vastav, kuid esineb puudusi ja vigu. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindegaga «3», kui õpilane on saanud 50–74% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.
2	Hindega «2» («puudulik») hinnatakse õpitulemust, kui see on osaliselt ainekava nõuetele vastav, esineb olulisi puudusi ja vigu. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindegaga «2», kui õpilane on saanud 20–49% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.
1	Hindega «1» («nõrk») hinnatakse õpitulemust, kui see ei vasta ainekava nõuetele. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindegaga «1», kui õpilane on saanud 0–19% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.

Trimestrihinne pannakse välja õppetrimetri lõpul antud õppetrimetri jooksul saadud hinnete alusel. Iga hinde väärtus sõltub tehtud tööde raskusastmest, mille määrab aineõpetaja (e-koolis on olulisemad tööd märkida kontrolltööna). Kui õpilane on saanud trimestrihindeks „1“, „2“ või on hinne jäänud välja panemata, on õpilasel võimalus kokkuleppel aineõpetajaga võlgnevus likvideerida. **Aastahinne** pannakse välja antud õppeaasta jooksul saadud trimestrihinnete alusel enne õppeperioodi lõppu.

Kui õpilase teadmisi on hinnatud hindegaga „2“, „1“ või on hinne jäänud välja panemata, on õpilasel võimalus 10 õppepäeva jooksul saada konsultatsiooni ja järele vastata vastavalt aineõpetaja konsultatsiooni- ja vastamisaegadele.

Kui hindamisel tuvastatakse kõrvalise abi kasutamist või mahakirjutamist õpilase poolt, võib selle töö tulemust hinnata hindegaga „1“, ka tegemata tööd võib hinnata hindegaga „1“.

Hindamisprotseduuri oluliseks osaks on töötulemuste analüüs ja vajaduse korral hinnete põhjendamine.

Õpikeskkond

1. Ajalooatlas, kontuurkaardid, seinakaardid, skeemid ja tabelid.
2. Illustratiivne pildimaterjal, fotod, kroonikafilmid, näiteks filmid „Detsembrikuumus“, „Nimed marmortahvilil“.
3. Eesti Vabariigi põhiseadused, dokumendikogumikud (nt Asutava Kogu dokumendid), allikakogumikud (nt Baltimaade ajaloo lugemik. Avita, 2002; Eesti ajaloo pöörded. Dokumente ja materjale vene õppekeelele gümnaasiumile. Argo, 2008).
4. Ajalooõpetaja käsiraamatud (nt Tagasivaade minevikku, erinevad vaatenurgad. Zvaigsne, 2000; Ajalugu ei ole ainult minevik, minevik ei ole veel ajalugu. EAS, 2004; Holokaust, õppematerjal. EAS, 2007; Kommunistlike režiimide kuritegudest, õppematerjal. Infotrükk, 2009).
5. Elulooraamatud, teemakirjandus, ajaloolane ilukirjandus.
6. Digitaliseeritud ajalehed (www.dea.ee).
7. ERRi saadete arhiiv (<http://etv.err.ee/arhiiv.php>).
8. Dokumentaalsarjad, nt „Tuulepealne maa“, „Eesti aja lood“.
9. IKT-põhised õppematerjalid: interaktiivsed töölehed, nt www.koolielu.ee ja www.miksike.ee.
10. Muuseum ja ajalooline keskkond.

PÕHIKOOLI ÜHISKONNAÕPETUSE AINEKAVA

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli ühiskonnaõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) tunneb huvi ühiskonna probleemide vastu, oskab neid märgata ja uurida ning oma seisukohti ja valikuid põhjendada;
- 2) oskab tulla toime tänapäeva ühiskonnas, lähtudes üldinimlikest väärtustest;
- 3) teab, kuidas osaleda poliitika kujundamises ja elluviimises nii kohalikul kui ka Eesti riigi tasandil;
- 4) väärtustab inimõigusi ja demokraatia põhimõtteid: seaduslikkust, vabaduse ja vastutuse seost;
- 5) arvestab teisi, väärtustab mitmekesisust, osalemist ühiskonna arengus ja sidususes, seisab vastu kesksete normide rikkumisele ning on seaduskuulekas;
- 6) määratleb ennast ühiskonna liikmena, Eesti, Euroopa ja maailmakodanikuna.
- 7) algatab ning toetab koostööd ühiste eesmärkide seadmisel ja elluviimisel;
- 8) kasutab ühiskonnaõpetuses omandatud teadmisi, oskusi ja hoiakuid oma edasiste õpingute ja teadlike karjääriotsuste kavandamisel ning langetamisel, koostab esmase karjääriplaani.

Õppeaine kirjeldus

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises. Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel arendada ettevõtlikkust ning kujuneda ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks. Ühiskonnaõpetuse tunnis omandatud teadmised, oskused ja hoiakud seostuvad tihedalt teistes õppeainetes (ajaloos, geograafias, inimeseõpetuses jt) õpituga, olles aluseks elukestvatele õppele. Põhikooli ühiskonnaõpetus käsitleb kõige üldisemal kujul ühiskonna toimimist, kodaniku seoseid ühiskonna põhivaldkondadega (majanduse, poliitika ja õigusega), ent ka suhteid teiste sotsiaalsete rühmadega. Kodanikuna mõistetakse demokraatliku ühiskonna liiget, kes suhtleb ühiskonna institutsioonidega oma huvide ja võimaluste alusel.

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemises, nagu ettevõtlikkus, seaduste austamine, töökus, sooline võrdõiguslikkus, kodanikualgatus, sotsiaalne õiglusja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, mõistev suhtumine erinevustesse, tauniv suhtumine eelarvamustesse, säästlik suhtumine keskkonnasse, lugupidav suhtumine teiste rahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse ning soov neid tundma õppida; oma maa kultuuripärandi väärtustamine; teadvustamine, et kõikjal ei elata ühtviisi hästi jne.

Ühiskonnaõpetuse eesmärk on praktiliste ülesannete, probleemide analüüsimise ja ainealaste põhimõistete omandamise kaudu saada tervikpilt ühiskonna toimimisest. Tähtsal kohal on igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamine ning asjatundlike otsuste tegemise oskuste omandamine, mis aitab õpilasel ühiskonnas toime tulla. Nii kujuneb õpilasel tervikpilt ühiskonnast, kus teadvustatakse inimtegevuse ja looduse vastastikust mõju ning väärtustatakse jätkusuutlikku eluviisi. I kooliastmes on ühiskonnaõpetuse teemad lõimitud inimeseõpetuse ainekavva. II ja III kooliastmes õpitakse ühiskonnaõpetust eraldi ainaena.

II kooliastmes tutvub õpilane oma lähiümbruse sotsiaalsete suhete süsteemiga, keskendudes sotsiaalselt erinevate isiksuste ja rühmade koeksisteerimisele. Käsitelu keskmes on inimesed meie ümber, kool ning õpilase kodukoht.

III kooliastmes lisanduvad Eesti riigi funktsioneerimisega seotud institutsioonid. Riigi valitsemisega tutvudes käsitletakse põhiseaduslikke institutsioone. Kuna osale õpilastest võib haridustee lõppeda põhikooliga, on enam pööratud tähelepanu poliitika avaldumisele igapäevaelus ning kodaniku rollile poliitikatulemite teadliku tarbijana. Majanduse käsitlemine III kooliastmes keskendub isiklikule majandamisele, ettevõtlusele, riigi majanduse reguleerimisele ja turumajanduse sotsiaalsetele mõjudele.

Ainet käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seostatult. Aine käsitlemisel on oluline koht uurimuslikel õpivõtetel, mille toel omandavad õpilased probleemide seadmise, hüpoteeside sõnastamise, töö plaanimise ja korraldamise, kriitilise mõtlemise ning tulemustetõlgendamise ja esitamise oskused, esitades materjale nii suuliselt kui ka kirjalikult ning kasutades näitlikustamiseks mitmesuguseid visuaalseid vorme ja asjakohasel juhul elusituatsioone (nt demokraatiarakendamine koolis, kodanikualgatus ja vabatahtlik tegevus kodukohas). Aktiivse kodaniku kontseptsioon käsitleb kodanike kaasatust laiemalt, mitte ainult kui hääletamist valimistel. See avardab ka ühiskonnaõpetuse rakendussuuna võimalusi noorte jaoks, kes pole veel hääleõiguslikud (nt koolielu korraldamises, tarbijahariduses, kodanikualgatuses).

Kogu õppes kasutatakse nüüdisaja tehnoloogilisi vahendeid, sh IKT võimalusi, arvestades kasutatava tarkvara legaalsust, interneti ja IT turvariske ning küberkuritegevust (riigiportaal, e-teenused, omavalitsus- ja riigiasutuste kodulehed, teabepäring, õigusaktid internetis).

Õppetegevus

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;

- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvitegevustega tegelda;
- 3) võimaldatakse õppida individuaalselt ja üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) laiendatakse õpikeskkonda: arvutiklass, raamatukogu, kohaliku omavalitsuse ja riigiasutused, ettevõtted, mittetulundusühingud, arhiivid, näitused, muuseumid.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest. Hinnatakse nii õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel. Aineteadmiste ja -oskuste kõrval antakse hinnanguid ka väärtuselistes ning hoiakulistest küsimustes. Väärtuste ja hoiakute hindamist võimaldavad rollimängud, juhtumianalüüsid ning rühmatöö. Hinnanguid andes ja numbriliselt hinnates võetakse aluseks ainekavaga määratud õpitulemused.

Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ja vastavuses õpitulemustega. Aine pakub rohkesti võimalusi mitmekesiseks tööks erinevate allikatega (pildid, skeemid, tabelid, tekstid). Vanuseastmele vastavalt võib lihtsamaid ülesandeid anda mõne fakti või näite leidmiseks ning hinnata ülesande täitmise põhjalikkust ja täpsust. Praktiliste tööde puhul ei hinnata mitte ainult tulemust, vaid ka protsessi käiku. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata.

Õpitulemuste hindamisel kasutatakse sõnalisi hinnanguid ja numbrilisi hindeid. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid. Kooliastme spetsiifilised hindamise vormid ja põhimõtted esitatakse vastava kooliastme lõpus.

Füüsiline õpikeskkond

1. Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus saab rühmatöö tegemiseks mööblit ümber paigutada, on internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus. Õpe sidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool võimaluste piires õpet väljaspool klassi.
2. Kool võimaldab kasutada klassiruumis Eesti Vabariigi põhiseadust, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni ning ÜRO lapse õiguste konventsiooni.
3. Kool võimaldab ainekava eesmärke toetavaid õppematerjale (kontuur- ja seinakaardid, auvised, erialased teatmeteosed, ajalehed ja ajakirjad ning statistilised ja metoodilised materjalid).

Õppe- ja kasvatuseesmärgid II kooliastmes

6. klassi lõpetaja:

- 1) teab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid;
- 2) mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis, märkab probleeme koolis, toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat;
- 3) märkab ning arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks, oskab otsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel;
- 4) teab Eesti riigi valitsemise põhilisi institutsioone, kirjeldab nende ülesandeid (kohalik omavalitsus, Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus) ning nimetab erinevaid riigijuhtimisega seotud ameteid/elukutseid;
- 5) teab, mis on põhiseadus ja teised seadused, miks tuleb seadusi täita; teab, mis on lapse õigused ja vastutus;
- 6) selgitab näidetega, mis on kodanikuühendus, kodanikualgatus ja vabatahtlik töö; põhjendab vabatahtliku töö vajalikkust ning pakub abi abivajajaile; tunneb ära ebaõigluse ja oskab sellele vastu seista;
- 7) mõistab inimeste iseärasusi ning teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on salliv erinevuste suhtes ja valmis koostööks;
- 8) toob näiteid ühiskonna toimimiseks ja arenguks vajalikest elukutsetest ja ettevõtetest ning väärtustab töötamist kui peamist elatusallikat, tunneb oma õigusi ja vastutust omanikuna ja tarbijana ning mõistab, miks erinevais ametis töötamisel eeldatakse erinevaid teadmisi, oskusi ja isiksuseomadusi;
- 9) oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks ning seda kriitiliselt hinnata; esitab oma teadmisi ja seisukohti selgelt ja veenvalt ning suudab neid põhjendada; loob, kasutab ja jagab infot ning väärtustab enda ja teiste autorite tööd;
- 10) teab, et tal on õigus saada abi, ning oskab leida abi ettetulevates elusituatsioonides.

Õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

I teema: Sotsiaalsed suhted (13 tundi)

1. Inimesed meie ümber, kogukonnad; Euroopa riigid ja rahvad; sallivus (7 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid rahvus, riik, võrdõiguslikkus ja sallivus;
- 2) nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone;
- 3) nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid;
- 4) toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ning nende rikkumise kohta Eestis;
- 5) teab ja hoiab kogukonna traditsioone;
- 6) teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus);
- 7) nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis.

Õppesisu

Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm).

Sooline võrdõiguslikkus.

Pere ja suguvõsa. Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond. Koolipere.

Euroopa riigid, Eesti naaberriigid.

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemused	Lõiming
Eestis ja	2	Rahvuslikud ja	Teema illustreerimiseks: rahvusseltside	1. Seletab oma sõnadega ja kasutab	1. Eesti keel ja

<p>õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm). Kultuur rahvusliku identiteedi kandjana</p>		<p>usulised kultuuritraditsioonid. Mõne Eestis elava vähemusrahvuse kultuur. Kohalik kirikukogudus</p>	<p>ja usuühenduste koduleheküljed (nt Eestimaa Rahvuste Ühenduse infolehed http://www.nationalities.ee/, Eesti Kirikute Nõukogu http://www.ekn.ee jne), raamatusari „Rahvused Eestis”, tõsielufilmid sarjast „Etnomosaiik”, kohaliku omavalitsuse kodulehekülj; maailmahariduse portaal http://www.maailmakool.ee</p>	<p>kontekstis mõisteid <i>rahvus, võrdõiguslikkus ja sallivus</i> 2. Nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone. 3. Nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid.</p>	<p>kirjandus: teemad „Rahvaluule“, „Omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus“ 2. Võõrkeeled: teema „Kodu ja lähiümbrus“ all kodu ning koduümbrus 3. Ajalugu: kogukonna identiteedi teke 4. Inimeseõpetus: teema „Suhtlemine teistega“ all eelarvamuste mõju 5. Matemaatika: statistilise materjali kasutamine 6. Läbiv teema: „Kultuuriline identiteet“ <u>Ülekoolilised üritused:</u> Aktused, külalisesinejad, seltsimaja kultuuriüritused (Tarapita esinemised) Emakeelepäev, kodanikupäev, EV aastapäev Jõulujumalateenistus, advendihommikud.</p>
--	--	--	--	---	---

Sooline võrdõiguslikkus	1	Sooline võrdõiguslikkus klassis. Soolised stereotüübid	Sotsiaalministeerium: http://www.sm.ee/tegevus/sooline-vordoiguslikkus.html ; Euroopa Komisjon: http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=418&langId=et	1. Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid <i>sallivus</i> , <i>võrdõiguslikkus</i> . 2. Toob näiteid meeste ja naiste võrdsete õiguste ning nende rikkumiste kohta.	1. Inimeseõpetus: sugudevahelised erinevused, soorollid 2. Ajalugu: soorollide kujunemine ja muutumine 3. Eesti keel, kirjandus: soorollide kujutamine ilukirjanduses <u>ülekooolilised üritused:</u> külalisesinejad
Pere ja suguvõsa. Naabruskonnad maal ja linnas. Sõpruskonnad. Koolipere	2	Ühistegevus ja traditsioonid peres, suguvõsas, koolis, kodukohas	Nimede päritolu; vaba sugupuu tegemise programm GENI (www.geni.com), see on ingliskeelne programm, mida on lihtne kasutada ning mis on ühtlasi sotsiaalne suhtluskeskkond; sugupuu uurimine	Teab ja hoiab kogukonna traditsioone.	1. Inimeseõpetus: kogukonnasisesed suhted 2. Ajalugu: kogukondade kujunemine ja roll 3. Eesti keel, kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduslikes teostes 4. Kunstiõpetus: teema avamine omaloomingus <u>Ülekooolilised üritused:</u> Aktused, kogunemised, perekondlikud tähtpäevad (emadepäev, isadepäev). Jõulud, sõbrapäev. Loovtööd

Euroopa riigid, Eesti naaberriigid	2	Euroopa Liidu liikmesriigid	Euroopa Liitu tutvustavad materjalid (nt „12 lugu Euroopa Liidust” (2006) http://ec.europa.eu/publications/booklet/s/eu_glance/60/index_et.htm , „Ülevaade Euroopa Liidust” (2007) http://ec.europa.eu/publications/booklet/s/eu_glance/69/index_et.htm , Euroopa Liit slaididel http://europa.eu/abc/euslides/index_et.htm ; Euroopa Liidu teemalised õppemängud põhikoolile http://www.springday2010.net/ww/et/pub/spring2010/games_educational_games.htm)	1. Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõistet <i>riik</i> . 2. Nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis. 3. Teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus).	Külalisesinejad 1. Ajalugu: Euroopa tsivilisatsiooni kujunemine 2. Võõrkeeled: teema „Riigid ja nende kultuur“ all Eesti naaberriigid 3. Loodusõpetus ja geograafia: planeet Maa, kaart <u>Ülekoolilised üritused:</u> Inglise ja vene keele ainepäevad Külalisesinejad Comeniuse projekt
------------------------------------	---	-----------------------------	--	---	--

2. Vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja -algatus, koostöö (6 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus;
- 2) nimetab kodukohas tegutsevaid seltsi, klube ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust;
- 3) nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust;
- 4) teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral;
- 5) toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.

Õppesisu

Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus.

Noorteorganisatsioonid.

Eakohased kodanikualgatuse võimalused.

Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõimalused.

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemused	Lõiming
Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus	2	Tutvub valikuliselt ühe ühenduse tegevusega.	Mittetulundusühingute koduleheküljed (nt Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit http://www.ngo.ee/ jne)	1. Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid <i>kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus</i> . 2. Nimetab kodukohas tegutsevaid seltse, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust.	1. Matemaatika: statistilised materjalid 2. Inimeseõpetus: suhted teistega 3. Eesti keel: teema „Kodanikuühiskond ja rahvussuhted“ <u>Ülekoolilised üritused:</u> Kogunemised, aktused, seltsimaja kultuurilised üritused, külalisesinejad, KEAT projekt
Noorte-organisatsioonid	1	Tutvub valikuliselt ühe noorteorganisatsiooni eesmärkide ja tegevusega.	Noorteportaal NIP http://www.nip.ee/ , noorteorganisatsioonid (nt kodutütred http://www.kodutytar.ee/ , skaudid http://www.skaut.ee/ ,	Nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone, kirjeldab nende tegevust ning osaleb neis võimaluse korral.	1. Eesti keel: teema „Mängiv inimene“ 2. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses <u>Ülekoolilised</u>

			ELO http://www.elo.ee/ jne)		<u>üritused:</u> Seltsimaja kultuurilised üritused, külalisesinejad, KEAT projekt
Eakohased kodanikualgatuse võimalused	1		KOV-i koduleheküljed, kohalikud ajalehed	Teab kodukoha kodanikualgatuse ning osaleb neis võimaluse korral.	1. Eesti keel: kodanikuühiskond ja rahvussuhted 2. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 3. Inimeseõpetus: suhted teistega 4. Arvutiõpetus: teema käsitus; veebipõhine algatus, info otsimine 5. Läbiv teema: „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“ <u>Ülekoolilised üritused:</u> Kodanikupäev Külalisesinejad
Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsiooni-võimalused	2	Ühistegevusest tulenev kasu individile ja kogukonnale	KOV-i koduleheküljed, kohalikud ajalehed; http://www.thehungersite.com – võimalus toetada reaalselt	Toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.	1. Eesti keel: teema „Mängiv inimene“ 2. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 3. Inimeseõpetus: suhted teistega 4. Ajalugu: eluolu

					erinevates tsivilisatsioonides 5. Muusika: kollektiivis koos musitseerimine <u>Ülekoollised</u> <u>üritused:</u> Kodanikupäev
--	--	--	--	--	--

II teema: Demokraatia (13 tundi)

1. Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine (8 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid inimõigus, seadus, demokraatia;
- 2) iseloomustab demokraatia põhimõtteid;
- 3) teab ja austab inimõigusi;
- 4) teab, et Eesti on demokraatlik vabariik, nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid;
- 5) teab, mis on kohalik omavalitsus, toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse tegevuse kohta;
- 6) teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta.

Õppesisu

Rahva osalemine ühiskonna valitsemises: arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja saada valitud.

Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus.

VMG õppekava ainevaldkond „Sotsiaalsed“ põhikoolis

Kohalik omavalitsus.

Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon.

Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne).

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemused	Lõiming
Rahva osalemine ühiskonna valitsemises	2	Teised osalusvormid: rahvahääletus, suhtlemine poliitikute ja ametnikega	E-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal http://www.eesti.ee jne); näidisreferendumi või valimiskampaania (-reklaami) korraldamine	1. Seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid <i>demokraatia</i> , <i>valimised</i> . 2. Iseloomustab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid (arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja olla valitud).	1. Ajalugu: demokraatia kujunemine 2. Matemaatika: statistiline materjal 3. Eesti keel: teema „Kodanikuühiskond“ 4. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses <u>Ülekoolilised üritused:</u> Külalisesinejad „Varivalimised“ Kodanikupäev EV aastapäev Koostöö õpilasesindusega
Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus	2	Ühe institutsiooni ülesanded ja struktuur	Riigiasutuste kodulehed (nt Haridus- ja Teadusministeerium http://www.hm.ee/ , Riigikogu http://www.riigikogu.ee/ , Vabariigi President http://www.president.ee/et/ jne)	1. Teab, et Eesti on demokraatlik vabariik. 2. Nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi ning kohtu peamisi ülesandeid.	Ajalugu: erinevad riigiinstitutsioonid ajaloo vältel <u>Ülekoolilised üritused:</u> Külalisesinejad Kodanikupäev
Kohalik omavalitsus	1	Kodukoha probleemid, analüüs, ettepanekud	Õppekäik KOVi või kohtumine KOVi	1. Teab, mis on kohalik omavalitsus, ning toob	1. Loodusõpetus: asula elukeskkonnana

			esindajatega	näiteid oma valla/linna omavalitsuse kohta.	2. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 3. Kunstiõpetus: teema avamine omaloomingus <u>Ülekoolilised üritused:</u> Külalisesinejad Kodanikupäev EV aastapäev
Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon	1	Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (PGS) õpilase, õpetaja, lapsevanema õigustest ning kohustustest	Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus	1. Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõistet <i>seadus</i> . 2. Teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, ning toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta.	1. Inimeseõpetus: seaduskuulekus 2. Ajalugu: seaduste teke ja roll 3. Eesti keel: väärtus ja kõlblus 4. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses, seaduse tõlgendamine <u>Ülekoolilised üritused:</u> Külalisesinejad Kodanikupäev Kodukorra tutvustamine
Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne)	2	Inimõiguste universaalsus. Lapse õigused. ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon (dokumenti ei õpita)	ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon; lapse õiguste konventsioon	1. Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõistet <i>inimõigus</i> . 2. Nimetab ja austab inimõigusi.	1. Inimeseõpetus: tervisekasvatus 2. Ajalugu: inimese õiguslik seisund ja kaitse 3. Eesti keel: teema „Kodus ja koolis“ 4. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses

					<u>Ülekoolilised üritused:</u> Külalisesinejad Kodanikupäev EV aastapäev Aktused, kogunemised
--	--	--	--	--	---

2. Koolidemokraatia, lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas (5 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis;
- 2) toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat;
- 3) tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, teab õiguste ja vastutuse tasakaalu.

Õppesisu

Õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses.

Kooli sisekord (kodukord).

Lapse õigused (õigus haridusele, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal.

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemused	Lõiming
Õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses	2	Mõne tegevuse praktiline korraldamine koolis	Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, õpilasmavalitsusi käsitlevad kodulehed (nt Eesti Õpilasesinduste Liit http://www.escu.ee/ jne); oma kooli õpilasesindusega	1. Kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis. 2. Märkab ning arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja	1. Eesti keel: teema „Kodus ja koolis“ 2. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses <u>Ülekoolilised üritused:</u>

			kohtumine, õpilaskoosoleku korraldamine	kokkulepeteks.	Õpilasmavalitsusega koostöö (erinevad ÕE üritused, koosolekud) Aktused, kogunemised
Kooli sisekord (kodukord)	1		Ettepanekute esitamine oma kooli kodukorra eeskirja täiendamiseks ja muutmiseks	Toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat.	1. Inimeseõpetus: suhtlemine teistega, konfliktide lahendamine 2. Kirjandus: Teabetekst <u>Ülekoolilised üritused:</u> Aktused, kogunemised Kodanikupäev
Lapse õigused (õigus saada haridust, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal	2	Teised lapse õigused (valikuliselt)	Lapse õiguste konventsioon, noorte abitelefoni (nt Lasteabi telefon 116 111 jne)	1. Tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu ning on viisakas, sõbralik ja väärikas. 2. Oskab otsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel.	1. Inimeseõpetus: teema „Turvalisus ja riskikäitumine“ all õnnetusjuhtumite ennetamine, abi kutsumine 2. Eesti keel: teema „Kodus ja koolis“ 3. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses <u>Ülekoolilised üritused:</u> Õpilasmavalitsusega koostöö (erinevad ÕE üritused, koosolekud)

					Aktused, kogunemised Kodanikupäev
--	--	--	--	--	---

III teema: Töö ja tarbimine (9 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel;
- 2) teab, kuidas raha teenitakse ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma aega plaanida;
- 3) teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid;
- 4) iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed ja ametid;
- 5) selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale;
- 6) oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ning tunneb tarbija õigusi.

Õppesisu

Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine.

Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe. Elukutsed ja ettevõtted kodukohas.

Teadlik, säästev tarbimine. Töökultuur ja tööeetika.

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemused	Lõiming
Aja ja kulutuste paneerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine	3	Pangateenused (SMS-laenud)	Raha planeerimine (nt tarbijaveeb http://www.minuraha.ee jne), statistilised andmebaasid (nt	1. Teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel. 2. Oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha	1. Inimeseõpetus: teema „Tervislik eluviis“ juures päevaplaani koostamine

			Statistikaameti kodulehekülg http://www.stat.ee/ jne)	piires ning oma aega planeerida. 3. Teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid.	2. Matemaatika: kulude planeerimine, kell ja kalender 3. Eesti keel: väärtused ja kõlblus 4. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 5. Tehnoloogiaõpe: töömaailm <u>Ülekoolilised</u> <u>üritused:</u> Külalisesinejad
Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe. Elukutsed ja ettevõtted kodukohas. Töökultuur ja tööeetika	3	Innovatsioon ettevõtluses, ettevõtete sulgemine. Kutsevalik. Hariduse osa karjääri kujundamisel	Kodukohas tegutsevate ettevõtete koduleheküljed; elukutsevalikut hõlbustavad lehed (nt Rajaleidja http://www.rajaleidja.ee/ jne)	1. Iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed. 2. Selgitab, miks on ühiskonna toimimiseks vaja erinevaid elukutseid. 3. Väärtustab enda ja teiste tööd.	1. Inimeseõpetus: terviseõudud 2. Eesti keel: väärtus ja kõlblus 3. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 4. Võõrkeeled: teema „Kodu ja lähiümbrus“ all pereliikmete ametid, teema „Igapäevaelu, õppimine ja töö“ all ametid 5. Ajalugu: tööjaotus ühiskonnas 6. Kunstiõpetus: teema avamine omaloomingus

					7. Tööõpetus: töökultuur, tööohutus <u>Ülekoolilised</u> <u>üritused:</u> Külalisesinejad
Teadlik, säästev tarbimine	3	Kaupade ja pakendite korduskasutus	Tarbimisega seotud kodulehed (nt Eesti Tarbijakaitse Liit http://www.tarbijakaitse.ee/ , elektrooniline tarbija- ja pakendiinfo http://www.envir.ee/999 jne)	1. Oskab lugeda tooteinfot ja teab, kuhu kaebustega pöörduda. 2. Tunneb tarbija õigusi.	1. Inimeseõpetus: teema „Keskkond ja tervis“ all keskkonna turvalisus 2. Loodusõpetus: asula elukeskkonnana 3. Eesti keel: teema „Keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng“ 4. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 5. Võõrkeeled: teema „Igapäevaelu, õppimine ja töö“ all poeskäik 6. Kunst: ohutusnõuded, teema avamine omaloomingus 7. Tööõpetus: tootmise mõju keskkonnale <u>Ülekoolilised</u> <u>üritused:</u>

Hindamine

Ühiskonnaõpetuse õpitulemusi hinnates lähtutakse õppekava üldosas ning teistes hindamist reguleerivate õigusaktide hindamiskäsitlusest. Õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade ühiskonnaõpetuse õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks.

Hinnatakse nii teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekava taotletavate õpitulemustele. Aineteadmiste ja -oskuste kõrval antakse hinnanguid ka väärtuselistes ning hoiakulistest küsimustes. Väärtuste ja hoiakute hindamist võimaldavad rollimängud, juhtumianalüüsid ning rühmatöö.

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ja vastavuses õpitulemustega. Aine pakub rohkesti võimalusi mitmekesiseks tööks erinevate allikatega (pildid, skeemid, tabelid, tekstid). Vanuseastmele vastavalt võib lihtsamaid ülesandeid anda mõne fakti või näite leidmiseks ning hinnata ülesande täitmise põhjalikkust ja täpsust. Praktiliste tööde puhul ei hinnata mitte ainult tulemust, vaid ka protsessi käiku. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata.

Õpitulemuste hindamisel kasutatakse sõnalisi hinnanguid ja numbrilisi hindeid. Õpilasele antakse teada, mida ja millal hinnatakse ning milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid.

Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Jälgitakse teadmiste (sõnavara, mõisted) ja oskuste tasakaalu.

Projektülesannete hindamisel jälgitakse ka töö valmimise protsessi (andmete kogumine, selekteerimine, analüüsimine, töö vormistamine, klassis ettekandmine), mitte ainult lõpptulemust.

Kirjalik arutus, kirjeldus. Esialgu kirjutatakse soovitavalt etteantud märksõnade abil. Hinnatakse töö vastavust teemale, orienteerumist ajas, töö loogilist ülesehitust, märksõnade õiget kasutust. Oluline on oma arvamuse põhjendamine. Õigekirja vead parandatakse, kuid ei arvestata.

Kirjelduse ja lühijutu soovituslik hindamismudel (18 punkti):

	Vormistus	Teemakohasus	Orienteerumine ajas	Ülesehitus	Märksõnade kasutamine/ arv/ lausete faktid	Arvamuse põhjendamine
3	Töö on vormistatud korrektset	Töö tervikuna vastab teemale.	Ajastut on kirjeldatud täpselt. Õpilane orienteerub ajas.	Töö on ülesehitatud loogiliselt.	Kõik märksõnad on avatud ja neid on kasutatud õiges kontekstis. Tekst on nõuetekohase pikkusega Faktiviigi ei esine.	Arvamus on avaldatud ja põhjendatud arusaadavalt.
2	Töö vormistuses esinevad väiksed puudused, ebatäpsused	Töö ei vasta täies ulatuses teemale. Väike kõrvalekalle.	Õpilane orienteerub ajastus, kuid esinevad mõned väiksed ebatäpsused (ajab segamini sündmuste toimumise järjekorra)	Töös esineb ebatäpsusi ülesehituses, tekstiosa on puudu.	Märksõnad on osaliselt avatud ja kasutatud õiges kontekstis. Tekstipikkus on rohkem kui pool. Esinevad üksikud faktivead.	Seisukoht on avaldatud, kuid seda pole piisavalt põhjendatud.
1	Töö vormistuses esinevad puudused	Enamus tööst ei vasta nõuetele. Kõrvalekalded teemast.	Enamus tööst ei vasta ajastule (lisab mõne sündmuse, mis ei toimunud käsitletavas ajas)	Tööl tervikuna puudub loogiline ülesehitus. Töös on üksikuid seostatud mõtteid.	Märksõnadest on avatud ja kasutatud õiges kontekstis pooled. Tekstipikkus on alla poole. Pooled faktidest on	Esitatud on ainult seisukoht. Arvamus ja põhjendus ei ühti.

0	Töö vormistus ei vasta nõuetele. Plagiaat.	Töö ei vasta teemale.	Õpilane kirjeldab vale ajajärku	Töös puudub loogiline ülesehitus. Esitatud tekst on seosesetu	õiged. Rohkem kui pooled märksõnad on tekstis avamata. Tekstipikkus on lühem kui pool. Eksitud on rohkem kui pooltes faktides.	Nii seisukoht kui ka selle põhjendus on esitamata.
---	--	-----------------------	---------------------------------	---	---	--

Infoallikatega töötades analüüsitakse lisaks allika sisule allika usaldusväärsust informatsiooni edasikandmisel.

Pildi- või fotoülesande puhul hinnatakse probleemi/situatsiooni äratundmist, kontekstiga seostamist ning iseloomustamist.

Kaardiülesandes kontrollitakse kaardilt informatsiooni leidmist ning kaardile kandmist.

Hindamise süsteemi töötab oma klassi jaoks välja aineõpetaja ise. Õpetaja otsustab, missugune on kontrolltööde ja muude hinnete osakaal kokkuvõtva hinde panemisel. Hindamissüsteemi tutvustab vastava õppeaine õpetaja õppetrimestri algul. Õppetrimestri õpitulemuste omandamist kontrollivate kontrolltööde aeg kavandatakse kooskõlastatult teiste õppeainete õpetajatega ja kantakse e-kooli kontrolltööde plaani.

Teadmiste ja oskuste hindamisel kasutatakse hindeid viiepallisüsteemi ja kujundavat hindamist.

Kujundava hindamisena mõistetakse õppe kestel toimuvat hindamist, mille käigus analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist, antakse tagasisidet õpilase seniste tulemuste ning vajakajäämistele kohta, innustatakse ja suunatakse õpilast edasisel õppimisel ning kavandatakse edasise õppimise eesmärgid ja teed. Kujundav hindamine keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. See kirjeldab õpilase tugevaid külgi ja vajakajäämist ning sisaldab ettepanekuid edaspidisteks tegevusteks, mis toetavad õpilase arengut. Õpetaja töötab välja vastavad kriteeriumid.

Viiepallisüsteemis hinnatavate kirjalike tööde kriteeriumid:

5	Hindega «5» («väga hea») hinnatakse suulist vastust (esitust) ja kirjalikku tööd (edaspidi õpitulemus), kui see on täiel määral ainekava nõuetele vastav. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindegaga «5», kui õpilane on saanud 90–100% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.
4	Hindega «4» («hea») hinnatakse õpitulemust, kui see on üldiselt ainekava nõuetele vastav, kuid pole täielik või esineb väiksemaid eksimusi. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindegaga «4», kui õpilane on saanud 75–89% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.
3	Hindega «3» («rahuldav») hinnatakse õpitulemust, kui see on üldiselt ainekava nõuetele vastav, kuid esineb puudusi ja vigu. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindegaga «3», kui õpilane on saanud 50–74% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.
2	Hindega «2» («puudulik») hinnatakse õpitulemust, kui see on osaliselt ainekava nõuetele vastav, esineb olulisi puudusi ja vigu. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindegaga «2», kui õpilane on saanud 20–49% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.
1	Hindega «1» («nõrk») hinnatakse õpitulemust, kui see ei vasta ainekava nõuetele. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindegaga «1», kui õpilane on saanud 0–19% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.

Kui õpilase teadmisi on hinnatud hindegaga „2“, „1“ või on hinne jäänud välja panemata („x“), on õpilasel võimalus 10 õppepäeva jooksul saada konsultatsiooni ja järele vastata vastavalt aineõpetaja konsultatsiooni- ja vastamisaegadele.

Kui hindamisel tuvastatakse kõrvalise abi kasutamist või mahakirjutamist õpilase poolt, võib selle töö tulemust hinnata hindegaga „1“, ka tegemata tööd võib hinnata hindegaga „1“.

Trimestrihinne pannakse välja õppe trimestri lõpul antud õppe trimestri jooksul saadud hinnete alusel. Iga hinde väärtus sõltub tehtud tööde raskusastmest, mille määrab aineõpetaja (e-koolis on olulisemad tööd märkida kontrolltööna). Kui õpilane on saanud trimestrihindeks „1“, „2“ või on hinne jäänud välja panemata, on õpilasel võimalus kokkuleppel aineõpetajaga võlgnevus likvideerida.

Aastahinne pannakse välja antud õppeaasta jooksul saadud trimestrihinnete alusel enne õppeperioodi lõppu.

Hindamisprotseduuri oluliseks osaks on töötulemuste analüüs ja vajaduse korral hinnete põhjendamine.

Õppe- ja kasvatusesmärgid III kooliastmes

9. klassi lõpetaja:

- 1) teab demokraatia toimimise põhimõtteid ning toob näiteid nende rakendamise kohta; toimib demokraatia põhimõtteid arvestades; on orienteeritud enesearendamisele;
- 2) määratleb ja tunnetab end oma kogukonna ja Eesti ühiskonna liikmena, vastutustundliku kodanikuna Eesti Vabariigis, Euroopa Liidus ning maailmas;
- 3) teab ja järgib inimõigusi, märkab nende rikkumist ning kaitseb inimõigusi, tunnustab erinevaid inimrühmi võrdselt väärtuslikuna ja käitub sallivalt;
- 4) tunneb Eesti riigi põhiseadust ja ülesehitust ning halduskorraldust; oskab suhelda riigi- ja omavalitsusasutustega; oskab leida ja kasutada vajalikku õigusakti; järgib seadusi; kasutab kodanikuühiskonna tegutsemisvõimalusi; selgitab näidete kaudu vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärke;
- 5) tunneb Euroopa Liidu ülesehitust ja väärtusi ning nimetab liikmesriike; nimetab teisi rahvusvahelisi organisatsioone ja selgitab nende tegevuse eesmärke;
- 6) selgitab üksikisiku, ettevõtja ja riigi rolli majanduses; teab, mis on avalik ja erasektor; teab maksustamise eesmärke ning üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega;
- 7) kaalub oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma võimetest, huvidest, teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning valikuid väliselt mõjutavatest teguritest;
- 8) hindab ressursside piisavust ning tarbib säästlikult; tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana;
- 9) oskab leida vajalikku teavet ja vahendeid; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid, arvestab autoriõiguste kaitset;
- 10) teab, mis on üleilmastumine, ja toob näiteid üleilmastumise mõjude kohta majandusele, kultuurile, keskkonnale jne;
- 11) teab riigi juhtimis- ja haldusstruktuuride ameteid/elukutseid ning nende töö sisu ja arutleb selle üle, mis on olulised eeldused selle töö tegemiseks; valdab ülevaadet riigiteenistujaks kujunemise ja õppimise võimalustest.

VMG õppekava ainevaldkond „Sotsiaalsed“ põhikoolis

Õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

I teema: Ühiskond ja sotsiaalsed suhted (22 tundi)

1. Meedia ja teave (7 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam, intellektuaalomandi kaitse (plagiaat);
- 2) iseloomustab näidete varal avaliku ja eraelu piiride seadmist ning ületamist;
- 3) avaldab arvamust ajakirjanduses käsitletavate probleemide kohta; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks;
- 4) teab reklaami funktsioone ja liike;
- 5) tunneb ja austab autori õigusi ning vastutust; viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt.

Õppesisu

Raamatukogu, internet.

Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne.

Kommunikatsioonieetika, avaliku ja eraelu piir.

Turunduskommunikatsiooni funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne.

Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine. Plagieerimine.

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemused	Lõiming
Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine	2	Kommunikatsiooni-vabaduse piiramine (ajakirjandus ja võrgukeskkonnad, legaalsed ja tehnoloogilised piirangud).	Oma kooli leht, kohalikud ja üleriigilised ajalehed, ajalehtede elektroonilised väljaanded (nt Postimees	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>avalik arvamus</i> ,	1. Eesti keel: meediatekstide kommenteerimine 2. Võõrkeeled: teema

probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meeelahutus jne. Teabe tõlgendamine ja kriitiline analüüs; fakti ja arvamuse eristamine Raamatukogu, internet		Avaliku elu tegelased. Kuidas meedia loob staare?	www.postimees.ee jne), „Meediaõpetus üldhariduskoolis. Õpetaja käsiraamat” (2004), tuntumad otsingumootorid (nt Google, Neti jne), kooliga seotud infoportaalid (nt Miksike http://www.miksike.ee/ , Koolielu www.koolielu.ee jne), Interneti-põhised teatmeteosed (nt Wikipedia), noorteportaalid (nt http://www.kuut.ee/), suhtluskeskkonnad (nt Rate, Twitter jne); e-raamatukogud (nt ESTER), muusika ja video vahetuskeskkonnad (nt YouTube jne)	<i>ajakirjandusvabadus.</i> 2. Analüüsib ühe teema meediakäsitlust ning kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid. 3. Orienteerub Eesti meediasüsteemis, suudab informatsiooni kriitiliselt hinnata ja kasutada. 4. Arutleb meedia rolli üle ühiskonnas eakohaseid näiteid kasutades.	„Vaba aeg“ all erinevad meedia vahendid ja reklaam, kirjandus 3. Arvutiõpetus: veebipõhine meedia 3. Läbiv teema: „Teabekeskond“ <u>Ülekoolilised üritused:</u> Emakeelepäev Külalisesinejad Kooli kodulehel teabe edastamine
Kommunikatsiooni- eetika, avaliku ja eraelu piir; suhtlemiskultuur	2	Avaliku ja eraelu piirid, poolavalik sfäär	Oma kooli leht, kohalikud ja üleriigilised ajalehed, ajalehtede elektroonilised väljaanded (nt Postimees www.postimees.ee jne), autoriõiguse seadus, „Meediaõpetus üldhariduskoolis. Õpetaja käsiraamat” (2004), kooliga seotud infoportaalid (nt Miksike	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>avalik elu, eraelu, kommunikatsioonieetika.</i> 2. Tunneb autori (ka enda kui autori) õigusi ja vastutust erinevates suhtluskogukondades.	1. Eesti keel: suuline ja kirjalik suhtlus 2. Inimeseõpetus: inimestevahelised suhtled 3. Muusikaõpetus: muusikavahetus-programmid internetis, autoriõigused 4. Kunstiõpetus:

			http://www.miksike.ee/ , Koolielu www.koolielu.ee jne), noorteportaalid (nt http://www.kuut.ee/), suhtluskeskkonnad (nt Rate jne); ajakirjaniku eetikakoodeks (http://www.eal.ee), muusika ja video vahetuskeskkonnad (nt YouTube jne)		autoriõigused, sümbolid <u>Ülekoolilised</u> <u>üritused:</u> Kooli kodulehel teabe edastamine
Turundus- kommunikatsioon, selle funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne. Meediamajanduse põhitõed (sisu ja reklaami vahetamine, tulud ja kulud meedias)	1	Turundus-kommunikatsiooni reguleerimine (reklaamiseadus, ringhäälinguseadus jne). Kaubamärgid, patendid	Oma kooli leht, kohalikud ja üleriigilised ajalehed, ajalehtede elektroonilised väljaanded (nt Postimees www.postimees.ee), autorikaitse seadus, „Meediaõpetus üldhariduskoolis. Õpetaja käsiraamat” (2004), noorteportaalid (nt http://www.kuut.ee/), suhtluskeskkonnad (nt Rate jne); ajakirjaniku eetikakoodeks (http://www.eal.ee), muusika ja video vahetuskeskkonnad (nt YouTube jne)	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>reklaam</i> , <i>valimisreklaam</i> , <i>sotsiaalreklaam</i> , <i>kommertsreklaam</i> , <i>tootepaigutus</i> . 2. Eristab infovoost reklaami erinevaid liike ja mõistab nende suhtluseesmärki.	1. Eesti keel: reklaamtekstid 2. Võõrkeeled: teema „Vaba aeg“ all erinevad meedia vahendid ja reklaam 3. Matemaatika: tulude ja kulude arvutamine, andmete teisendamine 4. Arvutiõpetus- veebipõhine meedia <u>Ülekoolilised</u> <u>üritused:</u> Külalisesinejad Kooli kodulehel teabe edastamine, ürituste reklaam „Varivalimised“
Autoriõigused ja - vastutus, teoste	2	Autoriõigused: teke ja kuuluvus. Põhiõigused ja	Oma kooli leht, kohalikud ja üleriigilised ajalehed,	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis	1. Eesti keel: viitamisreeglid

<p>kasutamine: viitamine, tsiteerimine, allalaadimine. Plagieerimine</p>		<p>kaasnevad õigused. Kaubamärgid, patendid, nende kaitsmise vajadus. Õpilase autoriõigus</p>	<p>ajalehtede elektroonilised väljaanded (nt Postimees www.postimees.ee), autorikaitse seadus, „Meediaõpetus üldhariduskoolis. Õpetaja käsiraamat” (2004), kooliga seotud infoportaalid (nt Miksike http://www.miksike.ee/, Koolielu www.koolielu.ee jne), Interneti-põhised teatmeteosed (nt Wikipedia), noorteportaalid (nt http://www.kuut.ee/), suhtluskeskkonnad (nt Rate jne), ajakirjaniku eetikakoodeks (http://www.eal.ee); e-raamatukogud (nt ESTER), muusika ja video vahetuskeskkonnad (nt YouTube jne); intellektuaalomandi kohta käiv info (nt http://www.autor.ee/est jne)</p>	<p>mõistet <i>plagiaat</i>. 2. Kasutab töid vormistades nõuetekohast viitamist ja tsiteerimist.</p>	<p>2. Kirjandus: autorsus 3. Kunstiõpetus: autoriõigused 4. Muusikaõpetus: autoriõigused 5. Arvutiõpetus: autoriõigused <u>Ülekoolilised üritused:</u> Omaloomingu esitlemine erinevatel näitustel, üritustel</p>
--	--	---	---	---	---

2. Ühiskonna sotsiaalne struktuur (6 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus;
- 2) märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi;
- 3) väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust;
- 4) väärtustab soolist võrdõiguslikkust;
- 5) mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega.

Õppesisu

Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm.

Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalne sidusus. Sotsiaalne tõrjutus.

Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus.

Väärtused ja identiteedid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid.

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemused	Lõiming
Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm	2	Omistatud ja omandatud staatus	Rahvusseltside ja usuühenduste koduleheküljed (nt Eestimaa Rahvuste Ühenduse infolehed http://www.nationalities.ee/ , Eesti Kirikute Nõukogu http://www.ekn.ee jne), raamatusari „Rahvused Eestis”, tõsielufilmid sarjast „Etnomosaiik”, sidususega tegelevad organisatsioonide	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>sotsiaalsed erinevused</i> , <i>identiteet</i> . 2. Märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab	1. Inimeseõpetus: erinevad sotsiaalsed rühmad 2. Geograafia: teema „Pinnamood“ all inimeste elu ja majandustegevus erineva pinnamoega

			<p>koduleheküljed (nt Eesti koostöö Kogu http://www.kogu.ee jne), Eesti inimarengu aruanded, soolise võrdõiguslikkusega seotud elektroonilised materjalid (nt Sotsiaalministeeriumi kodulehel http://www.sm.ee/index.php?id=98 jne), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekülg http://www.stat.ee/ jne)</p>	<p>nende põhjusi. 3. Väärtustab soolist võrdõiguslikkust.</p>	<p>aladel 3. Matemaatika: statistilise materjali analüüs 4. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 5. Võõrkeeled: teema „<i>Vaba aeg</i>“ all kultuuriline mitmekesisus <u>Ülekoolilised üritused:</u> Külalisesinejad Kodanikupäev</p>
<p>Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalne sidusus. Sotsiaalne tõrjutus</p>	<p>1</p>	<p>Sotsiaalne mobiilsus. Staatus. Erinevuste olemus ja põhjused</p>	<p>Sidususega tegelevate organisatsioonide koduleheküljed (nt Eesti Koostöö Kogu http://www.kogu.ee jne), Eesti inimarengu aruanded, soolise võrdõiguslikkusega seotud elektroonilised materjalid (nt Sotsiaalministeeriumi kodulehel http://www.sm.ee/index.php?id=98 jne), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekülg http://www.stat.ee/ jne)</p>	<p>1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus</i>. 2. Väärtustab sotsiaalset sidusust.</p>	<p>1. Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine. 2. Geograafia: teema „Euroopa ja Eesti rahvastik“ all rahvastiku sooline ja vanuseline koosseis ning rahvastiku vananemine; teema „Euroopa ja Eesti asustus“ all linnastumisega seotud probleemid 3. Matemaatika: statistika</p>

					kasutamine 4. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses <u>Ülekoolilised üritused:</u> Külalisesinejad Kodanikupäev ÕE koostöö
Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus	1	Erivajadustega inimesed. Sallivus. Sallivuse piirid. Nulltolerants. Stereotüübid	Eesti inimarengu aruanded, soolise võrdõiguslikkusega seotud elektroonilised materjalid (nt Sotsiaalministeeriumi kodulehel http://www.sm.ee/index.php?id=98 jne), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti koduleheküljel http://www.stat.ee/ jne); sidususega tegelevate organisatsioonide koduleheküljed (nt Eesti Koostöö Kogu http://www.kogu.ee jne)	Väärtustab sotsiaalset õiglust.	1. Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine 2. Ajalugu: võitlus võrdõiguslikkuse eest 3. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses <u>Ülekoolilised üritused:</u> Külalisesinejad Kodanikupäev ÕE üritused (koostöö)
Väärtused ja identiteedid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid	2	Üleilmastumise roll mitmekultuurilisuse kujunemisel. Vastastikune sõltuvus ja koosmõju ühiskonnas	Eesti inimarengu aruanded, soolise võrdõiguslikkusega seotud elektroonilised materjalid (nt Sotsiaalministeeriumi kodulehel http://www.sm.ee/index.php?id=98 jne), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti koduleheküljel http://www.stat.ee/ jne), sidususega	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet <i>mitmekultuurilisus</i> . 2. Mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride	1. Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine 2. Geograafia: teema „Rahvastik“ all erinevad rassid ja rahvad 3. Kirjandus: teema

			tegelevate organisatsioonide koduleheküljed (nt Eesti Koostöö Kogu http://www.kogu.ee jne), integratsiooniga tegelevad asutused (nt Integratsiooni Sihtasutus http://www.meis.ee/ jne), maailmahariduse portaal http://www.maailmakool.ee	esindajatega.	käsitlemine ilukirjanduses 4. Võõrkeeled: teema „Vaba aeg“ all kultuuriline mitmekesisus 5. Ajalugu: äärmuslikud liikumised, seisuslik ühiskond, kolonialism 6. Kunst: teema avamine omaloomingus 7. Muusika: mitmekultuurilisus 8. Läbiv teema: „Väärtused ja kõlblus“ <u>Ülekoolilised üritused:</u> Külalisesinejad Kodanikupäev ÕE üritused
--	--	--	--	---------------	--

3. Ühiskonna institutsiooniline struktuur – avalik sektor, tulundus- või äri sektor, kolmas sektor (3 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, äri sektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus;
- 2) selgitab ühiskonna sektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas;
- 3) teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi.

Õppesisu

Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused).

Erasektor kui kasumile suunatud sektor.

Kolmas sektor kui mittetulundussektor. Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused.

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemused	Lõiming
Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused)	1	Sektorite vastastikune seotus ja partnerlus. Poliitika ja avaliku halduse mõisted	Riigiasutuste kodulehed (nt Haridus- ja Teadusministeerium http://www.hm.ee/ , Riigikogu http://www.riigikogu.ee/ , Vabariigi President http://www.president.ee/et/jne)	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>avalik sektor, avalik-õiguslik asutus, riigiasutus</i> . 2. Selgitab avaliku sektori spetsiifikat ja rolli ühiskonnas.	1. Ajalugu: riikluse kujunemine ja areng 2. Matemaatika: statistiliste andmete kasutamine <u>Ülekoolilised üritused:</u> külalisesinejad
Erasektor kui kasumile suunatud	1	Ettevõtlus avalikus ja erasektoris	Eestis asuvate ettevõtete kodulehed (nt Kalev	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis	Geograafia: rahvusvaheline ja

VMG õppekava ainevaldkond „Sotsiaalsed“ põhikoolis

sektor			http://www.kalev.eu/ jne), Eesti Tööandjate Keskliit http://www.tooandjad.ee/	mõisteid <i>erasektor</i> , <i>eraettevõte</i> . 2. Selgitab erasektori spetsiifikat ja rolli ühiskonnas.	Eesti majandus <u>Ülekoolilised</u> <u>üritused</u> : külalisesinejad
Kolmas sektor kui mittetulundussektor. Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused	1	Majandustegevus kolmandas sektoris kui vahend eesmärkide saavutamiseks	Mittetulundusühingute koduleheküljed (nt Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit http://www.ngo.ee/ jne), vabatahtlike tööd tutvustavad materjalid (nt http://www.vabatahtlikud.ee/ jne)	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>mittetulundussektor</i> , <i>sihtasutus</i> . 2. Teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi ning oskab neid kasutada.	1. Ajalugu: rahvuslik ärkamisaeg 2. Geograafia: rahvastik 3. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 4. Inimeseõpetus: altruism <u>Ülekoolilised</u> <u>üritused</u> : Külalisesinejad Kodanikupäev

4. Ühiskonnaliikmete õigused (6 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid inimõigused, põhiõigused;
- 2) tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid;
- 3) kirjeldab õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost;

4) tunneb riske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust otsida abi.

Õppesisu

Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel. Inimõiguste rikkumise ärahoidmine. Vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm.

Põhiõigused; sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused.

Lapse õigused, kohustused ja vastutus. Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne ekspluaterimine jm. UNICEFi tegevus.

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemused	Lõiming
Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel. Inimõiguste rikkumise ärahoidmine. Vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm	2	Inimõiguste kujunemise ajaloost	Tähtsamad inimõigustealased dokumendid (nt ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon, Euroopa Nõukogu inimõiguste konventsioon jne); Eesti Vabariigi põhiseadus; lapse õiguste konventsioon	1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet <i>inimõigused</i> , 2) tunneb inimõigusi 3) kirjeldab õiguste ja kohutuste, vabaduse ja vastutuse seost; 4) tunneb riske, oskab vältida ohte ja teab, kust otsida abi	1. Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine 2. Ajalugu: ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon, inimsusevastased kuriteod 3. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses <u>Ülekoolilised üritused</u> Kodanikupäev „Varivalimised“ Külalisesinejad
Põhiõigused; sotsiaal-	2	Rahvusvaheliste organisatsioonide roll	Tähtsamad inimõigustealased dokumendid (nt ÜRO inimõiguste	Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet	1. Inimeseõpetus: inimene ja

majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused		inimeste põhiõiguste tagamisel. Inimõiguste ja humanitaarõiguse seos	üldeklaratsioon, Euroopa Nõukogu inimõiguste konventsioon jne); Eesti Vabariigi põhiseadus; ICRC rahvusvaheline humanitaarõigus; vastused teie küsimustele; Eesti Punane Rist, http://www.icrc.org/eng/war/index.jsp	<i>põhiõigused</i>	sotsiaalne käitumine 2. Ajalugu: põhiseaduslikud tekstid, rahvusvaheliste organisatsioonide tegevus 3. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses; põhiseaduse lugemine ja tõlgendamine <u>Ülekoolilised üritused</u> Kodanikupäev EV aastapäev „Varivalimised“ Külalisesinejad
Lapse õigused, kohustused ja vastutus	1		Lapse õiguste konventsioon, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon; noorte abitelefoniid (nt Lasteabi telefon 116 111 jne)	1. Tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid. 2. Kirjeldab õiguste ja kohustuste ning vabaduse ja vastutuse seost. 3. Tunneb riske, oskab vältida ohte ja teab, kust otsida abi	1. Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine 2. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses <u>Ülekoolilised üritused</u> Kodanikupäev Külalisesinejad

					Aktused, kogunemised
Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne eksploatatsioon, jm. UNISEFi tegevus	1	Inimkaubanduse tagajärjed ühiskonnale (traumad, haigused jm). Ohvriabi	Lapse õiguste konventsioon, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon, „Inimkaubanduse ennetamine: metodoloogia tööks noortega” (2005); noorte abitelefoniid (nt Lasteabi telefon 116 111 jne)	1. Tunneb riske ja oskab vältida ohte. 2. Teab, kust otsida abi. 3. Tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid.	1. Inimeseõpetus: turvalisus ja riskikäitumine 2. Ajalugu: orjakaubandus, ÜRO ülddeklaratsioon, UNICEF 3. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses <u>Ülekoolilised üritused</u> Kodanikupäev Külalisesinejad

II teema: Riik ja valitsemine (16 tundi)

1. Demokraatia (3 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *demokraatia*, *autokraatia*, *totalitarism*; *võimude lahusus ja tasakaal*, *õigusriik*, *kodanikuõigused*, *kodanikuvabadused*, *kodanikuühiskond*, *kodanikualgatus*;
- 2) selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises;

- 3) tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igauhe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi;
- 4) eristab demokraatiat ja autokraatiat, võrdleb demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni;
- 5) selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid.

Õppesisu

Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused.

Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal.

Õigusriik. Kodanikuvabadused ja -õigused.

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemused	Lõiming
Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused	1	Ohud demokraatiale	Õpetaja käsiraamatud (nt „Inimene ja ühiskond“), kaart, kontuurkaart, ajakirjanduses ilmunud teemakohased artiklid, teemakohased filmid jm	1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus</i> ; 2) selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises; 3) tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igauhe võrdsust seaduse ees);	1. Ajalugu: demokraatia ja diktatuuri võrdlus 2. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses <u>Ülekoolilised üritused</u> Kodanikupäev (demokraatiapäev) Varivalimised Külalisesinejad ÕE üritused (koostöö):

				käitub demokraatia põhimõtete järgi; 4) eristab demokraatiat ja autokraatiat, võrdleb demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni	
Demokraatliku valitsemise põhihooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus ning võimude lahusus ja tasakaal	1	Monarhia ja vabariik. Presidentaalne ja parlamentaarne demokraatia	E-riik (nt Riigiportaal http://www.eesti.ee jne); Eesti Vabariigi põhiseadus	1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus</i> ; 2) selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises; 3) tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igaühe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi; 4) eristab demokraatiat ja autokraatiat, võrdleb demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna	1. Ajalugu: ühiskonnateooriate areng ja rakendumine 2. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 3. Matemaatika: statistiliste materjalide kasutamine <u>Ülekoolilised üritused</u> Kodanikupäev (demokraatiapäev) Varivalimised Külalisesinejad ÕE üritused (koostöö, ÕE valimine, toimimine):

				põhijooni	
1.3. Õigusriik. Kodanikuvabadused ja -õigused	1	Kodanikuvabaduste seaduslik piiramine	E-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal http://www.eesti.ee jne); Eesti Vabariigi põhiseadus, elektrooniline Riigi Teataja	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused.</i> 2. Selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid. 3. Tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igauhe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi.	1. Inimeseõpetus: turvalisus 2. Ajalugu: õigusriigi kujunemine 3. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses <u>Ülekoolilised üritused</u> Kodanikupäev (demokraatiapäev) Varivalimised Külalisesinejad ÕE üritused

2. Eesti valitsemiskord (13 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik;*
- 2) tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust;
- 3) mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda; oskab leida vajalikku õigusakti ning kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT);
- 4) teab riigi- ja omavalitsusasutuste struktuuri, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaalide kasutusvõimalusi;

VMG õppekava ainevaldkond „Sotsiaalsine“ põhikoolis

- 5) tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi, Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsuse saamise tingimusi;
- 6) selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid;
- 7) teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on;
- 8) nimetab Eesti parlamendierakondi;
- 9) teab Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.

Õppesisu

Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President.

Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll. Kohus. Kohalik omavalitsus.

Õigussüsteem. Eesti kohtusüsteem. Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik vastutus.

Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused ja -kohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis.

Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad.

Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid. Valimiskampania. Teadlik hääletamine.

Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides.

Kohustuslik	Mah t	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemused	Lõiming
Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse	4	Riigikogu struktuur (juhatus, komisjonid, fraktsioonid). Riigikogu ja valitsuse töö	E-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal http://www.eesti.ee , http://www.ria.ee/xtee-tutvustus/), Eesti Vabariigi põhiseadus, institutsioonide ja õigusorganite koduleheküljed (nt Riigikogu http://www.riigikogu.ee/ , president http://www.president.ee/et/ , valitsus http://www.valitsus.ee/ , õiguskantsler	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>põhiseadus</i> , <i>põhiseaduslik institutsioon</i> , <i>põhiseaduslikud õigused</i> , <i>seadusandlik võim</i> ,	1. Ajalugu: võimuinstitutsioonid e kujunemine 2. Matemaatika: statistiline analüüs 3. Geograafia: teema

VMG õppekava ainevaldkond „Sotsiaalne“ põhikoolis

moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President. Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll. Kohus. Kohalik omavalitsus (KOV)		põhimõtted. Valitsuse koosseis. Eesti riigikaitse institutsioonid	http://www.oiguskantsler.ee/ jne), kohalike omavalitsuste ja maavalitsuste koduleheküljed; Eesti kohtusüsteemi tutvustavad materjalid (nt http://www.kohus.ee/ jne); riigikaitsega seotud materjalid (nt Eesti Kaitseväge http://www.mil.ee/ jne)	<i>opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus.</i> 2. Tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust . 3. Teab riigi- ja omavalitsusasutuste struktuuri, sh riigi- ja omavalitusasutuste portaalide kasutusvõimalusi. 4. Mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda; oskab leida vajalikku õigusakti ning kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT).	„Kaardiõpetus“ all trüki- ja arvutikaardid <u>Ülekoolilised üritused:</u> Kodanikupäev EV aastapäev Külalisesinejad Projekt „Minu Riik“
Õigussüsteem: Eesti kohtusüsteem.	2	Õigusaktide hierarhia.	E-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal http://www.eesti.ee), Eesti Vabariigi põhiseadus, elektrooniline Riigi Teataja, õigusorganite	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>kohus, kolmeastmeline</i>	1. Inimeseõpetus: riskikäitumine

Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik vastutus		Karistusseadustik (alaealiste õiguslik vastutus). Rahvusvahelised kohtud. Apelleerimise kord ja võimalused. Liiklusseadus	koduleheküljed (nt kohtud http://www.kohus.ee/ jne)	<i>kohtusüsteem, õigusakt.</i> 2. Mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda oskab leida vajalikku õigusakti ning kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT).	2. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses <u>Ülekoolilised üritused:</u> Külalisesinejad
Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused ja -kohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis	2	Euroopa Liidu kodanikud. Eesti kodaniku õigused ja kohustused Euroopa Liidus. Eesti Vabariigi kodakondsuse seadus	Kodaniku käsiraamatud http://www.meis.ee/est/raamatukogu/?ID=109&view=view , „Inimene ja ühiskond. Ühiskonnaõpetuse õppematerjal” (2006); suvekooli materjalid: Ühiskonnaõpetuse õpetajate suvekool, Narva-Jõesuu, 26.–29. juuni 2007; e-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal http://www.eesti.ee jne), Eesti Vabariigi põhiseadus, kodakondsusseadus, tõsielufilm „Kodanik – riigi alus” (2000); Integratsiooni Sihtasutuse kodulehekülj http://www.meis.ee/	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>kodakondsus, kodanikuõigused, kodanikukohustused, kodakondsuseta isik.</i> 2. Tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi; Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsuse saamise tingimusi.	Ajalugu: kodaniku mõiste ajaloo kaudu <u>Ülekoolilised üritused:</u> Külalisesinejad „Varivalimised“ Kodanikupäev EV aastapäev Projekt „Minu Riik“

Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierako nnad	2	Erakondade maailmavaade ja tegevusprogra mmid	E-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal http://www.eesti.ee jne), Eesti Vabariigi põhiseadus, institutsioonide koduleheküljed (nt Riigikogu http://www.riigikogu.ee/ jne), erakondade koduleheküljed (nt Eesti erakondade ajalugu http://erakonnad.instituut.ee/), valimistega seotud materjalid (nt http://www.vvk.ee/ jne)	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet <i>erakond</i> . 2. Nimetab Eesti parlamendi erakondi.	Ajalugu: erakondade kujunemine ja roll <u>Ülekoolilised üritused:</u> Külalisesinejad „Varivalimised“ Kodanikupäev Projekt „Minu Riik“
Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid. Valimiskampaani a. Teadlik hääletamine	2	Eesti valimissüsteem . Demokraatlike valimiste põhimõtted. Erinevused Riigikogu ja kohalike volikogude valimistel	E-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal http://www.eesti.ee jne, Eesti Vabariigi põhiseadus, institutsioonide koduleheküljed (nt Riigikogu http://www.riigikogu.ee/ jne), erakondade koduleheküljed (nt Eesti erakondade ajalugu http://erakonnad.instituut.ee/), valimistega seotud materjalid (nt http://www.vvk.ee jne)	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>põhiseaduslikud õigused</i> , <i>valimised</i> . 2. Selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid. 3. Tunneb kodanikuõigusi ja –kohustusi.	1. Ajalugu: valimisõiguse laienemine 2. Matemaatika: statistiline analüüs 3. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses <u>Ülekoolilised üritused:</u> Külalisesinejad „Varivalimised“ Kodanikupäev Projekt „Minu Riik“
Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti	1	Euroopa Nõukogu – inimõiguste,	Ajakiri Eurokratt, tõsielufilm „Euroopa Liit“, Euroopa Liidu infoportaal http://europa.eu/index_et.htm , elektroonilised	1. Teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille	1. Ajalugu: rahvusvaheliste organisatsioonide

rahvusvahelistes organisatsioonides	kultuuri, hariduse jne koostöö edendaja Euroopas. Eesti NATO liikmena	väljaanded ELi kohta (nt „Peamised faktid ja arvanded Euroopa ja eurooplaste kohta” (2006) http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_gla_nce/66/index_et.htm , „12 lugu Euroopa Liidust” (2006) http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_gla_nce/60/index_et.htm , „Ülevaade Euroopa Liidust” (2007) http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_gla_nce/69/index_et.htm , „Kuidas Euroopa Liit toimib” (2007) http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_gla_nce/68/index_et.htm jne), DVD „Euroopa Liit selgeks” (2008); Euroopa Nõukogu tutvustavad materjalid (nt http://www.coe.ee/ jne), NATO materjalid (nt http://www.vm.ee/nato/ jne), ÜRO info (nt http://www.un.org/en/ jne)	liige Eesti on. 2. Teab Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi. 3. tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi, Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsuse saamise tingimusi	teke 2. Geograafia: teema „Kaardiõpetus“ all trüki- ja arvutikaardid <u>Ülekoolilised üritused:</u> Külalisesinejad „Varivalimised“ Kodanikupäev Projekt „Minu Riik“
-------------------------------------	---	---	---	---

III teema: Kodanikuühiskond (15 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid kodanikuühiskond, vabaühendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus;
- 2) iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel;
- 3) mõistab kodanikuühiskonna ja vabaühenduste toimimise põhimõtteid ning eesmärgi;

4) analüüsib kodanikuühiskonnas tegutsemise võimalusi ja probleeme ning pakub lahendusi.

Õppesisu

Kodanikuühiskonna olemus ja põhjooned. Vabaühendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused.

Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused. Õpilasomavalitsus ja õpilasorganisatsioonid. Noorteprojektid.

Käitumine kriisioludes.

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemus	Lõiming
Kodanikuühiskonna olemus ja põhjooned. Vabaühendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused	6	Kodanikuühiskonna asend ühiskonna struktuuris	Mittetulundusühingute koduleheküljed (nt Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit http://www.ngo.ee/ , Noorteportaal NIP http://www.nip.ee/ jne), noorteorganisatsioonid (nt kodutütred http://www.kodutytar.ee , skaudid http://www.skaut.ee/ , ELO http://www.elo.ee/ jne), „Osale. Ütle, kui mõtled” (2008); usuühenduste kodulehed (nt Eesti Kirikute Nõukogu http://www.ekn.ee jne)	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>kodanikuühiskond</i> , <i>vabaühendus</i> . 2. Mõistab kodanikuühiskonna ning vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmäärke. 3. Iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel.	1. Inimeseõpetus: grupikuuluvus 2. Ajalugu: nt fosforiidikampaania 3. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses <u>Ülekoolilised üritused:</u> ÕE üritused Külalisesinejad Kodanikupäev
Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. Vabatahtlik tegevus,	6	Vabaühenduste koostöö ning partnerlus omavalituste ja	Mittetulundusühingute koduleheküljed (nt Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>kodanikuosalus</i> , <i>kodanikualgatus</i> .	1. Ajalugu: kodanikuühiskonna areng 2. Kirjandus: teema

kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused. Õpilasmavalitsus ja õpilasorganisatsioonid. Noorteprojektid		riigiasutustega. Kaasav otsustamine. Klassi või rühma ühise blogi pidamine	http://www.ngo.ee/ , Noorteportaal NIP http://www.nip.ee/ jne), noorteorganisatsioonid (nt kodutütred http://www.kodutyttar.ee , skaudid http://www.skaut.ee/ , ELO http://www.elo.ee/ jne), „Osale. Ütle, kui mõtled” (2008); vabatahtlike tööd tutvustavad materjalid (nt http://www.vabatahtlikud.ee/ jne)	2. Mõistab kodanikuühiskonna ja vabaühenduste toimimise põhimõtteid ning eesmärgi. 3. Iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel. 4. Analüüsib kodanikuühiskonnas tegutsemise võimalusi ja probleeme ja pakub lahendusi.	käsitlemine ilukirjanduses <u>Ülekoolilised üritused:</u> ÕE üritused Külalisesinejad Kodanikupäev
Käitumine kriisioludes	3	Juhtumid: raske haigus, lähedase surm, kuriteoohvriks sattumine, õnnetusjuhtumite tagajärjed, katkenud suhted lähedaste inimestega, perversed jne	Noorte abitelefoni (nt Lasteabi telefon 116 111 jne)	1. Analüüsib kodanikuühiskonnas tegutsemise võimalusi ja probleeme ja pakub lahendusi 2. Märkab abivajajat ja abistab võimaluse korral.	Inimeseõpetus: turvalisus ja riskikäitumine <u>Ülekoolilised üritused:</u> Õpehäired (tulekahju korral) Külalisesinejad

IV teema: Majandus (17 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse;
- 2) tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu;
- 3) analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimist ning karjääri plaanides;
- 4) teab eelarve koostamise põhimõtteid, oskab arvutada netopalka;
- 5) teab oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult;
- 6) kirjeldab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid ning ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; selgitab maksustamise eesmärgi, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega.

Õppesisu

Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum. Ettevõtluse vormid: aktsiaselts (AS), osaühing (OÜ), füüsilisest isikust ettevõtja (FIE). Ettevõtluse roll ühiskonnas.

Ressursside jagunemine maailmas.

Riigi roll majanduses: plaanimine ja regulatsioon.

Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted.

Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus.

Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjaile ja töötajatele. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul.

Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide seadmine ja ressursside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ning investeerimine. Laenamine. Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus.

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemused	Lõiming
Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum. Ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE. Ettevõtluse roll ühiskonnas. Ressursside jagunemine maailmas	4	Ettevõtluse vormid. Kodumaakonna ettevõtlus. Ettevõtlikkus ja majandusotsustused (nt õpilasfirma)	Statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekülg http://www.stat.ee/ jne); mõne ettevõtte kodulehed (nt Kalev www.kalev.eu jne)	1. kirjeldab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid. 2. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, tööturg, investering. 3. Tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu; 4. Analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimist ning karjääri plaanides;	1. Ajalugu: endiste sotsialismimaade üleminek turumajandusele 2. Matemaatika: statistika kasutamine <u>Ülekoolilised üritused:</u> Külalisesinejad
Riigi roll	5	Keskpank ja	Statistilised andmebaasid (nt	1. Teab ja oskab	1. Ajalugu: majanduse

<p>majanduses: planeerimine ja regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus</p>		<p>kommertspangad. Maksualased kuritarvitamised (korruptsioon, varimajandus, ümbrikupalk, salakaubandus jne). Euro</p>	<p>Statistikaameti kodulehekülg (http://www.stat.ee/ jne), Maksu- ja Tolliameti kodulehekülg (http://www.emta.ee/, Rahandusministeeriumi kodulehekülg (http://www.fin.ee/, Sotsiaalministeeriumi kodulehekülg (http://www.sm.ee/, Eesti Panga kodulehekülg http://www.eestipank.info/frontpage/et/</p>	<p>kasutada kontekstis mõisteid <i>riigieelarve, maksud, tulude ümberjagamine, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus</i>. 2. Iseloomustab ettevõtluse ja riigi rolli majanduses. 3. Tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu; 4. analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimist ning karjääri plaanides; 5. Teab eelarve koostamise põhimõtteid; oskab arvutada netopalka 6. Selgitab maksustamise</p>	<p>areng 20. sajandil 2. Matemaatika: statistilise materjali kasutamine, bruto ja netopalga arvestamine, maksude arvestamine <u>Ülekooolilised üritused:</u> Külalisesinejad Projekt „Minu Riik“ (Eesti Pank)</p>
---	--	--	---	--	--

				eesmäärke ja põhimõtteid; teab Eestis kehtivaid makse ning üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega.	
Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja tööotsijatele. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul	3	Töötukassa. Tööjõu ränne, selle põhjused, töörandega kaasnevad võimalused ja ohud. Tööleminek Euroopa Liitu	Elukutsevalikut hõlbustavad lehed (nt Rajaleidja http://www.rajaleidja.ee/ jne), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekül http://www.stat.ee/ jne); Töötukassa kodulehekül http://www.tootukassa.ee/ ; Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse kodulehekül http://www.eas.ee/	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet <i>tööturg</i> . 2. Tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul. 3. Teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu. 4. Analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ning võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerides. 5. Oskab arvutada netopalka.	1. Geograafia: teema „Euroopa ja Eesti rahvastik“ all ränne ja selle põhjused, teema „Euroopa ja Eesti asustus“ all rahvastiku paiknemine 2. Ajalugu: rahvusvahelise tööjaotuse kujunemine, majanduskriisid 3. Matemaatika: statistilise materjali analüüs 4. Tööõpetus: ametid 5. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 6. Võõrkeeled: teema „Igapäevaelu, õppimine ja töö“ all edasiõppimine ja kutsevalik ning

					töökohad <u>Ülekoolilised üritused:</u> Külalisesinejad
Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide seadmine ja ressursside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimise d. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ja investeerimine. Laenamine. Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus	5	Tarbijale suunatud reklaam ja reklaami teadlik kasutamine. Petuskeemide näiteid	Tarbimisega seotud kodulehed (nt Eesti Tarbijakaitse Liit http://www.tarbijakaitse.ee/ jne), raha planeerimine (nt tarbijaveeb http://www.minuraha.ee jne), elektrooniline tarbija- ja pakendiinfo (nt http://www.tarbijakaitse.ee/ , http://www.envir.ee/999 jne); elukutsevalikut hõlbustavad lehed (nt Rajaleidja http://www.rajaleidja.ee/ jne), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekül http://www.stat.ee/ jne), http://www.fin.ee/euro ; Euro kasutusele võtmise seadus. RT I 2010, 22, 108	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>brutopalk, netopalk, laen, investeerimine, tarbijakaitse</i> . 2. analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimist ning karjääri plaanides; 3. teab eelarve koostamise põhimõtteid, oskab arvutada netopalka; 4. teab oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult; 5. kirjeldab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid ning ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; selgitab	1. Geograafia: teema „Euroopa ja Eesti rahvastik“ all ränne ja selle põhjused, teema „Euroopa ja Eesti asustus“ all rahvastiku paiknemine 2. Ajalugu: rahvusvahelise tööjaotuse kujunemine, majanduskriisid 3. Matemaatika: statistilise materjali analüüs, maksude arvestamine, neto- ja brutopalka arvestamine 4. Tööõpetus: ametid 5. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 6. Võõrkeeled: teema „Igapäevaelu, õppimine ja töö“ all edasiõppimine ja kutsevalik ning töökohad <u>Ülekoolilised üritused</u>

				maksustamise eesmäärke, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega.	Külalisesinejad
--	--	--	--	---	-----------------

Hindamine

Ühiskonnaõpetuse õpitulemusi hinnates lähtutakse õppekava üldosas ning teistes hindamist reguleerivate õigusaktide hindamiskäsitlusest. Õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks.

Hinnatakse nii teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekava taotletavate õpitulemustele.

Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

Õpitulemuste hindamisel kasutatakse sõnalisi hinnanguid ja numbrilisi hindeid. Õpilasele antakse teada, mida ja millal hinnatakse ning milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid.

Õpitulemuste kontrollimise vormid on mitmekesised: suuline ja kirjalik küsitlus, töö erinevate infoallikatega, kaarti lugemine ja täitmine, pikaajaliste projektid (referaadid, esitlused), arutluse, kirjelduse kirjutamine.

Üksikfaktide tundmisele eelistatakse olulisemate sündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid.

Projektülesannete hindamisel jälgitakse ka töö valmimise protsessi (andmete kogumine, selekteerimine, analüüsimine, töö vormistamine, klassis ettekandmine), mitte ainult lõpptulemust.

Esitlus ja selle ettekande soovitatav hindamise näidismudel (Koostaja Kristi Põdra 2013):

Kriteerium	4	3	2	1	0
Avaleht	Korrektne (teema, vastav taust, koostaja nimi)	Korrektne, kuid puuduvad mõned osad.	On olemas, kuid ei vasta nõudmistele.	Puudub.	Plagiaat
Teema	Esitlusel on selge eesmärk ja vastab teemale, mis kandub läbi kogu esitluse.	Esitlusel on eesmärk ja teema, kuid sisaldab elemente, mis võivad teemast kõrvale kalduda.	Esitluse eesmärk ja teema on ebaselged või laialivalguvad.	Esitlusel pole kindlat eesmärki ja ei vasta teemale.	Plagiaat
Sisu	Sisu on põhjalik ja esitatud informatsioon on korrektne.	Materjal on peaaegu põhjalik ja korrektne.	Esineb üksikuid ebatäpsusi ja materjali võiks olla rohkem.	Sisus on palju ebatäpsusi ja/või esitatud materjal on ebapiisav.	Plagiaat
Kujundus	Esitluses on kasutatud ühesugust kujundust, tausta ja teksti värvid on hästi eristatavad ja tekst hästi loetav.	Esitluses on kasutatud ühesugust kujundust, kuid mõnel saidil ei ole tausta ja teksti värvid on hästi eristatavad ja tekst hästi loetav.	Esitluse kujundus rahuldav, kuid võib tunda liiga tihe või igav. Võib esineda slaide, kus teksti on liiga väike või mitteleetav.	Esitlus liiga kirju või liiga igav, juhusliku kujundusega, liiga väikese või mitteleetava tekstiga.	Plagiaat
Õigekiri	Vigu ei ole.	Esinevad mõned tühiku ja/või kirjavahemärgi vead.	Esinevad mõned tühiku ja/või kirjavahemärgi ja õigekirja vead.	Esineb palju tühiku kasutamise, kirjavahemärgi ja grammatika vigu.	Plagiaat

Kasutatud materjalide loend	Korrektne ja sisaldab nõutud osi.	Korrektne, kuid puuduvad mõned osad.	On olemas, kuid ei vasta nõudmistele.	Puudub.	Plagiaat
Suuline ettekanne	Ettekanne on sorav. Vastab täielikult pildimaterjalile, annab kuulajale huvitavat informatsiooni. Ei esine ebaolulist teavet. Ei loe teksti täielikult maha	Ettekandes komistused. Esineb mõningaid ebatäpsusi faktides. Loeb teksti maha poole materjali ulatuses.	Ettekande esitlemine nõrk. Esineb puudusi. Ebatäpsused faktides. Loeb teksti maha üle poole materjali ulatuses.	Ettekande esitlemine väga nõrk. Ei suuda esitletavat materjali edastada. Loeb teksti täielikult maha.	Suuline esitus puudub. Plagiaat.

Kirjalik arutus, kirjeldus. Esialgu kirjutatakse etteantud märksõnade abil. Hinnatakse vastavust teemale, orienteerumist ajas, töö loogilist ülesehitust, märksõnade õiget kasutust. Väga oluline on õpilase oma arvamuse põhjendamine, näidete toomine. Õigekirja vead parandatakse, kuid ei arvestata. Hiljem hinnatakse vastavalt punktisüsteemile.

Arutluse/arvamusloo hindamisjuhend: ühiskonnaõpetuse põhikooli lõpueksam Arutlust hinnatakse 6 punktiga. Hinnatakse ainult teemakohast arutlust. Iga märksõna kasutus (5 märksõna) õiges kontekstis annab ühe punkti (5 punkti). Tekst on seotud tervik annab ühe punkti (1 punkt).

Infoallikatega töötades analüüsitakse lisaks allika sisule allika usaldusväärsust informatsiooni edasikandmisel.

Pildi- või fotoülesande puhul hinnatakse situatsiooni/ probleemi äratundmist, kontekstiga seostamist ning iseloomustamist.

Kaardiülesandes kontrollitakse kaardilt informatsiooni leidmist ning kaardile kandmist.

Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Jälgitakse teadmiste (sõnavara, mõisted) ja oskuste tasakaalu.

Hindamise süsteemi töötab oma klassi jaoks välja aineõpetaja ise. Õpetaja otsustab, missugune on kontrolltööde ja muude hinnete osakaal kokkuvõtva hinde panemisel. Hindamissüsteemi tutvustab vastava õppeaine õpetaja õppetrimestri algul. Õppetrimestri õpitulemuste omandamist kontrollivate kontrolltööde aeg kavandatakse kooskõlastatult teiste õppeainete õpetajatega ja kantakse e-kooli kontrolltööde plaani.

Teadmiste ja oskuste hindamisel kasutatakse hindeid viiepallisüsteemi ja kujundavat hindamist.

Kujundava hindamisena mõistetakse õppe kestel toimuvat hindamist, mille käigus analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist, antakse tagasisidet õpilase seniste tulemuste ning vajakajäämistele kohta, innustatakse ja suunatakse õpilast edasisele õppimisele ning kavandatakse edasise õppimise eesmärgid ja teed. Kujundav hindamine keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. See kirjeldab õpilase tugevaid külgi ja vajakajäämisi ning sisaldab ettepanekuid edaspidisteks tegevusteks, mis toetavad õpilase arengut. Õpetaja töötab välja vastavad kriteeriumid.

Viiepallisüsteemis hinnatavate kirjalike tööde kriteeriumid:

5	Hindega «5» («väga hea») hinnatakse suulist vastust (esitust) ja kirjalikku tööd (edaspidi õpitulemus), kui see on täiel määral ainekava nõuetele vastav. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindegaga «5», kui õpilane on saanud 90–100% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.
4	Hindega «4» («hea») hinnatakse õpitulemust, kui see on üldiselt ainekava nõuetele vastav, kuid pole täielik või esineb väiksemaid eksimusi. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindegaga «4», kui õpilane on saanud 75–89% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.
3	Hindega «3» («rahuldav») hinnatakse õpitulemust, kui see on üldiselt ainekava nõuetele vastav, kuid esineb puudusi ja vigu. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindegaga «3», kui õpilane on saanud 50–74% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.
2	Hindega «2» («puudulik») hinnatakse õpitulemust, kui see on osaliselt ainekava nõuetele vastav, esineb olulisi puudusi ja vigu. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindegaga «2», kui õpilane on saanud 20–49% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.
1	Hindega «1» («nõrk») hinnatakse õpitulemust, kui see ei vasta ainekava nõuetele. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindegaga «1», kui õpilane on saanud 0–19% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.

Trimestrihinne pannakse välja õppetrimestrii lõpul antud õppetrimestri jooksul saadud hinnete alusel. Iga hinde väärtus sõltub tehtud tööde raskusastmest, mille määrab aineõpetaja (e-koolis on olulisemad tööd märkida kontrolltööna). Kui õpilane on saanud trimestrihindeks „1“, „2“ või on hinne jäänud välja panemata, on õpilasel võimalus kokkuleppel aineõpetajaga võlgnevus likvideerida. Aastahinne pannakse välja antud õppeaasta jooksul saadud trimestrihinnete alusel enne õppeperioodi lõppu.

Kui õpilase teadmisi on hinnatud hindega „2“, „1“ või on hinne jäänud välja panemata, on õpilasel võimalus 10 õppepäeva jooksul saada konsultatsiooni ja järele vastata vastavalt aineõpetaja konsultatsiooni- ja vastamisaegadele.

Kui hindamisel tuvastatakse kõrvalise abi kasutamist või mahakirjutamist õpilase poolt, võib selle töö tulemust hinnata hindega „1“, ka tegemata tööd võib hinnata hindega „1“.

Hindamisprotseduuri oluliseks osaks on töötulemuste analüüs ja vajaduse korral hinnete põhjendamine.

PÕHIKOOLI INIMESEÕPETUSE AINEKAVA

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli inimeseõpetusega taotletakse, et õpilane tunneb ja väärtustab isiksuse arenemisele ning sotsialiseerumisele kaasa aitavate teadmiste, oskuste ja hoiakute kujunemist järgmistes valdkondades:

- 1) enesekohased ja sotsiaalsed oskused;
- 2) füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne areng;
- 3) tervis ja tervislik eluviis;
- 4) turvalisus ja riskikäitumise ennetamine;
- 5) üldinimlikud väärtused: ausus, hoolivus, vastutustunne ja õiglus.

Inimeseõpetusega taotletakse, et õpilane areneks ennast teostavaks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest. Inimeseõpetus lõimib õppesisu kõigis kooliastmetes, toetades õpilase toimetulekut eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas ning aitab õpilasel kujuneda sotsiaalselt küpseks ja teovõimeliseks isiksuseks. Inimeseõpetuse üldeesmärk on aidata kaasa õpilase sotsiaalses elus vajalike toimetulekuoskuste arengule, mille elluviimiseks kujundatakse õpilases terviklikku isiksust, sotsiaalset kompetentsust, terviseteadlikkust ja üldinimlikke väärtusi, nagu ausus, hoolivus, vastutustunne ning õiglus.

Inimeseõpetuse aine on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärgi, sobival viisil väljendada oma tundeid, aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes; ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi. Õppeaine kaudu kujundatakse alus maailmavaatelise mitmekesisusega arvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erineva maailmavaate esindajatega.

Õppeaine kirjeldus

Inimeseõpetuses käsitletakse inimest ja tema sotsiaalset keskkonda tervikuna, integreerides õppesisu kõigis kooliastmetes. Õpitavat käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seonduvalt, kusjuures õppes on olulisel kohal aktiivõpimeetodid.

Õpetus on inimeseõpetuses isiksusekeskne, rõhk on väärtuskasvatusel. Õpetuses liigutakse

tervikliku mina poole ning situatiivselt vahetu ümbruse tajumiselt ühiskonna sotsiaalsele tunnetusele. Väärtustatakse tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi, positiivse minapildi kujunemist ning üldinimlikke väärtusi. Inimeseõpetuse ainesisu toetab turvalise koolikeskkonna saavutamist ning eetiliste, vastutustundlike ja aktiivsete kodanikuühiskonna liikmete kujunemist.

Väärtuskasvatus ja hoiakute kujundamine eeldab, et õpikeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamuseavalduseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega. Õppetegevused muutuvad põhikooli kolme kooliastme jooksul lihtsamast keerukamaks, ent peavad aine eesmärkidest lähtuvalt olema õpilasele mõistetavad ja tähenduslikud ning toetama arusaama õpitava vajalikkusest.

Õppekavas on selgelt eristunud põhilised sisukesksed metateemavaldkonnad kogu kooliastmeid läbivalt, millest koosneb kogu inimeseõpetuse ainetsükkel. Teemaplokkidena võib inimeseõpetuses esile tuua eelkõige õpilase enesekohast ja sotsiaalset pädevust, tervisekasvatust, seksuaalkasvatust ja uimastiharidust.

Sotsiaalne pädevus on suutlikkus ennast teostada, toimida teadliku ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut; teada ning järgida ühiskonnas kehtivaid väärtusi ja norme ning erinevate keskkondade reegleid; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel.

Enesemääratluspädevus on suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi; järgida terveid eluviise; lahendada iseendaga, oma vaimse ja füüsilise tervisega seonduvaid ning inimsuhetes tekkivaid probleeme.

Tervisekasvatus – õppeprotsessis pööratakse tähelepanu õpilase tervisele ning tervislikule eluviisile.

Seksuaalkasvatus – õppeprotsessis on fookuses õpilaste seksuaalteadvuse ja -käitumise kujundamine ning kõlbeline suunamine: omaenda seksuaalse rolli teadvustamine, seksuaalsuse jaatamine, seksuaalsuse arendamine, armastuse ja teiste positiivsete tunnete arendamine, vastutustunde kasvatamine seksuaalsuhetes jne.

Uimastiharidus – õppes on keskpunktis õpilaste sotsiaalsete toimetulekuoskuste ja üldiste sotsiaalsete oskuste õpetamine: uimastialaste teadmiste arendamine, tõhusate oskuste arendamine uimastitega seotud situatsioonides toimetulekuks ning nende hoiakute selgitamine ja kujundamine, mis toetavad tõhusat toimetulekut.

Inimeseõpetus on kontsentriiline õppeaine, mille võtmeteemasid käsitletakse igal kooliastmel, arvestades arengulist käsitlust seoses 1) endasse positiivse suhtumise ja tervikliku mina kujundamisega ning 2) arenguülesannete ja nendega toimetulekuga.

Teises kooliastmes on keskmes õpilase sotsiaalne pädevus ja sotsiaalsete probleemide ennetamine ning õpilase tervist tugevdav ja väärtustav eluviis. Kolmandas kooliastmes keskendutakse õpilase ealiste iseärasuste (murdeiga) ja arenguülesannetega toimetulekule, tervise tervikkäsitlusele ning enese- ja sotsiaalsetele oskustele.

Inimeseõpetuses õpitakse teatud teemasid ülevaate korras ja teatud teemasid käsitletakse sügavuti. Teemasid võib käsitleda nii üksteisele järgnevatena kui ka integreerituna, et saavutada oskuste-, teadmiste- ja väärtustepõhised õpitulemused.

Ainekava ülesehituses on inimeseõpetuse õppeprotsessi kirjelduses õpisisu esitatud kõiki kooliastmeid läbivalt kahel viisil: kohustuslike ning süvendavate ja laiendavate teemade kaudu. Niisuguse kahese jaotuse eesmärk on võimaldada käsitletavaid teemasid põhjalikumalt avada, et süveneda ning vajalikke teadmisi, oskusi ja hoiakuid kujundada. Samuti aitab õpisisu jaotus õpet diferentseerida ning arvestada õpilaste ja kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas.

Õppetegevus

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvitegevustega tegelda;
- 3) võimaldatakse õppida individuaalselt ja üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) laiendatakse õpikeskkonda: sotsiaal-kultuuriline keskkond, arvutiklass, asutused,

muuseumid, näitused jne;

7) kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetoditele: arutelud, diskussioonid, juhtumianalüüs, paaristööd, projektõpe, rollimängud, rühmatööd, väitlused, õpimapi koostamine jne;

8) arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid, sealjuures on põhirõhk hoiakute kujundamisel;

Õpikeskkond

Inimeseõpetuses on vaja mitte ainult füüsilist, vaid ka vaimset ja sotsiaalset õpikeskkonda, mis tagab õpetuse eluläheduse. Õpikeskkond peab püüdma toetuda eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamuseavalduseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega.

Tuleb võimaldada avarat metoodilist repertuaari, rõhk aktiivõppemeetodeil (nt arutelud, rollimängud, rühmatööd, paaristööd, juhtumianalüüsid, ajurünnakud jne), ning praktilistel ülesannetel (nt vaatlused, intervjuud jne), samas on kasutusel ka traditsioonilised õppevormid (individuaalne ja kollektiivne õpe). Õpilastel on kasutada õpikud ja töövihikud, lisaks erinevaid töölehti, interaktiivseid õpikeskkondi, videomaterjale ja filme, tele- ja raadiosaateid, temaatilist lisakirjandust.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest. Hindamine inimeseõpetuses tähendab konkreetsete õpitulemuste saavutatuse ja õppija arengu toetamist, kusjuures põhirõhk on õpilase arengu toetamisel. Hindamise põhiülesanne on toetada õpilase arengut, et kujuneks positiivne minapilt ja adekvaatne enesehinnang, kusjuures oluline on õpilase enda roll hindamisel, pakkudes võimalusi enesehindamiseks.

Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust taotletavatele õpitulemustele. Hinnatakse vastuse sisulist õigsust, terviklikkust, loogilisust, lisaks õpitu sisust arusaamist, kriitilist mõtlemist, argumenteerimis- ja põhjendamisoskust, analüüsi- ja eneseväljendusoskust, info kogumise ja töötlemise oskust, probleemilahendus- ja diskuteerimisoskust; tunnis osalemise aktiivsust; tähtaegadest kinnipidamist jne.

Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse töö sisu, õigekirjavigu hindamisel ei arvestata. Õpitulemuste hindamisel kasutatakse sõnalisi hinnanguid ja numbrilisi hindeid. Õpilane peab

teadma, mida ja millal hinnatakse ning milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid.

Aineteadmiste ja -oskuste ning hoiakute hindamine võib kanda nii kujundava kui ka kokkuvõtva hindamise ülesandeid, suure osatähtsusega on õpilase enesehindamine vastavalt teema alguses püstitatud eesmärkide saavutamistasemele.

Õpitulemuste hindamise vormid on mitmekesised, sisaldades suulisi, kirjalikke ja praktilisi ülesandeid, töid erinevate infoallikatega, situatsioonianalüüsi, pikaajalisi projekte (vaatlused, sotsiaalsed eksperimendid, esitlused), arutluste kirjutamist. Projektülesannete hindamisel jälgitakse ka töö valmimise protsessi (andmete kogumine, selekteerimine, analüüsimine, töö vormistamine, klassis ettekandmine), mitte ainult lõpptulemust. Pikaajaliste, praktiliste ja projektitööde korral antakse õpilastele eelnevalt töö koostamise ja hindamise kriteeriumid.

Hindelisi töid koostades jälgitakse, et ülesanded on mitmekesised, erineva raskusastmega ja kontrollivad teadmiste kõrval ka arendatud oskusi, st osa ülesandeid on äratundmistasandil, osa reprodutseerimistasandil ning suur osa rakendustasandil (analüüs, üldistamine, hinnangu andmine, situatsioonianalüüs jne). Keerukamate ülesannete lahendamise eest saab õppija rohkem punkte kui pelgalt faktiteadmisi eeldavate ülesannete eest.

Suuliste ja kirjalike ülesannete puhul õpilane:

- 1) selgitab ning kirjeldab mõistete sisu ja omavahelisi seoseid;
- 2) selgitab oma arvamusi, hinnanguid, seisukohti ja suhtumisi, seostades neid omandatud teadmistega;
- 3) eristab, rühmitab, võrdleb ja analüüsib olukordi, seisundeid, tegevusi ning tunnuseid lähtuvalt õpitulemustest;
- 4) demonstreerib faktide, mõistete ning seaduspärasuste tundmist lähtuvalt õpiülesannete sisust.

Praktiliste ülesannete puhul õpilane:

- 1) rakendab teoreetilisi teadmisi praktiliselt õpituatsioonis;
- 2) demonstreerib õpitulemustes määratud oskusi õpituatsioonis;
- 3) kirjeldab õpitulemustes määratud teadmiste ja oskuste rakendamist igapäevaelus

Hindamissüsteemi töötab konkreetse klassi jaoks välja õpetaja ise. Õpetaja otsustab, missugune on kontrolltööde ja muude hinnete osakaal kokkuvõtva hinde panemisel. Hindamissüsteemi tutvustab õpetaja õppetrimestri algul. Õppetrimestri õpitulemuste omandamist kontrollivate kontrolltööde aeg kavandatakse kooskõlastatult teiste õppeainete õpetajatega ja kantakse e-kooli kontrolltööde plaani. Kontrolltöö toimub ühe teema piires.

Teadmiste ja oskuste hindamisel kasutatakse hindeid viiepallisüsteemis ja kujundavat hindamist.

Kujundava hindamisena mõistetakse hindamist, mille käigus analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist, antakse tagasisidet õpilase seniste tulemuste ning vajakajäämiste kohta, innustatakse ja suunatakse õpilast edasisele õppimisele ning kavandatakse edasise õppimise eesmärgid ja teed. Kujundav hindamine keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. See kirjeldab õpilase tugevaid külgi ja vajakajäämisi ning sisaldab ettepanekuid edaspidisteks tegevusteks, mis toetavad õpilase arengut. Õpetaja töötab välja vastavad kriteeriumid.

Viiepallisüsteemis hinnatavate kirjalike tööde kriteeriumid:

Hindega «5» («väga hea») hinnatakse suulist vastust (esitust) ja kirjalikku tööd (edaspidi <i>õpitulemus</i>), kui see on täiel määral ainekava nõuetele vastav. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindega «5», kui õpilane on saanud 90–100% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.
Hindega «4» («hea») hinnatakse õpitulemust, kui see on üldiselt ainekava nõuetele vastav, kuid pole täielik või esineb väiksemaid eksimusi. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindega «4», kui õpilane on saanud 75–89% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.
Hindega «3» («rahuldav») hinnatakse õpitulemust, kui see on üldiselt ainekava nõuetele vastav, kuid esineb puudusi ja vigu. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindega «3», kui õpilane on saanud 50–74% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.
Hindega «2» («puudulik») hinnatakse õpitulemust, kui see on osaliselt ainekava nõuetele vastav, esineb olulisi puudusi ja vigu. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindega «2», kui õpilane on saanud 20–49% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.
Hindega «1» («nõrk») hinnatakse õpitulemust, kui see ei vasta ainekava nõuetele. Kui õpitulemuse hindamisel kasutatakse punktiarvestust, hinnatakse õpitulemust hindega «1», kui õpilane on saanud 0–19% maksimaalselt võimalikust punktide arvust.

Kui õpilase teadmisi on hinnatud hindegaga „2“, „1“ või on hinne jäänud välja panemata („x“), on õpilasel võimalus 10 õppepäeva jooksul saada konsultatsiooni ja järele vastata vastavalt aineõpetaja konsultatsiooni- ja vastamisaegadele.

Kui hindamisel tuvastatakse kõrvalise abi kasutamist või mahakirjutamist õpilase poolt, võib selle töö tulemust hinnata hindegaga „1“, ka tegemata töö hinnatakse hindegaga „1“.

Trimestrihinne pannakse välja õppetrimetri lõpul antud trimestri jooksul saadud hinnete alusel. Iga hinde väärtus sõltub tehtud tööde raskusastmest, mille määrab aineõpetaja (e-koolis on olulisemad tööd märgitud kontrolltööna). Kui õpilane on saanud trimestrihinneks „1“, „2“ või on hinne jäänud välja panemata, on õpilasel võimalus kokkuleppel aineõpetajaga võlgnevus likvideerida. Trimestrihinne ei ole aritmeetiline keskmine.

Aastahinne pannakse välja antud õppeaasta jooksul saadud trimestrihinnete alusel enne õppeperioodi lõppu.

Õppe- ja kasvatuseesmärgid II kooliastmes

6. klassi lõpetaja:

- 1) väärtustab enda ja teiste positiivseid iseloomujooni ja omadusi ning sõprust ja armastust vastastikuse toetuse ning usalduse allikana;
- 2) väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet ning kirjeldab tõhusaid sotsiaalseid oskusi igapäevaelus: üksteise aitamist, jagamist, hoolitsemist ja koostööd;
- 3) kirjeldab uimastite tarbimisega kaasnevaid riske ja väärtustab tervislikku elu uimastiteta; demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest;
- 4) kirjeldab, millised kehalised ja emotsionaalsed muutused toimuvad murdees;
- 5) kirjeldab enesehinnangu parandamise ning enesekontrolli tegemise võimalusi ja tähtsust igapäevaeluses, väärtustab inimeste erinevusi ning oskab teisi arvestada;
- 6) kirjeldab ja selgitab konfliktide võimalikke põhjusi ning oskab eristada tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahendamise viise; demonstreerib õpituatsioonis, kuidas aktiivselt kuulata ja kehtestavalt käituda;
- 7) väärtustab tervist ja tervislikku eluviisi ning arvestab tervisliku eluviisi komponente igapäevaeluses;
- 8) teab, kuidas toimida ohuolukorras, ning oskab õpituatsioonis abi kutsuda;
- 9) kirjeldab tegevusi, mis muudavad tema elukeskkonna turvaliseks ja tugevdavad tervist

INIMESEÕPETUSE 2. KLASS (35 tundi)

1. Õppetegevus

1.1. I kooliastme teemade valikul on lähtunud printsiibist lähemalt kaugemale. I kooliastmes on otstarbekas alustada emotsionaalsel tasandil isamaalist kasvatust; inimestevaheliste erinevuste käsitlemist väärtuste, mitte puudustena; tervislike eluviiside väärtustamist ja sellega seonduvaid konkreetseid harjumusi. Seega juhatab õpetus I kooliastmes sisse nii inimese- kui ka ühiskonnaõpetuse algtõdedesse. Tutvustatakse põhimõisteid ja õpitakse neid kasutama.

1.2. Õppetegevused muutuvad põhikooli kolme kooliastme jooksul lihtsamatest komplitseeritumateks, ent peavad aine objektist lähtuvalt olema õpilase jaoks mõistetavad ja tähenduslikud – toetama arusaama õpitava vajalikkusest. I kooliastmel on otstarbekas kõnelda ajast ja lubadustest kinnipidamisest, kuulamisoskusest. Eakohane on vestlus, millega selgitatakse välja õpilaste teadmised käsitletavas küsimuses, julgustatakse neid sõna võtma, kujundatakse kaaslaste eesmärgistatud jälgimise ning üksteisega arvestamise oskust. Keerukamate küsimuste käsitlemisel on kõige otstarbekam õpetaja jutustus. Õpetaja saab õpilase mõttetööd juhtida vestluse ja vestlema ärgitavate tekstide abil (jutustades lugusid tegelikust elust või suunates õpilasi lugema, samuti meenutades vajalikke situatsioone lapse kogemustest või kirjandusest). Sel kombel saab lapse ette tuua probleemülesanded, millele vastuste otsimine võib toimuda individuaalselt, rühmatööna või ühises arutluses. Loovtööd, eriti joonistamine käsitletavatel teemal (nt ennast, perekonda, kodu, sõpru jne) aitavad probleemidesse süveneda. Soovitatav on kaasa haarata ka lapsevanemaid (eestkostjaid, hooldajaid). Koduülesannetena võib õpilastel paluda esitada küsimusi vanematele või isegi vanavanematele. Inimeseõpetuse ainete õpetamisel kasutatakse aktiivõppe meetodeid: rühmatööd, arutlusi, samuti praktilisi õppusi ja õppekäike. Soovitatav on kasutada rollimänge, eriti suhtlemis- ja käitumisoskuste harjutamiseks. Kogu ainekäsitus on võimalikult elulähedane.

2. Õppesisu

2.1. MINA. *Mina* erinevused ja sarnasused teiste inimestega. Igaühe individuaalsus ja väärtuslikkus. Eneseteadvus ja enesehinnang. Lapse õigused, kohustused ja kaitse.

2.2. MINU KEHA. Keha eest hoolitsemine. Terve ja haige inimene. Tervislik eluviis. Isiklik hügieen. Ohud tervisele. Abi saamise võimalused. Esmaabi. Liikumine ja tervis. Kahjulikud harjumused.

2.3. MINA JA MEIE:

- minu ja teiste vajadused. Sõbrad ja sõpruse hoidmine. Üksteise eest hoolitsemine ja teiste aitamine. Sallivus. Oskus panna end teise olukorda. Oma vigade ja süü tunnistamine. Vabandamine. Leppimine. Ausus ja õiglus vastukaaluks ebaõiglusele, kaebamisele ja tagakiusamisele. Hakkamasaamine kiusamise ja vägivallaga. Muredest rääkimine ja oma tunnete väljendamine. Abi otsimise ja leidmise võimalused;
- minu hea ja halb käitumine, õige ja vale käitumine. Käitumine, selle mõju ja tagajärjed. Käitumisreeglid. Käitumisnormide tähendus ja vajalikkus koolis, kodus ja väljaspool kodu;
- mäng ja töö. Õppimine. Meeskonnatöö tähtsus ja reeglid: tähelepanelikkus, teistega arvestamine, tööjaotus, kohusetunne, jagatud vastutus. Keeldumine kahjulikust/kahjustavast ühistegevusest.

2.4. MINA JA MINU PERE. Vanemad, õed, vennad. Vanavanemad ja teised sugulased. Sugupuu. Pereliikmete rollid. Abivalmidus, kohuse- ja vastutustunne. Pereliikmetega arvestamine. Pereliikmete lahkumine ja lein. Uus pereliige. Vanemate töö. Kodused tööd. Kodu traditsioonid. Koduümbrus. Naabrid ja naabruskond. Kodutus. Lastekodu.

2.5. INIMENE JA TEAVE, AEG JA ASJAD:

- teave ja teabeallikad, nende kasutamine. Reklaami eesmärk ja mõju;
- aja planeerimine, oma tegevuse kavandamine, täpsus, lubadused, vastutus. Hinnangu andmine oma tegevusele;
- minu oma, tema oma, meie oma. Asja väärtus ja hind. Suhtumine asjadesse ja teiste töösse. Raha. Raha teenimine, hoidmine, kulutamine, laenamine. Arvestamine teiste inimeste vajadustega. Kulutuste planeerimine.

2.6. MINA JA TURVALISUS:

- ohud: tuleohutus, looduslikud ohud ja ohtlikud ained ning abi kutsumine. Võõras ümbrus ja võõraga kaasaminek. Ahistamise probleem;
- liiklusreeglid. Politsei. Laste usaldustelefon. Turvakodu. Sotsiaalne hädaabi.

2.7. EESTIMAA MEIE KODUNA. Küla. Vald. Linn. Maakond. Riik ja selle kaitse.

Seadused kui ühiskonnaelu reeglid. Eesti Vabariigi ja kodukoha sümbolid. Riigikogu. Valitsus. President. Eestimaa rikkus: loodus, inimesed, kultuur, haridus. Elukutsed. Kodukoha ja Eesti riigi tuntud inimesed. Tavad, pühad ja kombed. Eesti vähemusrahvused. Naaberriigid. Meie välismaal ja teised meie hulgas. Sallivus erinevate kultuuride ja rahvuste suhtes.

3. Õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

- teab, kuidas hoida tervist;
- teab, mis on ennastkahjustav käitumine;
- oskab ohuolukorras abi kutsuda;
- teab, mis on perekond, kodu, kodukoht, kodumaa, riik;
- teab kodukoha ja Eesti riigi tuntud inimesi;
- tunneb Eesti riigi sümboleid ja lähemaid naaberriike;
- teab kõlbelise käitumise norme ja käitumisreegleid;
- oskab suhelda ja käituda, teistega arvestada;
- teab, mis on ausus, õiglus, kohustused ja vastutustunne;
- oskab teha koostööd, suhelda ja teistega arvestada;
- oskab anda hinnangut oma tegevusele;
- oskab planeerida oma aega ja tegevusi;
- oskab hinnata asjade ja raha väärtust;
- teab, et inimesed, nende arvamused, hinnangud ja väärtused on erinevad;
- mõistab oma õigust jääda eriarvamusele ja keelduda ühistegevusest, kui see on ennastkahjustava iseloomuga;
- oskab leida vajalikku infot erinevatest teabeallikatest.

INIMESEÕPETUS 3. KLASS (35 tundi)

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Inimeseõpetusega taotletakse, et õpilane tunneb ja väärtustab isiksuse arenemisele ning sotsialiseerumisele kaasaaitavate teadmiste, oskuste ja hoiakute kujunemist järgmistes valdkondades:

- 1) enesekohased ja sotsiaalsed oskused;
- 2) füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne areng;
- 3) tervis ja tervislik eluviis;
- 4) turvalisus ja riskikäitumise ennetamine;
- 5) üldinimlikud väärtused: ausus, hoolivus, vastutustunne ja õiglus.

ÕPPESISU	ÕPITULEMUSED
Mina ☐ Mina. Igaühe individuaalsus ja väärtuslikkus. Mina ja endasse suhtumine.	☐ Väärtustab igaühe individuaalsust seoses välimuse, huvide ja tugevustega. Väärtustab inimese õigust olla erinev. Selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust.
Lapse õigused ja kohustused.	☐ Nimetab enda õigusi ja kohustusi. Teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused.
Mina ja tervis ☐ Vaimne ja füüsiline tervis. Tervislik eluviis. ☐ Ohud tervisele ja toimetulek ohuolukorras.	☐ Kirjeldab seoseid tervise hoidmise viiside vahel: mitmekesine toitumine, uni ja puhkus ning liikumine. Eristab vaimset ja füüsilist tervist. Väärtustab tervislikku eluviisi. ☐ Kirjeldab olukordi ja toob näiteid, kuidas keelduda ja hoiduda tegevusest, mis kahjustab tema tervist. Nimetab, kelle poole pöörduda erinevate murede korral.
Mina ja meie ☐ Minu ja teiste vajadused. Sõbrad ja sõpruse hoidmine. Sallivus. Üksteise eest hoolitsemine ja teiste abistamine. Ausus ja õiglus. Leppimine. Vabandamine. ☐ Oma muredest rääkimine ja tunnete väljendamine. Oskus panna end teise inimese olukorda. Keeldumine kahjulikust tegevusest.	☐ Nimetab inimese eluks olulisi vajadusi ja võrdleb enda vajadusi teiste omadega. Kirjeldab omadusi, mis peavad olema heal sõbral, hindab ennast nende omaduste järgi. Väärtustab sõprust. Väärtustab üksteise eest hoolitsemist ja üksteise abistamist. Väärtustab leppimise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes ☐ Nimetab ja kirjeldab inimeste erinevaid tundeid ning toob näiteid olukordadest, kus

<p>☐ Minu hea ja halb käitumine. Südametunnistus. Käitumisreeglid. Minu käitumise mõju ja tagajärjed. Liiklusreeglid.</p> <p>☐ Mäng ja töö. Õppimine. Kohustetunne ja vastutus. Meeskonnatöö. Tööjaotus.</p>	<p>need tekivad, ja leiab erinevaid viise nendega toimetulekuks. Teab abi saamise võimalusi kiusamise ja vägivalda korral. Mõistab, et kiusamine ja vägivald ei ole aktsepteeritud ja lubatud käitumine. Demonstreerib õpitu olukorras, kuidas keelduda enastkahjustavast tegevusest.</p> <p>☐ Eristab enda head ja halba käitumist. Kirjeldab oma sõnadega, mida tähendavad vastutustundlikkus ja südametunnistus. Nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust. Kirjeldab oma käitumise tagajärgi ning annab neile hinnangu. Teab liiklusreegleid, mis tagavad tema turvalisuse, ning kirjeldab, kuidas käituda liikluses turvaliselt.</p> <p>☐ Eristab tööd ja mängu. Selgitab enda õppimise eesmärgi ning toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus paremini hakkama saada. Kirjeldab oma tegevuse planeerimist nädalas,</p>
<p>väärtustades vastutust. Teab tegureid, mis soodustavad või takistavad keskendumist õppimisel. Väärtustab lubadustest kinnipidamist ja vastutust. Teab, kuidas olla hea kaaslane ning kuidas teha koostööd.</p>	
<p>Mina: teave ja asjad</p> <p>☐ Teave ja teabeallikad ning nende kasutamine. Reklaami mõju. Turvaline käitumine meediakeskkonnas.</p> <p>☐ Raha. Raha teenimine, kulutamine ja laenamine. Vastutus. Oma kulutuste planeerimine.</p>	<p>☐ Kirjeldab eri meeltega tajutavaid teabeallikaid. Selgitab, kuidas reklaamid võivad mõjutada inimeste käitumist ja otsuseid ning turvalist käitumist meediakeskkonnas.</p> <p>☐ Teab, et raha eest saab osta asju ja teenuseid ning et raha teenitakse tööga. Mõistab oma vastutust asjade hoidmisel ja laenamisel. Selgitab, milleks kasutatakse raha ning mis on raha teenimine, hoidmine, kulutamine ja laenamine. Kirjeldab, milliseid vajadusi tuleb arvestada taskuraha kulutades ja säästes.</p>
<p>Mina ja kodumaa</p> <p>☐ Küla, vald, linn, maakond.</p> <p>☐ Eesti teiste riikide seas. Naaberriigid.</p> <p>☐ Eesti Vabariigi ja kodukoha sümboolid.</p> <p>☐ Erinevate rahvaste tavad ja kombed.</p>	<p>Selgitab Eesti järgi ja linnade asukohtade seoseid oma kodukohaga.</p> <p>☐ Leiab Euroopa kaardilt Eesti ja tema naaberriigid.</p> <p>☐ Nimetab Eesti rahvuslikke ja maaühikute sümboolseid</p>

Sallivus.	☐ Kirjeldab Eesti elavate rahvaste tavasid ja kohteid ning austab neid. Väätustab oma kodumaad.
-----------	--

Lõiming

Inimeseõpetus on teiste ainevaldkondadega seotud valdkonnapädevuste kujundamise kaudu.

Füüsiline õpikeskkond

Kool korraldab valdava osa õppest klassis, kus on mööbli ümberpaigutamise võimalus rühmatöök ja ümarlauavestluseks ning toetavad demonstratsioonivahendid. Õppe sidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool õpet väljaspool klassi.

Õppekirjandus

Kasutatakse Eesti Vabariigis väljaantud õppekirjandust, mis vastab kehtivale riiklikule õppekavale.

INIMESEÕPETUS 5.KLASS „TERVIS“ (35 TUNDI)

Kohustuslik teema/maht (tundi)	Laiendav ja süvendav teema	Õpitulemused (kohustuslike teemade kohta)	Soovitused lõimingu osas üldpädevused – Ü, läbivad teemad – L, teised ained – T, kusjuures sulgudes tuuakse teemad	Soovitused hindamise osas
I. TERVIS (4 tundi) Tervise olemus: füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis. Tervisenäitajad. Tervist mõjutavad tegurid.(3 tundi)	Tervise hindamine.	Õpilane kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nendest mõistetest lähtuvalt. Õpilane teab enda põhilisi tervisenäitajaid: kehakaalu ja kehapiikkust, kehatemperatuuri, pulsisagedust ning enesetunnet. Õpilane nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõju inimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele.	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus. L: keskkond ja jätkusuutlik areng, tervis ja ohutus. T: eesti keel ja kirjandus ja kunst (eneseväljendust toetavad tegevused); kehaline kasvatus (ohutu liikumine ja liiklemine).	Kirjeldab füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise olemust vastastikmõjus. Teab, nimetab tervise erinevaid näitajaid ja nende omavahelisi seoseid. Analüüsib tervist tugevdavate ja tervist kahjustavate põhiliste tegurite mõju inimese tervise kolmele aspektile.
Hea ja halb stress. Keha reaktsioonid stressile. Pingete maandamise võimalused. (1 tund)		Õpilane eristab põhilisi organismi reaktsioone stressi korral ning kirjeldab nendega toimetuleku võimalusi. Õpilane väärtustab oma tervist.	Ü: enesemääratluspädevus, väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus. L: tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus, elukestev õpe ja karjääri planeerimine. T: eesti keel ja kirjandus, kehaline kasvatus (kehalise aktiivsuse mõju tervisele).	Eristab ja selgitab stressi olemust, põhjuseid, tunnuseid ja kirjeldab tõhusaid stressiga toimetulekuviise.
II. TERVISLIK ELUVIISI (5 tundi) Tervisliku eluviisi komponendid. Tervislik toitumine.	Tervislik päeva- ja nädalamenüü	Õpilane oskab eristada tervislikke ja mittetervislikke otsuseid igapäevaelus. Õpilane kirjeldab tervisliku toitumise põhimõtteid ning	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, väärtuspädevus. L: tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus,	Analüüsib tervisliku eluviisi erinevaid komponente igapäevaelus: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus ning liikumine ja sport.

VMG õppekava ainevaldkond „Sotsiaalsained“ põhikoolis

Tervisliku toitumise põhimõtted. Toitumist mõjutavad tegurid (3 tundi)		väärtustab neid. Õpilane selgitab, kuidas on toitumine seotud tervisega. Õpilane kirjeldab tegureid, mis mõjutavad inimese toiduvalikut.	T: eesti keel ja kirjandus, loodusõpetus (inimene).	Selgitab tervisliku toitumise põhimõtteid ja sellega seotud valikuid seostades neid omandatud teadmistega.
Kehaline aktiivsus. Kehalise aktiivsuse vormid. Tervistava kehalise aktiivsuse põhimõtted. Päevakava ning töö ja puhkuse vaheldumine. Uni. (2 tundi)	Enesetestimine seoses kehalise aktiivsusega. Sobiva kehalise aktiivsuse valik. Kehalise aktiivsuse tähtsus igapäevaelus. Karastamine.	Õpilane teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid. Õpilane oskab hinnata oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest. Õpilane hindab ja oskab planeerida kehalise aktiivsuse piisavust oma igapäevategevuses. Õpilane väärtustab tervislikku eluviisi.	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, õpipädevus. L: tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus. T: kehaline kasvatus (teadmised spordist ja liikumisviisidest)	Teab, oskab hinnata oma kehalise aktiivsuse mõju tervise erinevatele aspektidele ning analüüsib enda päevakava ja igapäevast kehalist aktiivsust ja toitumist lähtudes tervislikust eluviisist.
III. MURDEIGA JA KEHALISED MUUTUSED (6 tundi) Murdeiga inimese elukaares. Kehalised ja emotsionaalsed muutused murdeas. Kehaliste muutuste erinev tempo murdeas. Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine. (4 tundi)	Kehalise arengu mõju murdealise emotsioonidele ja tõhus toimetulek arengumuutustega.	Õpilane kirjeldab murdeiga inimese elukaare osana ning murdeas toimuvaid muutusi seoses keha ning tunnetega. Õpilane aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja teab, kuidas oma keha eest hoolitseda. Õpilane teab, et murdeiga on varieeruv ning igapäev oma arengutempo.	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus. L: tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus. T: eesti keel ja kirjandus, kehaline kasvatus (teadmised spordist ja liikumisviisidest), loodusõpetus (inimene).	Teab ja kirjeldab murdeas toimuvaid kehalisi muutusi ja nende vahendatud mõju emotsionaalsele arengule ning põhilisi võimalusi tõhusaks toimetuleksuks oma tunnetega. Demonstreerib murdeas toimuvate kehaliste muutuste variatiivset iseloomust lähtuvate tendentside tundmist lähtuvalt õppeülesannete sisust. Teab, kuidas oma keha eest hoolitseda ning selgitab oma seisukohti seoses inimese füüsilise mina arenguga

				murdeas seostades neid omandatud teadmistega.
Suguline küpsus ja soojätkamine. (2 tundi)		Õpilane teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega.	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus. L: kodanikualgatus, tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus, kultuuriline identiteet. T: eesti keel ja kirjandus.	Teab suguküpsuse tunnuseid ning esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega.
IV. TURVALISUS JA RISKIKÄITUMINE (10 tundi) Turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus ja õues. Eakaaslaste ning meedia mõju tervise ja ohukäitumise alaseid valikud tehes; iseenda vastustus. Vahendatud suhtlemine (4 tundi)	Internetiga seonduvad ohud	Õpilane kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid. Õpilane selgitab, miks liikluseeskiri on kohustuslik kõigile, ning kirjeldab, kuidas seda järgida. Õpilane teab, et õnnetuse korral ei tohi enda elu ohtu seada ning kuidas abi kutsuda. Õpilane nimetab meediast tulenevaid riske oma käitumisele ja suhetele. Õpilane suheldes meedia vahendusel, mõistab vahendatud suhtlemise olemust ning vastutust oma sõnade ja tegude eest. Õpilane väärtustab turvalisust ja ohutut käitumist.	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus. L: tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus, keskkond ja jätkusuutlik areng, teabekeskkond, tehnoloogia ja innovatsioon. T: ühiskonnaõpetus: (meedia ja teave).	Eristab ja analüüsib põhilisi ohuolukordi koolis, kodus ja koduümbruses, kus sekkumiste kõrval saab neid ka ennetada. ning teab, kuidas abi kutsuda. Rakendab teadmisi liikluseeskirjadest õpituatsioonis. Selgitab suhtlemise olemust seoses turvalise käitumisega ja ning nimetab meediariske ja mõistab meediast tulenevaid riske oma käitumisele. Demonstreerib õpituatsioonis, kuidas tõhusalt vastu seista nii eakaaslaste vahetule survele kui ka vahendatud suhtlemisele seoses ennast – ja teisikahjustava käitumisega.
Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused uimastitega seotud	Valikud ja vastutus seoses uimastitega	Õpilane demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus,	Demonstreerib õpitulemustes määratletud oskusi õpituatsioonis.

situatsioonides. Valikud ja vastutus seoses uimastitega. Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seonduvad riskid tervisele. (6 tundi)		sotsiaalseid oskusi tubaka, alkoholi ja teiste uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlusoskus. Õpilane kirjeldab tubaka ja alkoholi tarbimise kahjulikku mõju inimese organismile. Õpilane väärtustab mitmekesist positiivset ja tervislikku elu uimastiteta.	väärtuspädevus, õpipädevus. L: kodanikualgatus , tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus. T: eesti keel ja kirjandus	Kirjeldab tubaka ja alkoholi kahjulikku mõju inimese organismile tuues välja võimalused uimastivabaks elustiiliks.
V. HAIGUSED JA ESMAABI (7 tundi) Levinumad laste ja noorte haigused. Nakkus- ja mittenakkushaigused Haigustest hoidumine. HIV, selle levikuteed ja sellest hoidumise võimalused. AIDS. (2 tundi)	Vaktsineerimine.	Õpilane oskab kirjeldada, kuidas hoiduda levinumatest nakkus- ja mittenakkushaigustest. Õpilane selgitab ja toob näiteid, kuidas haigusi ravitakse meditsiiniliste ja rahvameditsiini vahenditega. Õpilane teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta HIViga nakatumise eest.	Ü: enesemääratluspädevus, suhtluspädevus. L: tervis ja ohutus. T: kehaline kasvatus (teadmised spordist ja liikumisviisidest)	Teab mis on HIV ja AIDS ning teab, kuidas ennast kaitsta HIVga nakatumise eest. Selgitab ja toob näiteid levinumate nakkus- ja mittenakkushaiguste ravimise kohta meditsiiniliste ja rahvameditsiini vahenditega.
Esmaabi põhimõtted. Esmaabi erinevates olukordades. Käitumine õnnetusjuhtumi korral. (5 tundi)	Esmaabivahendid koduapteegis.	Õpilane kirjeldab, kuidas ennast ja teisi inimesi abistada õnnetusjuhtumi korral. Õpilane teab, kuidas toimida turvaliselt ohuolukorras ja abi kutsuda, ning demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid (nt kõhuvalu, külmumine, luumurd, minestamine, nihestus,	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus, õpipädevus. L: tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus. T: kehaline kasvatus (teadmised käitumisest ohuolukordades, lihtsad esmaabivõtted), kunstiõpetus.	Teab, kuidas käituda ohuolukorras (näit tulekahju ja äkkrünnaku korral koolis) ning demonstreerib õpituatsioonis, kuidas abi kutsuda. Demonstreerib õpitulemustes määratletud oskusi õpituatsioonis. Nimetab põhilisi

		peapõrutus, palavik ja päikesepiste). Õpilane nimetab esmaabivahendeid ja kirjeldab, kuidas neid praktikas kasutada. Õpilane väärtustab enda ja teiste inimeste elu.		esmaabivahendeid ning kirjeldab, kuidas neid praktikas kasutada.
VI. KESKKOND JA TERVIS (3 tundi) Tervislik elukeskkond. Tervislik õpikeskkond. Tervis heaolu tagajana. (3 tundi)	Tervisliku elukeskkonna hoidmine. Abisaaja õigused ja vastutus seoses meditsiiniabiga	Õpilane kirjeldab tervislikku elukeskkonda, lähtudes oma kodukoha loodus- ja tehiskeskkonnast. Õpilane eristab tegureid, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks või mitteturvaliseks ja tervist kahjustavaks. Õpilane kirjeldab õpikeskkonna mõju õpilase õpitulemustele	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus. L: väärtused ja kõlblus, keskkond ja jätkusuutlik areng, elukestev õpe ja karjääri planeerimine, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. T: loodusõpetus (elu mitmekesisus maal, elukeskkonnad Eestis)	Kirjeldab tervislikku elukeskkonda, eristab tegureid loodus- ja tehiskeskkonnas, mis muudavad kodukoha elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks või mitteturvaliseks ja tervist kahjustavaks. Toob välja põhilised tegurid, mis mõjutavad tervislikku õpikeskkonda. Selgitab oma seisukohti igapäevaelust lähtuvalt, seostades neid omandatud teadmistega vallas, mis puudutab inimese tervist tema heaolu tagajana.

INIMESEÕPETUS 6.KLASS „SUHTLEMINE“ (35 TUNDI)

<i>Kohustuslik teema/maht (tundi)</i>	<i>Laiendav ja süvendav teema</i>	<i>Õpitulemused (kohustuslike teemade kohta)</i>	<i>Soovitused lõimingu osas üldpädevused – Ü, läbivad teemad – L, teised ained – T, kusjuures sulgudes tuuakse teemad</i>	<i>Soovitused hindamise osas</i>
I. MINA JA SUHTLEMINE (4 tundi) Enesesse uskumine. Enesehinnang. (1 tund)	Konfliktid iseendaga. Sisemiste konfliktide lahendamine.	Analüüsib enda iseloomujooni ja omadusi, väärtustades positiivseid jooni ja omadusi. Mõistab, mis mõjutab enesehinnangut ning kuidas see kujuneb.	Ü: väärtuspädevus, enesemääratluspädevus. L: elukestev õpe ja karjääri planeerimine, väärtused ja kõlblus. T: eesti keel ja kirjandus.	Kirjeldab oma iseloomujooni ja omadusi ning analüüsib oma tugevusi. Selgitab oma sõnadega, mis on enesehinnang ning kirjeldab tegureid, mis mõjutavad enesehinnangu kujunemist tuues näiteid igapäevaelust.
Eneseanalüüs. Enesekontroll. Oma väärtuste selgitamine. (3 tundi)	Enesekontrolli võtted.	Mõistab enesekontrolli olemust ning demonstreerib õpituatsioonis oma käitumise kontrolli, saades hakkama vihaga ja teiste emotsioonidega. Oskab suheldes enda kohta tagasisidet anda ja teistelt seda vastu võtta. Oskab selgitada ja põhjendada oma väärtusi seoses eneseanalüüsiga.	Ü: väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus, enesemääratluspädevus, õpipädevus L: elukestev õpe ja karjääri planeerimine, väärtused ja kõlblus T: ühiskonnaõpetus (elukutsed, teadmised ja oskused), eesti keel ja kirjandus.	Selgitab oma sõnadega enesekontrolli olemust. Demonstreerib vastavalt õpiülesannetele, kuidas tõhusalt verbaalselt ja konstruktiivse tegevusega tulla toime oma negatiivsete emotsioonidega. Demonstreerib õpituatsioonis, kuidas tõhusalt vastu võtta tagasisidet oma käitumise kohta ning anda tagasisidet teistele. Kirjeldab talle olulisi väärtusi ning põhjendab oma

				seisukohti.
II. SUHTLEMINE TEISTEGA (9 tundi) Minu ja teiste vajadused. Vajaduste hierarhia. (1 tund)		Tunneb ära enda ja teiste inimeste põhilised vajadused ning teadvustab neid.	Ü: väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, enesemääratluspädevus L: elukestev õpe ja karjääri planeerimine, väärtused ja kõlblus T: ühiskonnaõpetus (aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmise).	Selgitab, mis on vajadused ning kirjeldab, mis on inimese põhiliste vajaduste hierarhia. Toob näiteid olukordade kohta, kus inimeste vajadused võivad erineda ning selgitab selle mõju suhtlemisele ja suhetele.
Suhtlemise komponendid. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine. (2 tundi)		Teab suhtlemise olemust ning väärtustab tõhusate suhtlusoskuste vajalikkust; eristab verbaalset ja mitteverbaalset suhtlemist. Kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalsele Suhtlemisele.	Ü: suhtluspädevus L: teabekeskond T: ühiskonnaõpetus (raamatukogu, internet, ajalehed, ajakirjad, raadio, televisioon, meediakanalite integratsioon, teadlik infotarbimine ja –edastamine), eesti keel ja kirjandus (telefonivestlus: alustamine, lõpetamine, suhtlemine virtuaalkeskonnas, privaatses ja avalikus keskkonnas suhtlemise eetika).	Selgitab oma sõnadega suhtlemise mõiste kolmekomponendilist iseloomu: teabevahetus, tajumine ja mõjutamine Selgitab, miks on olulised tõhusad suhtlemisoskused inimesel. Kirjeldab verbaalse ja mitteverbaalse suhtlemise erinevust, toob näiteid erinevate suhtlemisvahendite kohta. Selgitab mitteverbaalse suhtlemise mõju inimeste käitumisele tuues näiteid.
Aktiivne kuulamine. Tunnete väljendamine. Eneseavamine. Eelarvamused. (3 tundi)	Suhtlemine ja viisakus.	Demonstreerib õpituatsioonis aktiivse kuulamise võtteid; mõistab eneseavamise mõju suhtlemisele. Demonstreerib õpituatsioonis, kuidas väljendada oma tundeid verbaalselt, säilitades ja tugevdades suhteid.	Ü: enesemääratluspädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus. L: elukestev õpe ja karjääriplaneerimine, tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus T: ühiskonnaõpetus (Eestis ja	Selgitab, mis on aktiivne kuulamine ning rakendab seda õpituatsioonis vastavalt õpiülesannetele. Kirjeldab eneseavamise olulisust suhtlemisel. Demonstreerib kuidas

		Teadvustab eelarvamuste mõju suhtlemisele igapäevaelus ja toob selle kohta näiteid.	õpilase kodukohas elavad rahvarühmad, sooline võrdõiguslikkus), eesti keel ja kirjandus.	sobivalt verbaalselt tundeid väljendada. Toob näiteid igapäevaelust selle kohta, kuidas eelarvamused mõjutavad suhtlemist.
Kehtestav, agressiivne ja alistuv käitumine. „Ei“ ütlemine seoses ennast ja teisi kahjustava käitumisega. (3 tundi)	Vabandamine ja süüteo ülestunnistamine.	Eristab ning kirjeldab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumiste mõju suhetele. Teab, et „ei“ ütlemine on oma õiguste eest seismine, ning oskab partnerit arvestavalt öelda „ei“ ennast ja teisi kahjustava käitumise korral ning aktsepteerib partneri „ei“ ütlemist ennast ja teisi kahjustava käitumise korral. Väärtustab positiivset suhtumist endasse ja teistesse.	Ü: enesemääratluspädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus, L: elukestev õpe ja karjääriplaneerimine, tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus. T: ühiskonnaõpetus (eakohased kodanikualgatuse võimalused).	Nimetab alistuva, agressiivse ja kehtestava käitumise erinevusi ning toob näiteid nende erineva mõju kohta suhtlemisel igapäevaelus. Selgitab, kuidas oma õiguste eest teisi arvestavalt seista ning kuidas öelda „ei“ teisi ja ennast mittekahjustaval moel.
III. teema SUHTED TEISTEGA (9 tundi) Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine. Sallivus enda ja teiste vastu. Hoolivus. (3 tundi)	Toetus ning abi teistele inimestele ja teistelt inimestelt.	Kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste (üksteise aitamise, jagamise, koostöö ja hoolitsemise) toimimist igapäevaelus. Oskab abi pakkuda ning teistelt abi vastu võtta. Väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja üksteise abistamist. Eristab inimeste erinevaid rolle suhetes ning nende muutuvat iseloomu.	Ü: väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus, enesemääratluspädevus, suhtluspädevus. L: elukestev õpe ja karjääri planeerimine, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus. T: ühiskonnaõpetus (eakohased kodanikualgatuse võimalused, koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõimalused).	Eristab ja analüüsib olukordi, kus üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemise aitavad kaasa rikastavate inimsuhete loomisele ja säilitamisele. Kirjeldab, kuidas on sobiv teistele abi pakkuda ja vastu võtta. Toob näited inimeste vastastikku sõltuvate muutuvate ja suhteliste rollide kohta erinevates situatsioonides.
Sõprussuhted. Usaldus suhtes. Empaatiat. Vastutus suhetes.		Demonstreerib õpitu olukordades näha olukorda teise isiku vaatenurgast.	Ü: väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus, enesemääratluspädevus,	Selgitab, miks on oluline empaatiline suhtlemine ning demonstreerib

Kaaslaste mõju ja surve. (3 tundi)		Tähtsustab oskust panna end teise inimese olukorda ja mõista tema tundeid ning väärtustab empaatilist suhtlemist. Väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat. Kirjeldab kaaslaste rühma arvamuste, valikute ja käitumise mõju ning surve tagajärgi.	suhtluspädevus. L: tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus. T: ühiskonnaõpetus (õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal).	õpituatsioonis oskust näha olukorda teise inimese vaatenurgast. Kirjeldab, mida pakub inimesele sõprus suhteid rikastava ja tugevdava seotusena. Selgitab, kuidas võib mõjutada kaaslaste rühm inimese arvamusi, valikuid ja käitumist ning millised võivad olla kaaslaste surve positiivsed ja negatiivsed tagajärjed..
Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine. Isikuseärasused. Soolised erinevused. Erivajadustega inimesed. (3 tundi)	Eelarvamuste mõju suhetele	Mõistab isikuseärasusi ning teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi.	Ü: väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus, enesemääratluspädevus, suhtluspädevus. L: elukestev õpe ja karjääri planeerimine, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, väärtused ja kõlblus. T: ühiskonnaõpetus (Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad, sooline võrdõiguslikkus).	Selgitab, mille poolest inimesed erinevad ning kirjeldab erinevuste rikastavat iseloomu suhetes. Analüüsib probleeme, mis võivad tekkida inimestevaheliste erinevuste tõttu. Selgitab oma seisukohti, kuidas soolised erinevused, teiste inimestevaheliste erinevuste seas, võivad mõjutada inimeste suhtumisi ja hinnanguid toetudes omandatud teadmiste. Selgitab oma seisukohti seoses hariduslike erivajadustega laste ja noorukite kaasamisega õpikeskkonnas toetudes omandatud teadmiste.

IV. teema KONFLIKTID (3 tundi) Konfliktide olemus ja põhjused. (1 tund)		Selgitab konflikti häid ja halbu külgi ning aktsepteerib konflikte kui osa elust.	Ü: väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus. L: elukestev õpe ja karjääri planeerimine, väärtused ja kõlblus. T: eesti keel ja kirjandus	Kirjeldab, millised on konfliktide head ja halvad küljed ning mõistab nende osa igapäevaelus.
Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise teed. (2 tundi)	Kriitikaga hakkamasaamine. Läbirääkimiste pidamine.	Teab, eristab ja kirjeldab efektiivseid ning mitteefektiivseid konflikti lahendamise viise. Kasutab õpituatsioonis konflikte lahendades tõhusaid viise ning väärtustab neid.	Ü: väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus, enesemääratluspädevus, suhtluspädevus. L: elukestev õpe ja karjääri planeerimine, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus T: eesti keel ja kirjandus	Kirjeldab konfliktide võimalikke lahendamise viise eristades efektiivsed ja mitteefektiivsetest. Demonstreerib õpituatsioonis tõhusate konflikti lahendamise viiside kasutamist.
V. teema OTSUSTAMINE JA PROBLEEMILAHENDUS (5 tundi) Otsustamine ja probleemide lahendamine. Erinevate käitumisviiside leidmine probleemide lahendamises. (3 tundi)		Teab ja oskab õpituatsioonis otsuseid langetades leida erinevaid lahendusviise. Kirjeldab otsustades erinevate lahendusviiside puudusi ja eeliseid;	Ü: väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus. L: elukestev õpe ja karjääri planeerimine, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus. T: eesti keel ja kirjandus	Demonstreerib õpituatsioonis oskust leida probleemide erinevaid lahendamise viise ning analüüsib nende puudusi ja eeliseid lähtudes pika- ja lühiajalustest tagajärgedest ning eetilistest printsiipidest ja väärtustest.
Tagajärgede arvestamine probleemilahenduses. Vastustus otsustamisel. (2 tundi)	Sotsiaalsete dilemma lahendamise otsustamisel.	Mõistab otsustades lahendusviiside lühi- ja pikaajalisi tagajärgi. Selgitab ja kirjeldab eri situatsioonidesse sobiva parima käitumisviisi valikut; väärtustab vastustuse võtmist otsuseid langetades.	Ü: väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus L: elukestev õpe ja karjääri planeerimine, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus. T: ühiskonnaõpetus (õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal).	Selgitab oma arvamusi ja hinnanguid, millised on probleemide erinevate lahendusviiside võimalikud lühi- ja pikaajalised tagajärjed ning kuidas valida situatsioonidesse sobivaimat käitumisviisi toetudes omandatud teadmistele.

VI. teema POSITIIVNE MÕTLEMINE (2 tundi) Positiivne mõtlemine. Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine. (2 tundi)	Positiivne mina.	Nimetab ja väärtustab enda ning teiste positiivseid omadusi. Väärtustab positiivset mõtlemist.	Ü: väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus, enesemääratluspädevus. L: elukestev õpe ja karjääri planeerimine, väärtused ja kõlblus. T: eesti keel ja kirjandus	Kirjeldab positiivse mõtlemise mõju inimese elule tuues selle kohta näiteid. Kirjeldab enda ja oma kaasõpilaste positiivseid omadusi, tegevusi, väärtusi.
---	------------------	---	---	--

Õppe- ja kasvatusesmärgid III kooliastmes

9. klassi lõpetaja:

- 1) teab nimetada ja demonstreerib õpituatsioonis mõningaid enesekasvatuse viise;
- 2) teab, mis on tervislik eluviis, oskab igapäevaelus teha tervislikke valikuid ja analüüsida enda vastutust valikutes, sh tulevast haridusest ja tööelu kavandades;
- 3) teab tervisliku toitumise ja kehalise aktiivsuse põhimõtteid ning mõistab nende rakendamise tähtsust igapäevaelus;
- 4) teab, mis arengumuutused toimuvad murdeas, ja mõistab murdeea eripära teiste eluperioodide seas;
- 5) mõistab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid ja oma vastutust selles; väärtustab seksuaalõigusi;
- 6) analüüsib riskikäitumist mõjutavaid tegureid ja mõju inimese tervisele ning demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi riskikäitumisega seotud olukordades;
- 7) kirjeldab rühma mõju inimese käitumisele ning demonstreerib õpituatsioonis oskust keelduda tegevusest, mis kahjustab teda ennast ja teisi;
- 8) teab kooselu reegleid ja norme toetavates inimsuhetes, mõistab nende vajalikkust rühmas ning väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;
- 9) teab ning oskab otsida olulisi infoallikaid tervise teabe ja -abi saamiseks ning demonstreerib õpituatsioonis esmaabi põhilisi võtteid ja kirjeldab tõhusat käitumist ohuolukordades;
- 10) teab, kuidas luua ja säilitada toetavaid ning lähed asi suhteid; väärtustab sõprust ja armastust vastastikuse toetuse allikana;
- 11) teab inimest abistavate elukutsete töö sisu ja eeldatavaid võimeid, isiksuseomadusi jms ning analüüsib enda sobivust selleks tööks.

INIMESEÕPETUS 7. KLASS „INIMENE“ (35 TUNDI)

Kohustuslik teema/maht (tundi)	Laiendav ja süvendav teema	Õpitulemused (kohustuslike teemade kohta)	Soovitused lõimingu osas üldpädevused – Ü, läbivad teemad – L, teised ained – T, kusjuures sulgudes tuuakse teemad	Soovitused hindamise osas
I. INIMESE ELUKAAR JA MURDEEA KOHT SELLES (5 tundi) Areng ja kasvamine. Arengut ja kasvamist mõjutavad tegurid. Inimese elukaar. Murde- ja noorukiea koht elukaares. (3 tundi)	Elukaare etapid. Muutunud suhted lähedastega.	Õpilane iseloomustab murde- ja noorukiea arenguülesandeid üleminekul lapseeast täiskasvanuikka. Õpilane kirjeldab, kuidas mõjutavad inimese kasvamist ja arengut pärilikud ning keskkonnategurid.	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus. L: keskkond ja jätkusuutlik areng, tervis ja ohutus, elukestev õpe ja karjäär planeerimine. T: eesti keel ja kirjandus, bioloogia (pärilikkus).	Kirjeldab inimese elukaart kui tervikut ja eri perioodide tähtsust järgnevate perioodide arenguülesannete täitmisel. Eristab pärilikkuse, miljöö ja kasvatus, inimese enda aktiivsuse ja enesekasvatuse mõju arengule.
Inimene oma elutee kujundajana. Enesekasvatuse alused ja võimalused. Vastutus seoses valikutega. (2 tundi)		Õpilane toob näiteid inimese võimaluste kohta ise oma eluteed kujundada ning mõistab enda vastutust oma elutee kujundajamisel. Õpilane kirjeldab põhilisi enesekasvatuse võtteid: eneseveenmist, enesetreeningut, eneseergutust ja -karistust ning enesesisendust.	Ü: enesemääratluspädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus, õpipädevus. L: kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus, elukestev õpe ja karjääri planeerimine. T: eesti keel ja kirjandus, ajalugu (silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, maailmas), ühiskonnaõpetus (õiguste, kohustuste ja vastutuse osakaal).	Toob näiteid inimese võimalustest oma eluteed positiivses suunas kujundada selgitades oma seisukohti. Selgitab oma sõnadega enesekasvatuse mõiste sisu ning analüüsib olukordi, kus on võimalik erinevaid enesekasvatuse võtteid kasutada.
II. INIMESE MINA (6 tundi)	Suhtlemise tasemed.	Õpilane selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang.	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus,	Selgitab ja kirjeldab oma sõnadega minapildi ja

Minapilt ja enesehinnang. Eneseanalüüs: oma iseloomujoonte, huvide, võimete ja väärtuste määramine. (3 tundi)	Haridus kui väärtus.	Õpilane kirjeldab positiivse endassesuhtumise kujundamise ja säilitamise võimalusi. Õpilane kasutab eneseanalüüsi oma teatud iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi määrates. Õpilane väärtustab võimalusi oma iseloomu, huve, võimeid ja väärtusi positiivses suunas kujundada ning toob nende kohta näiteid. Õpilane kirjeldab inimeste erinevaid iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi ning mõistab toetavate suhete rikastavat iseloomu.	suhtluspädevus, väärtuspädevus, õpipädevus. L: kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus, elukestev õpe ja karjääri planeerimine. T: eesti keel ja kirjandus, tehnoloogiaõpetus (oma töö ja selle tulemuste analüüsimine ja hindamine, sobivad rõivad, isikupärased esemed), ühiskonnaõpetus (aja ja kulutuste planeerimine).	enesehinnangu mõiste sisu. Selgitab oma arvamusi ja seisukohti seoses positiivse suhtumisega endasse, seostades neid omandatud teadmistega neljas vallas: sotsiaalse võrdlemise, oma käitumise vaatlemine, tunded ja mõtted seoses endaga ning teiste reaktsioonid. Analüüsib võimalusi oma iseloomu, huve, võimeid ja väärtusi positiivses suunas kujundada.
Konfliktide vältimine ja lahendamine. (3 tundi)	Konfliktid kodus, nende põhjused ja toimetulek. Väärtused ja väärtuskonfliktid.	Õpilane kirjeldab suhete säilitamise ning konfliktide vältimise võimalusi. Õpilane demonstreerib õpitu olukorras tõhusaid konfliktide lahendamise viise.	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, õpipädevus. L: tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus, elukestev õpe ja karjääri planeerimine. T: ühiskonnaõpetus (kooli sisekord, sõpruskond, koolipere).	Kirjeldab eneseavamist, tunnete avaldamist ja usaldust kui tõhusaid suhete loomise ja säilitamise viise ning kompromissi leidmist ja läbirääkimiste pidamist kui tõhusaimaid konflikti lahendamise viise. Demonstreerib verbaalselt tõhusaid konflikti lahendamise teid õpitu olukorras.
III. INIMENE JA RÜHM (7 tundi) Erinevad rühmad ja rollid. Rollide suhtelisus ja kokkuleppelisus. Reeglid ja normid	Murdealise õigused ja kohustused.	Õpilane iseloomustab erinevaid rühmi ning liigitab neid suuruse, liikmetevahelise läheduse ja ülesande järgi. Õpilane kirjeldab inimeste erinevaid rolle rühmades ning nende mõju inimese käitumisele.	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus. L: kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus,	Kirjeldab inimest sotsiaalse olendina, kes oma tegevuses on seotud erinevate rühmadega, selgitades rühma mõistet. Demonstreerib rühma liigituste tundmist lähtuvalt

rühmas. Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid.(3 tundi)		Õpilane mõistab normide ja reeglite vajalikkust ühiselu toimimisel ja korraldamisel; Õpilane võrdleb erinevate rühmade norme ja reegleid ning kirjeldab nende erinevusi.	kultuuriline identiteet. T: eesti keel ja kirjandus, ühiskonnaõpetus (rahvusvähemused, sallivus, inimõigused), käsitöö ja kodundus (etikett, meeskonna juhtimine).	õpiülesannete sisust. Selgitab rolli mõistet ja analüüsib olukordi, kus inimene täidab erinevates rühmades erinevaid rolle. Selgitab reegli ja normi olemust ning üldiste ja erinevate normide mõju igapäevaelu tõhusale korraldusele ja toimimisele.
Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed. Hoolivus rühmas. Rühma surve ja toimetulek sellega. Sõltumatus, selle olemus. Autoriteet. (4 tundi)	Juhtimine, võim ja autoriteet grupis. Juhtimisstiilid.	Õpilane kirjeldab rühma kuulumise positiivseid ja negatiivseid külgi. Õpilane demonstreerib õpituatsioonis toimetulekut rühma survega. Õpilane selgitab sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes. Õpilane väärtustab inimsuhteid toetavaid reegleid ja norme.	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus. L: kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus, kultuuriline identiteet, elukestev õpe ja karjääri planeerimine. T: eesti keel ja kirjandus, ühiskonnaõpetus (seadus kui regulatsioon), ajalugu (traditsioonide muutumine ajas), kehaline kasvatus (aus mäng – ausus ja õiglus spordis ja elus).	Eristab ja võrdleb erinevatesse rühmadesse kuulumise positiivseid ja negatiivseid külgi. Demonstreerib õpitulemustes määratletud oskusi õpituatsioonis. Selgitab sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes, tuues näiteid.
IV. TURVALISUS JA RISKIKÄITUMINE (7 tundi) Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused, et vältida riskikäitumist: emotsioonidega		Õpilane demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid sotsiaalseid oskusi uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlemisoskus.	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus. L: tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus. T: ühiskonnaõpetus (koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõimalused).	Demonstreerib õpitulemustes määratletud oskusi õpituatsioonis.

toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, suhtlusoskus. (3 tundi)				
Hakkamasaamine kiusamise ja vägivallega. Erinevad legaalsed ja illegaalsed uimastid. Uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajaline mõju. (4 tundi)	Erinevate uimastitega seotud riskid. Info- ja kommunikatsiooni tehnoloogia kasutamine eluliste probleemide lahendamisel.	Õpilane demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid käitumisviise kiusamise ja vägivalga korral koolis. Õpilane eristab legaalseid ja illegaalseid uimasteid. Õpilane kirjeldab uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajalist mõju inimese füüsilisele tervisele.	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus, õpipädevus. L: kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus, tehnoloogia ja innovatsioon. T: loodusõpetus, bioloogia (kesknärvisüsteemi ehitus ja talitus), ühiskonnaõpetus (kooli sisekord), kehaline kasvatus (ohutu liikumine ja liiklemine, kehalise aktiivsuse mõju tervisele).	Demonstreerib õpituatsioonis tõhusat toimetulekut kiusamise ja vägivalga korral: verbaalne ja füüsiline kooperatiivne käitumine ja ohvri kaasamine; tõhus verbaalne ja mitteverbaalne mittenõustumine agressori käitumisega; agressiooni juhtudest teatamine ja abi saamise formaalsed ja mitteformaalsed võimalused. Rakendab teadmisi illegaalsete ja legaalsete uimastite liigituse ning uimastite negatiivse lühi- ja pikaajalise mõju tundmise kohta lähtuvalt õpiülesannete sisust.
V. INIMESE MINA JA MURDEEA MUUTUSED (8 tundi) Varane ja hiline küpsemine – igapähe oma tempo. Muutunud välimus. Nooruki põhimured	Ohud ja probleemid seoses füüsilise minaga. Oma füüsilise mina aktsepteerimine.	Õpilane kirjeldab põhimuresid küpsemisperioodil ning nendega toimetuleku võimalusi. Õpilane selgitab, milles seisneb suguküpsus.	Ü: enesemääratluspädevus, suhtluspädevus. L: tervis ja ohutus. T: bioloogia (inimese paljunemine ja areng).	Toob välja tunnused, mis märgistavad murdeea algust ja lõppu ning selgitab, mis on suguküpsus, kusjuures kirjeldab murdeea varieerumist indiviiditi. Eristab ja analüüsib olukordi, kus võivad murdeeaalised avalduda

küpsemisperioodil. Suguküpsus. (3 tundi)				probleemid ning demonstreerib küpsemisperioodile iseloomulike seaduspärasuste tundmist lähtuvalt õppeülesannete sisust.
Naiselikkus ja mehelikkus. Soorollid ja soostereotüübid. Lähedus suhetes. Sõprus. Armumine. Käimine. Lähedus ja seksuaalhuvi. Vastutus seksuaalsuhtes ja turvaline seksuaalkäitumine. (5 tundi)	Meedia mõju mehelikkuse ja naiselikkuse mõistmisel ja hindamisel. Kiindumussuhete olemus. Noorukite kiindumussuhted.	Õpilane kirjeldab omadusi, mis teevad noormehe ja neiu meeldivateks suhtluskaaslasteks. Õpilane selgitab soorolli olemust ning kirjeldab soostereotüüpset suhtumist. Õpilane kirjeldab inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise: vastastikust seotust ja meeldimist, sõprust ja armumist. Õpilane kirjeldab, milles seisneb inimese vastutus seksuaalsuhtes. Õpilane selgitab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid.	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus. L: kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus, kultuuriline identiteet. T: eesti keel ja kirjandus, ühiskonnaõpetus (sooline võrdõiguslikkus, teadlik infotarbimine ja -elistamine), käsitöö ja kodundus, bioloogia (inimese paljunemine ja areng).	Selgitab oma sõnadega soorolli olemust ning soostereotüüpse suhtumise mõju inimestevahelisele suhtlemisele ja suhetele tuues välja võimalikud ohud. Selgitab ja analüüsib olukordi, kus avalduvad inimliku lähenemise erinevad viisid: seotus, meeldimine, sõprus ja armumine. Selgitab oma arvamusi ja seisukohti seostades neid omandatud teadmistega noorukite kiindumussuhtete eripära ning käimise kui sotsiaalse tava kohta. Selgitab oma seisukohti seoses vastutusega seksuaalsuhtes ja turvalise seksuaalkäitumisega seostades neid omandatud teadmistega seksuaalsusest.
VI. ÖNN (2 tundi) Önn. Toimetulek iseenda ja oma eluga õnne eeldusena. (2	Väärtused kui valikute mõõdupuu.	Õpilane mõistab, et toimetulek iseenda ja oma eluga tagab õnne ning rahulolu.	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus.	Selgitab oma arvamusi ja seisukohti seostades neid omandatud teadmistega seoses sellega, kuidas

tundi)			L: elukestev õpe ja karjääri planeerimine, väärtused ja kõlblus. T: eesti keel ja kirjandus.	inimene ise saab teha palju, et tunda rahulolu ja õnne.
--------	--	--	---	---

INIMESEÕPETUS 8.KLASS „TERVIS“ (35 TUNDI)

Kohustuslik teema/maht (tundi)	Laiendav ja süvendav teema	Õpitulemused (kohustuslike teemade kohta)	Soovitused lõimingu osas üldpädevused – Ü, läbivad teemad – L, teised ained – T, kusjuures sulgudes tuuakse teemad	Soovitused hindamise osas
I. Tervis (12 tundi) Tervis kui heaoluseisund. Terviseaspektid: füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne tervis. Terviseaspektide omavahelised seosed. Eesti rahvastiku tervisenäitajad. Tervislik eluviis ning sellega seonduvate valikute tegemine ja vastutus. Tegurid, mis mõjutavad tervisega seotud valikuid. (3 tundi)	Enamlevinud nakkuslikud ja mittenakkuslikud haigused.	Kirjeldab füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise vastastikust mõju ning seost. Analüüsib enda tervise seisundit. Kirjeldab olulisi tervisenäitajaid rahvastiku tervise seisukohalt; analüüsib tegureid, mis võivad mõjutada otsuseid tervise kohta, ning demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid viise otsuste langetamisel tervisega seonduvate valikute puhul individuaalselt ja koostöös teistega.	Ü: väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus, enesemääratluspädevus L: keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng, kultuuriline identiteet, tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus, elukestev õpe ja karjääri planeerimine, tehnoloogia ja innovatsioon T: ühiskonnaõpetus, bioloogia (meedia ja teave), kehaline kasvatus (kehalise aktiivsuse mõju tervisele), bioloogia (hingamine), matemaatika (arvnäitajate analüüs)	Selgitab ning kirjeldab tervise erinevaid aspekte ja nende omavahelisi seoseid. Selgitab oma arvamusi, hinnanguid, seisukohti ja suhtumisi seostades neid omandatud teadmistega terviseaspektide omavaheliste seoste kohta. Analüüsib tegureid, mis mõjutavad tervisega seotud valikuid
Tervisealased infoallikad ja teenused. Tervise infoallikate usaldusväärsus.	Inimese võimalused, õigused ja vastutus seoses meditsiiniabiga.	Analüüsib ja hindab erinevate tervise infoallikate ning teenuste kasutamise võimalusi ja usaldusväärust.	Ü: sotsiaalne pädevus, õpipädevus, suhtluspädevus. L: tervis ja ohutus, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Analüüsib tervisealaseid teenuseid lähtuvalt nende kättesaadavusest ja tervise infoallikaid lähtuvalt nende usaldusväärsest.

(1 tund)			T: ühiskonnaõpetus (meedia ja teave).	
Kehaline aktiivsus tervise tugevdajana. Kehaline vormisolek ja sobiva kehalise aktiivsuse valik. Toitumise mõju tervisele. Toitumist mõjutavad tegurid. (4 tundi)	Dieetid. Lisaained toidus. Optimaalne kehakaal. Müüdid seoses toitumisega. Treening. Ületreening. Tippспорт. Vigastuste vältimine.	Selgitab kehalise aktiivsuse mõju inimese füüsilisele, vaimsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele tervisele; oskab planeerida eri tüüpi kehalist aktiivsust oma igapäevaellu ning väärtustab kehalist aktiivsust eluviisi osana. Analüüsib oma igapäevatoitude vastavust tervisliku toidu põhimõtetele; analüüsib inimese kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele.	Ü: enesemääratluspädevus, ettevõtlikkuspädevus. L: kultuuriline identiteet, tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus T: kehaline kasvatus (regulaarse liikumisharrastuse kui tervist tugevdava tegevuse vajalikkus, teadmised spordist ja liikumisviisidest), bioloogia (seedimine ja eritamine, aine- ja energiavahetuse põhiprotsessid, inimese elundkonnad, luud ja lihased, vereringe, hingamine).	Selgitab ning analüüsib kehalise aktiivsuse mõju tervise erinevatele aspektidele. Oskab planeerida enda igapäevast kehalist aktiivsust ja toitumist vastavalt tervisesoovitustele
Vaimne heaolu. Vaimset heaolu säilitada aitavad tegevused ja mõttelaad. Stress. Stressorid. Stressi kujunemine. Stressiga toimetulek. Kriis, selle olemus. Käitumine kriisiolukorras. Abistamine, abi otsimine ja leidmine.	Enesesisenduse võtted. Kurvameelsus ja depressioon, põhjused, iseärasused noorukil.	Teab, mis tegurid ja toimetulekumehhanismid aitavad säilitada inimese vaimset heaolu. Selgitab stressi olemust, põhjuseid ja tunnuseid. Kirjeldab stressiga toimetuleku viise ja eristab tõhusaid toimetulekuviise mittetõhusatest; kirjeldab kriisi olemust ja seda, kuidas käituda kriisiolukorras; teab abi ja toetuse võimalusi.	Ü: väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus, õpipädevus, enesemääratluspädevus, suhtluspädevus, ettevõtlikkuspädevus. L: tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus, elukestev õpe ja karjääri planeerimine. T: eesti keel ja kirjandus, ühiskonnaõpetus (käitumine kriisiolukorras), bioloogia (talitluse regulatsioon).	Selgitab ning analüüsib vaimset heaolu mõjutavaid tegureid. Selgitab stressi ja kriisi olemust, tunnuseid ja tõhusaid stressiga toimetulekuviise. Kirjeldab lihtsamaid inimliku toetuse ja abi viise, mida kriitilisse olukorda sattunud inimesele anda. Nimetab abisaamise

(4 tundi)				võimalusi seoses formaalse ja mitteformaalse abiga inimestele.
II. SUHTED JA SEKSUAALSUS (11 tundi) Sotsiaalne tervis ja suhted. Suhete loomine, säilitamine ja katkemine. Suhete väärtustamine. Armastus. Seksuaalsuse olemus: lähisuhted, seksuaalidentiteet, seksuaalne nauding, soojätkamine. Seksuaalne areng. (4 tundi)	Õigused, kohustused ja vastutus seoses seksuaalsusega. Seksuaalsusega seotud seadusandlus.	Kirjeldab viise, kuidas luua ning säilitada mõistvaid, toetavaid ja lähedasi suhteid sotsiaalse tervise kontekstis. Kirjeldab tunnete ja läheduse jagamise viise; selgitab, milles seisneb partnerite vastutus seksuaalsuhetes. Demonstreerib õpituatsioonis oskusi, mis aitavad kaasa suhete loomisele ja säilitamisele: üksteise aitamine, jagamine, koostöö, teineteise eest hoolitsemine. Väärtustab tundeid ja armastust suhetes ja vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes. Selgitab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning tunnete osa selles arengus.	Ü: väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus, enesemääratluspädevus, suhtluspädevus. L: tervis ja ohutus, kultuuriline identiteet, väärtused ja kõlblus, tehnoloogia ja innovatsioon, teabekeskond. T: bioloogia (paljunemine ja areng), eesti keel ja kirjandus.	Selgitab oma sõnadega sotsiaalse tervise ja lähisuhte olemust ning tegureid, mis mõjutavad lühiajalise suhte kujunemist pikaajaliseks. Selgitab erinevaid võimalusi tunnete ja läheduse jagamisel lähisuhetes ning partnerite vastutust selles. Demonstreerib õpitulemustes määratletud oskusi õpituatsioonis. Selgitab oma arvamusi ja seisukohti seostades seda omandatud teadmistega käsitledes armastust suhete kontekstis. Selgitab seksuaalsuse erinevaid tahke, seostades neid omandatud teadmistega lähisuhete, seksuaalidentiteedi, seksuaalse nautingu ja soojätkamise kohta. Eristab seksuaalse arengu iseärasusi lapse ja

				noorukieas.
Seksuaalne orientatsioon. Soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele. Seksuaalvahekord. Turvaline seksuaalkäitumine. Rasestumisvastased meetodid. Seksuaalõigused. (5 tundi)	Turvalise seksuaalkäitumise seega seotud väärtused ja otsused. Ohud seoses prostitutsiooniga. Ühiskond ja seksuaalsus: moraalne ja kultuuriline aspekt seoses seksuaalsusega.	Selgitab soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele. Kirjeldab, millised on tõhusad rasestumisvastased meetodid. Kirjeldab seksuaalõigusi kui seksuaalsusega seotud inimõigusi.	Ü: väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus, enesemääratluspädevus, suhtluspädevus. L: tervis ja ohutus, kultuuriline identiteet, väärtused ja kõlblus, teabekeskond, T: ühiskonnaõpetus (ajakirjanduse roll ühiskonnas, sotsiaalsed rühmad ühiskonnas, sotsiaalne tõrjutus, sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus, inimõigused, ühiskonna liikmete õigused), bioloogia (paljunemine ja areng, inimese elundkonnad).	Selgitab soorollide mõju ja soostereotüüpse suhtumise mõju käitumisele ja tervisele, tuues välja võimalikud ohud. Eristab noortele sobivaid tõhusaid rasestumisvastaseid meetodeid mittetõhusatest. Kirjeldab seksuaalõigusi kui seksuaalsusega seotud inimõigusi, tuues selle kohta näiteid.
Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine. HIV ja AIDS. Abi ja nõu saamise võimalused. (2 tundi)	Seksuaalsel teel levivate haiguste ravivõimalused.	Kirjeldab millised käitumisviisid aitavad ära hoida nakatumist seksuaalsel teel levivatesse haigustesse. Kirjeldab seksuaalsel teel levivate haiguste ärahoidmise võimalusi. Teab, mis on HIV ja AIDS ning HIVi nakatumise teid ja võimalusi nakatumise vältimiseks. Eristab HIVi ja AIDSi müüte tegelikkusest.	Ü: sotsiaalne pädevus, enesemääratluspädevus, väärtuspädevus. L: tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus. T: bioloogia (paljunemine ja areng, mikroorganismide ehitus ja elutsükkel, vereringe).	Kirjeldab riske vähendavaid käitumisviise ja võimalusi seksuaalsuhetes, eristab HIV-ga seonduvaid müüte tõestest teadmistest, kirjeldab võimalusi abisaamise osas seksuaaltervise teemadel.

		Nimetab, kuhu saab pöörduda abi ja nõu saamiseks seksuaalervise teemadel.		
III. TURVALISUS JA RISKIKÄITUMINE (9 tundi) Levinumad riskikäitumise liigid. Riskikäitumise mõju inimese tervisele ja toimetulekule. Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumisega toimetulekul. (3 tundi)	Vägivald suhetes. Tõhusad viisid vägivalla ennetuseks ja toimetulekuks. Veebisuhtlus ja meediakasutus ennast ja teisi mittekahjustava l viisil.	Kirjeldab levinumate riskikäitumiste tagajärgi, mõju inimese tervisele ja toimetulekule. Kirjeldab ja selgitab levinumate riskikäitumiste ärahoidmise ja sekkumise võimalusi indiviidi ja rühma tasandil, lähtudes igapäevaelust, ning teadvustab ennetamise ja sekkumise võimalusi ühiskonna tasandil.	Ü: väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus, enesemääratluspädevus, suhtluspädevus L: tervis ja ohutus, keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, väärtused ja kõlblus. T: ühiskonnaõpetus (vabatahtlik tegevus, noorte osalemisvõimalused, ühiskonnaliikmete õigused), eesti keel ja kirjandus.	Kirjeldab erinevaid riskikäitumise liike ja analüüsib nende mõju inimese tervisele ning toob näiteid nende ennetamis- ja sekkumisvõimaluste kohta klassi, kooli ja kogukonna tasandil. Võrdleb erinevaid võimalusi riskikäitumise ennetamiseks ja sekkumiseks ühiskonna tasandil.
Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile. Uimastitega seonduvad vääruskumused. Uimastite tarvitamise isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juriidilised riskid. Sõltuvuse kujunemine. (3 tundi)	Uimastid ühiskonnas.	Kirjeldab, mis on vaimne ja füüsiline uimastisõltuvus ning kuidas see kujuneb. Kirjeldab ja demonstreerib õpituatsioonis, kuidas käituda uimastitega seotud olukordades.	Ü: väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus, enesemääratluspädevus, suhtluspädevus. L: tervis ja ohutus, keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, kultuuriline identiteet, väärtused ja kõlblus. T: ühiskonnaõpetus (ühiskonnaliikmete õigused), bioloogia (talitluse	Selgitab uimastite mõju kesknärvisüsteemile ning eristab vaimset ja füüsilist uimastisõltuvust. Demonstreerib õpituatsioonis, kuidas uimastitega seotud situatsioonides tõhusalt toime tulla, sh: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine,

Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukordades (3 tundi)		Teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda abi allergia, astma, diabeedi, elektrišoki, epilepsia, lämbumise, mürgituse, palaviku ja valu korral. Demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid kuumakahjustuse, teadvusekaotuse, südameseiskumise ja uppumise korral.	regulatsioon). Ü: enesemääratluspädevus, suhtluspädevus, sotsiaalne pädevus. L: tervis ja ohutus, suhtluspädevus. T: bioloogia (inimese elundkonnad, luud ja lihased, vereringe), kehaline kasvatus (teadmised spordist ja liikumisviisidest, ohutu liikumine, tegutsemine traumade ja õnnetusjuhtumite korral, esmaabivõtted).	suhtlusoskus. Kirjeldab, kuidas käituda turvaliselt erinevates ohuolukordades koolis. Eristab olukordi, kuidas käituda turvaliselt ja kutsuda abi allergia, astma, diabeedi, elektrišoki, epilepsia, lämbumise, mürgituse, palaviku ja valu korral. Demonstreerib õpitulemustes määratletud oskusi õpituatsioonis.
IV. INIMENE JA VALIKUD (3 tundi) Huvide ja võimete mitmekesisus ning valikud. Edukus, väärtushinnangud ja prioriteetid elus. Mina ja teised kui väärtus.(3 tundi)	Inimese huvide, võimete, iseloomu ja väärtuste seos kutsevalikuga.	Analüüsib ennast oma huvide, võimete ja iseloomu põhjal ning seostab seda valikutega elus.	Ü: väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus, enesemääratluspädevus, ettevõtlikkuspädevus L: elukestev õpe ja karjääriplaneerimine, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, väärtused ja kõlblus. T: ühiskonnaõpetus (eesmärkide püstitamine ja ressursside hindamine), eesti keel ja kirjandus.	Selgitab ja toob näiteid valikute võimaluste kohta vastavalt oma huvidele, võimetele ja iseloomule, mis on aluseks teadlikele lühi- ja pikaajalistele valikutele seoses terve ja tervikliku inimese arenguteega, seostades neid võimalustega karjääri planeerimisel.

Lõiming

Sotsiaaalained on teiste ainevaldkondadega seotud valdkonnapädevuste kujundamise kaudu.

Emakeelepädevus – suutlikkus väljendada ennast selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult; lugeda ja mõista erinevaid tekste; kasutada kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili ning ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgida õigekeelsusnõudeid. Lisaks tähtsustuvad teksti kriitilise analüüsi oskus, meedia kirjaoskus, info hankimine ja selle kriitiline hindamine, tööde vormistamine ning autoriõiguse kaitse.

Võõrkeeltepädevus – teadmised erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest, oma ja teiste kultuuride erinevuste mõistmine ning lugupidamine teiste keelte ja kultuuride vastu mitmekultuurilises ühiskonnas; võõrkeeleoskus.

Matemaatikapädevus – ajaarvamine; ressursside planeerimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskus probleeme püstitada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida; oskus loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada oma seisukohti.

Loodusteaduslik pädevus – looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule, inimese areng ja rahvastikuprotsessid; ühiskonna jätkusuutlikkus, säästlik tarbimine, üleilmastumine, globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamine ja mõistmine ning jätkusuutliku ja vastutustundliku eluviisi väärtustamine.

Tehnoloogiline pädevus – ametid ja elukutsed erinevates ühiskondades, tehnika ja tootmise arengu seos muutustega ühiskonnas; tööturg, kutsesuunitlus ja karjääri planeerimine; oskus hinnata tehnoloogia rakendamisega kaasnevaid võimalusi ja ohte; rakendada nüüdisaegseid tehnoloogiaid tõhusalt ning eetilisel oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonna kujundamisel; kasutada tehnilisi vahendeid eesmärgipäraselt ja säästlikult, järgides ohutuse ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

Kunstipädevus – Eesti, Euroopa ja maailma erinevate rahvaste kultuuriteemade käsitlemine, iluhinnangute muutumine ajas; esteetiline areng ja eneseteostus, rahvakultuur ning loominguline eneseväljendusoskus.

Tervise- ja kehakultuuripädevus – suutlikkus mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana eri ajastuil; arendada sallivat suhtumist kaaslastesse ning koostööpõhimõtteid tervislikku eluviisi järgides.

Läbivad teemad

Läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” käsitlemisega aidatakse õpilasel kujuneda isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvas õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elukäiku teadlike otsuste kaudu, et teha mõistlikke kutsevalikuid.

Läbiva teemaga „Keskkond ja jätkusuutlik areng” toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust.

Läbiva teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus” käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning osaleb poliitiliste ja majandusotsuste tegemises.

Läbiva teema „Kultuuriline identiteet” käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaidi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast nii ühiskonna ja terviku tasandil (rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte- jms kultuur; subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

Läbiva teema „Teabekeskond” käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat infokeskkonda ning suudab seda kriitiliselt analüüsida ja selles toimida olenevalt oma eesmärkidest ning ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetikast.

Läbiva teemaga „Tehnoloogia ja innovatsioon” toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Läbiva teema „Tervis ja ohutus” käsitlemisega toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda.

Läbiva teemaga „Väärtused ja kõlblus” taotletakse õpilase kujunemist kõlbeliselt arenenud inimeseks, kes tunneb nüüdisajal rahvusvaheliselt üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.